

การบริหารจัดการและการผลิตรายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ด้านนา วัดเจดีย์หลวง
และวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

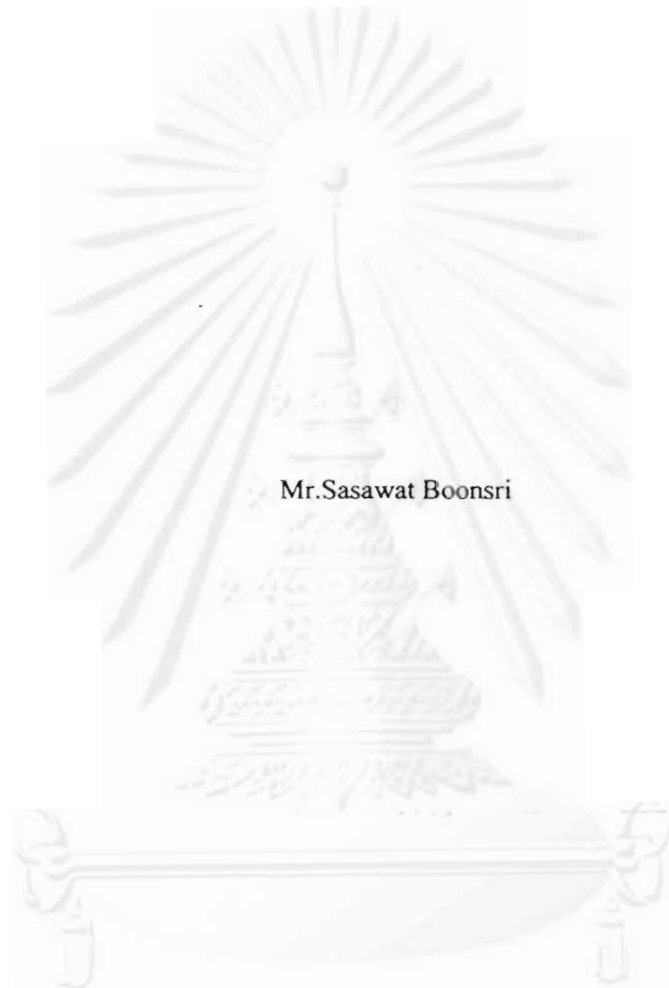
สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE MANAGEMENT AND PRODUCTION OF THE MBU. LANNA RADIO,
WAT CHEDIYA LUANG AND THE CHIANG MAI BUDDHISM RADIO, WAT INTAKHIN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491507

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การบริหารจัดการและการผลิตรายการของวิทยุกระจายเสียง มมร.
ล้านนา วัดเจดีย์หลวงและวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่
วัดอินทขิล.

โดย

นายศาสวัต บุญศรี

สาขาวิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไอฟาร วงศ์บ้านดู่

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุกต เป็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญเรือน กิติวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไอฟาร วงศ์บ้านดู่)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กั้นภัย)

ศาสตราจารย์ :การบริหารจัดการและการผลิตรายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง และวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล. (THE MANAGEMENT AND PRODUCTION OF THE MBU. LANNA RADIO,WAT CHEDIYA LUANG AND THE CHIANG MAI BUDDHISM RADIO, WAT INTAKHIN) อ.ที่ปรึกษา :ศศ.โอฬาร วงศ์บ้านคู่, 123 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1. เพื่อทราบว่ากรวางน โขบาย การบริหารจัดการ การผลิต รายการและการสร้างการมีส่วนร่วมของวิทยุทั้งสองแห่งว่าเป็นเช่นใดบ้าง 2. เพื่อทราบว่าเนื้อหารายการที่ผลิตออกมานั้นสอดคล้องกับนโยบายของวิทยุทั้งสองแห่งหรือไม่ โดยระเบียบวิธีวิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกและใช้การฟัง รายการวิทยุเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหารายการ

ผลการวิจัยพบว่าวิทยุทั้งสองแห่งเป็นวิทยุสถาบันที่ต้องใช้รูปแบบของวิทยุชุมชนเนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้าน กฎหมาย วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวงก่อตั้งขึ้น โดยมหาวิทาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยมีนโยบายคือมุ่งการเป็นวิทยุเพื่อการศึกษาเป็นหลัก รองลงมาคือเผยแพร่ธรรมะและให้ความบันเทิงแก่ประชาชน คณะบริหารเป็นบุคลากรจากมหาวิทาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเองทั้งสิ้น ใช้ระบบราชการ ในการบริหารงานงบประมาณ ได้จากเงินงบประมาณแผ่นดิน การผลิตรายการ ใช้กรว่าจ้างนักจัดรายการจากภายนอกมาดำเนินรายการแต่ เมื่อถูกตัดงบประมาณจึงเหลือเพียงเปิดเพลงรักษาค้นความดีไว้เท่านั้น ส่วนเนื้อหารายการเป็นรายการบันเทิงตลอด ช่วงระยะเวลาออกอากาศ การสร้างการมีส่วนร่วมมีน้อย ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงในระดับการเป็นผู้ฟังเท่านั้น เนื้อหา รายการ ได้สะท้อนให้เห็นว่าวิทยุแห่งนี้มิได้ดำเนินนโยบายในการเป็นวิทยุเพื่อการศึกษาตามประสงค์เนื่องด้วยขาดแคลนงบประมาณและผู้ชำนาญเฉพาะด้าน จึงมุ่งเป็นรายการบันเทิงแทน

วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิลก่อตั้งขึ้นโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีนโยบายเป็น วิทยุที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาตลอด 24 ชั่วโมงรวมถึงเผยแพร่ข่าวสารของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ด้วย มีคณะบริหาร สองชุด คือคณะกรรมการฝ่ายบริหารดูแลด้านการกำหนดคน โขบาย และคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมดูแลด้านการ ออกอากาศ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิพระบรมธาตุคอกยสุเทพ การผลิตรายการมีลักษณะดำเนินรายการสด การใช้เทปธรรมะและการถ่ายทอดสดคนออกสถานที่ โดยไม่มีการว่าจ้างนักจัดรายการแต่อย่างใด ทางด้านเนื้อหารายการ เกือบทั้งหมดนำเสนอธรรมะในประเด็นต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการ ได้แต่ยังไม่มากนัก ส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงการรับฟัง เนื้อหารายการสะท้อนให้เห็นถึงความชัดเจนในภาคปฏิบัติที่เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ รวมถึงมีการฝึกหัดพระสงฆ์และสามเณรให้มีทักษะการผลิตรายการวิทยุ

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
สาขาวิชาการศึกษาสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิติศ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

#478 51233 28 : MAJOR MASS COMMUNICATON

KEY WORD: INSTITUTION RADIO/ BUDDHIST RADIO/ ADMINISTRATION/ CHIANG MAI

SASAWAT BOONSRI : THE MANAGEMENT AND PRODUCTION OF THE MBU. LANNARADIO,WAT CHEDIYA LUANG AND THE CHIANG MAI BUDDHISM RADIO, WAT INTAKHIN. THESIS ADVISOR :AST. PROF. OLARN WONGBANDUE, 123 pp.

The results of this research are 1. To understand how those radio stations make their policies, run and produce their works, and encourage the public participations. 2. To study if the programs' contents broadcasted suit the stations' policies. The research methods used are depth interviews and programs observation, to fully understand the contents.

The conclusions are; Both radio stations are institution radio but they have to process as the community radio because of the regulation at that time. *The MBU Lanna of the Wat Chediya Luang Radio Broadcasting* was established by Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus. The major policy is to be an educational radio; the minor is to broadcast dhamma and entertainment. All management committees are from Mahamakut Buddhist University. The station is supported by bureaueratic administration; therefore, the budgets come from the annual government statement of expenditure. Before facing financial problem, radio presenters who come from the outside are employed. But after budget's reduction, the program has been playing music only to maintain the right to the frequency. The content is therefore only to entertain. The public participation is rare; people play the part as audiences, not participants. Such contents reflect that the station has not followed the major policy as an educational radio, due to less budgets and shortage of the specialists. Therefore, entertainment is the solution.

The Wat Intakhin Chiang Mai Buddhism Radio Station was established by the Buddhist clergy in Chiang Mai, with the policy to proclaim Buddhism and to broadcast the news from the clergy, 24 hours a day. Two management committees are set; the policy-managing one and the broadcasting one. The budgets are provided by the Wat Phrathat Doi Suthep Foundation. The productions include broadcasting the programs live from the studio, using the dhamma cassettes and live broadcasting, without any radio presenters. Most of the contents are about dhamma, in various points. The people can only participate as audiences. The contents follow the policy strictly. The station also provides the specialized training on how to produce the radio programs for the monks and the novices who work as the radio presenter.

Department Mass Communication

Field of study Mass Communication

Acadcmic year 2006

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ่อและแม่ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนเงินทุนในการศึกษาเล่าเรียนมาตลอด รวมถึงสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ทำในสิ่งที่คิดและฝันเสมอมา ขอขอบคุณ ผศ. โอปาร วงศ์บ้านคู่ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วให้คำแนะนำแก่ข้าพเจ้า ขอขอบคุณ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ ซึ่งรับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ให้กับผู้วิจัยและมอบองค์ความรู้มากมายให้แก่ผู้วิจัยได้พ้นความมืดดำของความไม่รู้ ขอขอบคุณ ผศ.ขวัญเรือน กิติวัฒน์ ที่รับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์และมอบความรู้ในการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัยมากมาย เช่นเดียวกับ ผศ.ดร.กิตติ กันภัย ที่รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์และชี้แจงให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ไปได้อย่างถูกต้อง

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ลัดดาวัลย์ อินทจักร จากแมสคอม มช. ที่ให้คำปรึกษาผู้วิจัยและให้กำลังใจตั้งแต่เรียนปริญญาตรีจนถึงทุกวันนี้ ขอขอบคุณก๊ก ภาณีณี มีผล เพื่อนผู้มีน้ำใจงาน ช่วยเหลือผู้วิจัยในช่วงเริ่มแรกอย่างเต็มที่ ขอขอบคุณถึง เจษฎา เศษบุญ สำหรับที่พักอาศัยและความเป็นเพื่อนยามที่ผู้วิจัยใช้ชีวิตร่วมครึ่งปี ณ เชียงใหม่

ผู้วิจัยขอขอบคุณแหล่งข้อมูลทุกท่านที่ช่วยเหลือเป็นอย่างดี พร้อมให้ความร่วมมืออย่างดีเสมอตลอดการทำการวิจัย

ขอบคุณผู้ให้ความช่วยเหลืองานวิจัยชิ้นนี้ทุกท่าน เนื่องด้วยในวิทยานิพนธ์มีพื้นที่จำกัดและกรอบของภาษา ผู้วิจัยจึงได้เขียนกิตติกรรมประกาศฉบับเต็มไว้ในบล็อกของผู้วิจัยเอง โดยสามารถเข้าไปอ่านได้ที่ <http://djdonk-mc43.bloggang.com>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

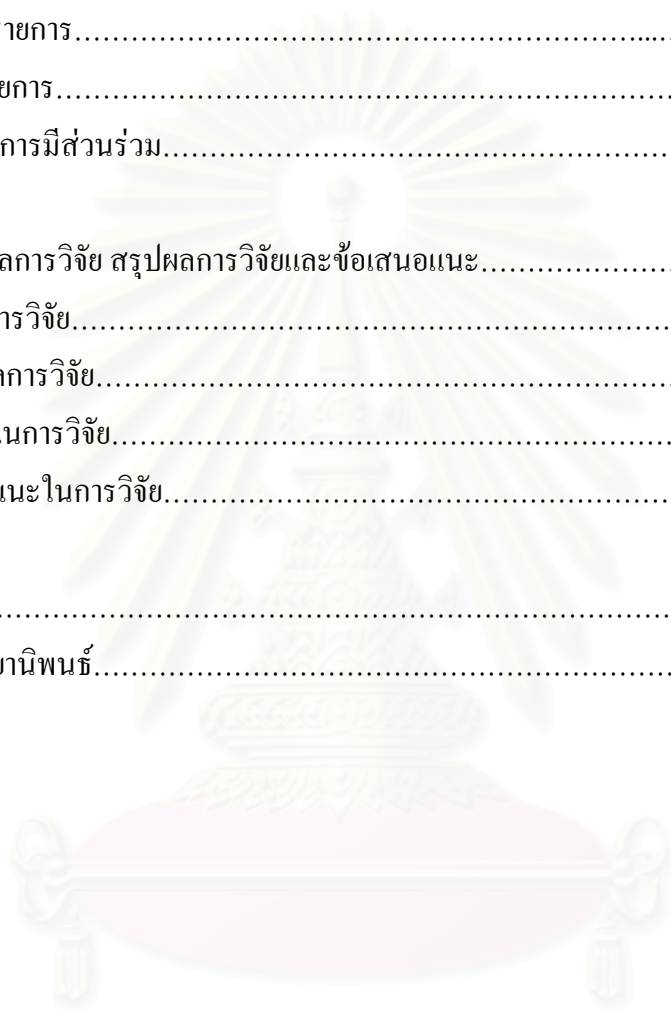
สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหำนำการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น.....	7
นิยามศัพท์.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน.....	10
แนวคิดบรรทัดฐานของสื่อมวลชน.....	13
แนวคิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	19
แนวคิดการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน.....	21
แนวคิดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชน.....	24
แนวคิดเรื่องพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34

บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	39
	แหล่งข้อมูล.....	39
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
	การนำเสนอข้อมูล.....	41
บทที่ 4	การวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการ การผลิตรายการและการสร้างการมีส่วนร่วม ของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิล.....	42
	นโยบาย.....	42
	การบริหารจัดการ.....	45
	การสร้างการมีส่วนร่วม.....	51
	การผลิตรายการวิฑู.....	53
	เนื้อหารายการ.....	55
บทที่ 5	การวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการ การผลิตรายการและการสร้างการมีส่วนร่วม ของวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	76
	ประวัติความเป็นมาและนโยบาย.....	76
	การบริหารจัดการ.....	79
	การสร้างการมีส่วนร่วม.....	82
	การผลิตรายการวิฑู.....	84
	เนื้อหารายการ.....	85
บทที่ 6	การวิเคราะห์การวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการ การผลิตรายการและการสร้าง การมีส่วนร่วมของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่และวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	97
	การกำหนด นโยบาย.....	97
	โครงสร้างการเป็นเจ้าของ.....	98
	การบริหารงานองค์กร.....	99

แหล่งทุน.....	100
การผลิตรายการ.....	100
เนื้อหารายการ.....	102
การสร้างการมีส่วนร่วม.....	106
บทที่ 7 อภิปรายผลการวิจัย สรุปลผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	109
สรุปลผลการวิจัย.....	109
อภิปรายผลการวิจัย.....	112
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	117
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	117
รายการอ้างอิง.....	118
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	121

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 แสดงผังรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของวิฑูพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิล.....	55
ตารางที่ 4.2 แสดงผังรายการมิได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นหลักของวิฑู พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิล.....	67
ตารางที่ 5.1 แสดงผังรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะของวิฑูกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	86
ตารางที่ 5.2 แสดงผังรายการที่มีเนื้อหาบันเทิงของวิฑูกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	88
ตารางที่ 5.3 แสดงผังรายการที่มีเนื้อหาให้ความรู้แก่ประชาชนของวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	90
ตารางที่ 5.4 แสดงผังรายการที่เคยออกอากาศหลังเวลา 17.00 น. และถูกถอดจากผังรายการ ของวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	92
ตารางที่ 5.5 แสดงผังรายการที่เคยออกอากาศในวันเสาร์อาทิตย์ และถูกถอดจากผังรายการ ของวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	93

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงผังความสัมพันธ์ระหว่างองค์คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่	
มูลนิธิพระบรมธาตุคอกยสุเทพและวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่.....	46
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงลำดับการบริหารจัดการของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่.....	47
แผนภูมิที่ 4.3 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการวิฑูฝ่ายดำเนินกิจกรรมของวิฑูพระพุทศาสนา	
จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล.....	50
แผนภูมิที่ 4.4 แสดงสัดส่วนเนื้อหารายการในแต่ละวันของวิฑูพระพุทศาสนา	
จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล	74
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงโครงสร้างการบริหารวิฑูกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	80
แผนภูมิที่ 5.2 แสดงสัดส่วนเนื้อหารายการในหนึ่งวันของวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา	
วัดเจดีย์หลวง.....	91
แผนภูมิที่ 5.3 แสดงสัดส่วนเนื้อหารายการในส่วนที่หายของตลอดหนึ่งสัปดาห์ของ	
วิฑูกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	87
แผนภูมิที่ 5.4 แสดงสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงรายการในวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัด	
เจดีย์หลวง.....	94
แผนภูมิที่ 6.1 แสดงแผนภูมิเปรียบเทียบเนื้อหาของทั้งสองสถานีก่อนการประสพภาวะ	
การเงินของวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง.....	103
แผนภูมิที่ 6.2 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงเนื้อหารายการของทั้งสองสถานี	
หลังจากการประสพภาวะปัญหาการเงินของวิฑูกระจาย มมร. ล้านนา	
วัดเจดีย์หลวง.....	104

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปีพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยได้ตรารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น สาระสำคัญเกี่ยวกับสื่อมวลชนคือการปฏิรูปสื่อให้สื่อมีสิทธิเสรีภาพ เป็นอิสระจากองค์กรต่าง ๆ รวมถึงมีการจัดการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่ โดยให้ถือว่าคลื่นความถี่เป็นของประชาชน ไม่ใช่เป็นของหน่วยงานองค์กรใด บทบัญญัติเหล่านี้ได้ถูกตราไว้ในมาตราที่ 39, 40 และ 41

สาระสำคัญของมาตรา 40 ได้กล่าวถึงเรื่องคลื่นความถี่ ซึ่งเดิมนั้นผู้ที่ถือกรรมสิทธิ์อยู่มีเพียงแค่หน่วยงานในภาครัฐเท่านั้น เช่น กรมประชาสัมพันธ์ หน่วยงานทางทหาร ฯลฯ ส่วนฝ่ายเอกชนนั้นเป็นเพียงผู้ที่เข้าไปขอเช่าเวลารับสัมปทานดำเนินการต่อเท่านั้น ดังนั้นรายการต่าง ๆ ที่ทางเอกชนดำเนินการจึงต้องอยู่ในการควบคุมของหน่วยงานเจ้าของคลื่นนั้น ๆ ส่งผลให้องค์กรสื่อวิทยุไม่มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มที่

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงเปิดให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่ขึ้น โดยถือหลักว่าต่อไปคลื่นความถี่ไม่ได้เป็นขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่เป็นสมบัติส่วนรวมของชาติ ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของ และมีสิทธิในการเข้ามาใช้คลื่นความถี่ ผ่านการจัดสรรคลื่นความถี่โดยองค์กรอิสระที่ชื่อว่า คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) โดยจะแบ่งคลื่นความถี่เป็นสัดส่วน ภาครัฐต่อภาคเอกชนและต่อภาคประชาชนในอัตรา 40:40 :20

วิทยุชุมชนเป็นสื่อและพื้นที่สาธารณะสำหรับภาคประชาชนในการใช้สื่อ จุดเริ่มต้นของวิทยุชุมชนในไทยเกิดขึ้นจากการริเริ่มของภาครัฐ ผ่านงานทดลองต่าง ๆ ในปีพุทธศักราช 2534 สุรินทร์ แปลงประสพโชค ข้าราชการของกรมประชาสัมพันธ์ได้ทำการทดลองจัดทำรายการวิทยุชุมชนขึ้นในจังหวัดจันทบุรี งานวิจัยของสุรินทร์ชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องวิทยุชุมชนในประเทศไทยนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้

แม้จากงานวิจัยจะชี้ว่าเรื่องของวิทยุชุมชนจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ในสังคมไทย แต่ก็มีข้อจำกัดในการดำเนินกิจกรรมเป็นอันมาก ปัจจัยข้อจำกัดด้านภายใน วีรพงษ์ พลนิกกรกิจ เสกสรร พรหมพิทักษ์

และ นิภากร คำจรเมณกุล (2545) ได้ศึกษาวิทยุชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ทั้งสองพบปัญหามากมายหลาย ๆ ด้าน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงขณะดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านการเงิน บุคลากร ปัญหาการกำหนดแผนงาน รูปแบบรายการ ผังรายการ รวมถึงปัญหาในการขาดอิสระในการดำเนินงานด้วย

ส่วนปัจจัยข้อจำกัดจากภายนอกเกิดจากเรื่องของการจัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 ประกาศใช้ถึงในขณะนี้ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ก็ยังอยู่ในกระบวนการคัดเลือกจากทางวุฒิสภา ทำให้ในขณะนี้ไม่มีผู้ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ จึงไม่สามารถจัดตั้งคลื่นวิทยุใหม่ขึ้นมาได้ นอกเสียจากว่าคลื่นวิทยุ นั้นเป็นคลื่นในกิจกรรมของกรมประชาสัมพันธ์

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ภาครัฐได้ทำการทดลองโครงการวิทยุชุมชน ภาคประชาชนเองก็ได้ริเริ่มวิทยุภาคประชาชนของตนเองขึ้นมาพร้อม ๆ กัน จากการที่ภาคประชาชนเริ่มตระหนักถึงสิทธิ และคุณค่า ของวิทยุชุมชนในฐานะของช่องทางการสื่อสารของตนเอง เป็นกระบอกเสียงในการแสดงความคิดเห็นของตน ภาคประชาชนที่นำร่องก่อนใครเช่น วิทยุท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมประชาคม จังหวัดมหาสารคาม และวิทยุชุมชนจังหวัดปัตตานี ทั้งสองสถานีนี้ล้วนเกิดจากประชาชนในพื้นที่เข้ามารวมกลุ่มทำกิจกรรมแล้วก่อร่างกันขึ้นมาเป็นวิทยุชุมชน

ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมวิทยุชุมชนได้ ตั้งแต่การเข้าร่วมกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนขึ้น กำหนดนโยบายของศูนย์การเรียนรู้ จัดหารายได้ ผลิตรายการ ประเมินผล และคนในชุมชนที่เป็นผู้ฟัง ยังสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ได้เสมอ เสมือนเป็นกระบอกเสียงสำหรับแสดงความคิดเห็นของตน

พอเริ่มมีต้นแบบ ประชาชนจากที่อื่น ๆ ก็รวมตัวกันขึ้นเพื่อจัดตั้งวิทยุชุมชนของกลุ่มชุมชนตนเองขึ้นมาบ้าง วิทยุชุมชนที่ตั้งขึ้นใหม่มีทั้งในนามของชุมชน ตำบล อำเภอ องค์กรไม่แสวงหากำไร สถานศึกษา มูลนิธิต่าง ๆ หน่วยงานของรัฐ รวมไปถึงองค์กรทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ในคริสต์ศาสนาหรือว่าวัดในพุทธศาสนา

วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน วัดเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในต่างจังหวัด วัดถูกใช้เป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการนัดประชุม นัดอบรม ฯลฯ ในขณะที่พระสงฆ์เป็นบุคคลที่ได้รับความนับถือของคนในชุมชน เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

เดิมทีนั้นวัดเป็นองค์กรสื่อของชุมชนอยู่แล้ว เพราะวัดเป็นแหล่งศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่บอกกล่าว แลกเปลี่ยนข้อมูลกันทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน ตัวพระสงฆ์เองก็เป็นผู้ส่งสารคนสำคัญของชุมชน โดยการสื่อสารของพระสงฆ์จะเป็นไปในรูปแบบทางเดียว (one – way communication) ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่นการเทศน์ แสดงธรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสื่อบุคคลเป็นสิ่งที่ควบคู่กันมาเสมอ นักบวชในแต่ละศาสนา นอกจากจุดมุ่งหมายในการบรรลุสู่เป้าหมายของตนแล้ว หน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาก็สำคัญเช่นกัน นักบวชต่าง ๆ ก็เปรียบดั่งสื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียง บอกกล่าวเรื่องราวของศาสนาตนให้คนอื่นรับทราบ การใช้สื่อบุคคล มีโอกาสในการโน้มน้าวใจผู้ฟังได้สูง เพราะสามารถเห็นอากัปกริยาท่าทาง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ ส่งผลให้โอกาสในการคล้อยตามมีสูง

ลักษณะองค์กรสื่อแบบวัดรวมถึงตัวพระสงฆ์เองนั้น เป็นสื่อเชิงรับเสียมากกว่าที่จะรุกเข้ามาคนในชุมชน การที่ประชาชนจะรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากวัดได้นั้น ประชาชนต้องเป็นฝ่ายที่เข้าหาตัววัดเอง ดังนั้นเราจึงไม่เคยเห็นพระสงฆ์เดินไปเทศน์ตามบ้านเรือนต่าง ๆ มีเพียงแต่รออยู่ที่วัด พอถึงวันอาทิตย์หรือวันพระ ประชาชนก็จะมาหาเอง

เมื่อวัดเปลี่ยนสถานะของตัวเองจากอยู่กับที่มาเป็นสื่อสารมวลชน วัดเองก็ต้องเปลี่ยนแนวทางจากสื่อแนวรับมาเป็นแนวรุก เมื่อวัดเปลี่ยน ตัวพระสงฆ์เองก็ต้องเปลี่ยนเช่นกัน กิจของสงฆ์ก็ต้องเพิ่มขึ้นไม่ใช่แค่เพียงบิณฑบาตในยามเช้า และเทศน์ในยามสาย ฉันทเพลในตอนก่อนบ่าย และปฏิบัติธรรมในตอนเย็น เพราะเมื่อพระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับวิฑูชุมชนแล้ว สถานะของพระสงฆ์จึงมีสถานะของสื่อมวลชนเข้ามาควบคู่ด้วย

การที่พระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิฑูชุมชนซึ่งเป็นเรื่องทางโลกนั้น ทางมหาเถรสมาคมได้ออกมติครั้งที่ 7/2547 เรื่อง ‘การโฆษณาพระพุทธรูป/พระเครื่องและวัตถุมงคล ในสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อ

สิ่งพิมพ์ และสื่อวิทยุโทรทัศน์’ โดยในข้อ 5 ได้กำหนดให้พระสงฆ์ในจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุได้ แต่จะต้องมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด เพื่อให้นำเสนอพุทธธรรมอย่างถูกต้องชัดเจน

รัตนวดี เทพช่วยสุข (2539) ได้แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ผ่านสื่อมวลชน โดยภาพลักษณ์แง่บวกของพระสงฆ์ที่มักพบเห็นในสื่อนั้นก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการใช้รายการธรรมะทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุเพื่อกล่อมเกลาคใจใจของประชาชน เป็นต้น เหตุที่พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาได้ คือ ความน่าไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ ด้วยสถานภาพความเป็นสงฆ์ ทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นว่าบุคคลเหล่านี้จะเข้ามาทำงานโดยไม่หวังประโยชน์ด้านวัตถุเป็นเครื่องตอบแทน

จากงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” ของ พินิจ ลากธนานนท์ (2529) ชี้ว่าในสังคมไทยนั้นพระสงฆ์เองนอกจากจะมีบทบาทในฐานะผู้เผยแผ่พุทธศาสนาแล้ว ก็ยังมีบทบาทในด้านการบริหารต่อชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์ในสังคมไทยมีความสัมพันธ์กับสังคมใกล้ชิด ความรับผิดชอบต่อชุมชนจึงเป็นการตอบสนองทางด้านจิตวิทยา อันเกิดจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่มีมาอย่างสม่ำเสมอกับบุคคลและสังคม ดังนั้นเมื่อสื่อวิทยุชุมชนที่เป็นสื่อของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ได้เข้ามา จึงเข้ามารองรับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนา ยิ่งเมื่อสื่อวิทยุกลายเป็นช่องทางง่ายสำหรับประชาชนในการเข้าไปใช้ ก็ทำกับช่วยสนับสนุนช่องทางใหม่ ๆ ให้กับพระสงฆ์ท่านในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อยกระดับจิตใจและพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์

หากย้อนไปดูก่อนการเกิดขึ้นของวิทยุชุมชนในสังคมไทย รายการที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์มีอยู่บ้างประปรายทั้งในรายการโทรทัศน์และวิทยุ สำหรับรายการวิทยุที่ออกอากาศในระบบสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งระบบ F.M. (frequency modulation) และ A.M. (attitude modulation) พบรูปแบบรายการเกือบทั้งหมดเป็นในลักษณะรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) คือมีพระสงฆ์เป็นผู้เทศนาธรรมแก่ประชาชนอยู่ฝ่ายเดียว ไม่มีพิธีกรพูดเกริ่นหรือปูประเด็นคำถาม ประชาชนเป็นเพียงผู้ฟังเท่านั้น เนื้อหาที่นำเสนอก็คือพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาในการออกอากาศมีเพียงสั้น ๆ ประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมงต่อวัน และในหนึ่งสัปดาห์มักเป็นเช้าวันอาทิตย์ที่ถูกกำหนดให้เป็นรายการรูปแบบนี้

แต่เมื่อถึงยุคของวิद्यุชฌมชน ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธธรรมถูกศูนย์การเรียนรู้วิद्यุชฌมชนบางแห่งใช้เป็นแก่นหลักในการกำหนดรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ ดังนั้นจากเดิมที่รายการธรรมะเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งที่เข้ามาเติมเต็มให้กับผังรายการ กลับกลายเป็นรายการหลักที่เป็นจุดนำเสนอ จากเวลาที่มีเพียงเล็กน้อยต่อสัปดาห์กลับเพิ่มขึ้นเป็นเกือบทั้งวัน แตกต่างจากสถานีวิทยุอื่น ๆ ทั้งที่เป็นสถานีวิทยุหลัก หรือเป็นวิद्यุชฌมชนที่มักนำความบันเทิงนำสาระที่มุ่งเน้นพัฒนาและยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น

พระสงฆ์จึงนำเอาศูนย์การเรียนรู้วิद्यุชฌมชนมาเป็นเครื่องมือหลักที่ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องด้วยเดิมทีการออกอากาศในสถานีวิทยุหลักเพียง 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมงนั้นมีเพียงพอต่อความต้องการของพระสงฆ์ที่นำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย การก่อตั้งขึ้นของศูนย์การเรียนรู้วิद्यุชฌมชนทำให้พระสงฆ์สามารถกำหนดเนื้อหาและรูปแบบได้หลากหลายมากขึ้น ที่สำคัญสามารถใช้งานได้เท่าที่ปรารถนา ไม่ต้องถูกเจียดเวลาเหลือเพียงเศษคังนั้นเช่นเมื่อจัดตามสถานีวิทยุหลัก

จากการสำรวจของเครือข่ายสื่อภาคประชาชนภาคเหนือเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 พบว่าวิद्यุชฌมชนเกิดขึ้นในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 23 สถานี โดยมีสถานีที่ดำเนินการโดยสถาบันสงฆ์อยู่ 2 แห่งได้แก่ วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดอินทนิลและวิทยุกระจายเสียง มจร ล้านนาวัดเจดีย์หลวง โดยศูนย์การเรียนรู้วิद्यุชฌมชนแห่งแรกนั้นจัดตั้งขึ้นโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และแห่งหลังนั้นก่อตั้งโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ วิทยาเขตล้านนา ตามลำดับ

เดิมทีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ได้ก่อตั้งขึ้น ณ วัดสวนดอก แต่เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2548 ได้มีการสมโภชน์วันอินทนิลขึ้น ทางคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่จึงได้ย้ายตัวที่ตั้งของสถานีจากวัดสวนดอก ไปไว้ที่วัดอินทนิลแทน

ผู้วิจัยสนใจในประเด็นที่ว่าศูนย์การเรียนรู้วิद्यุชฌมชนที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์นั้น ๆ ได้ทำเช่นใดบ้าง ไม่ว่าจะเป็นทั้งในเชิงการบริหาร การกำหนดนโยบาย และการผลิตรายการ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นไปในลักษณะใด นอกจากนั้นผู้วิจัยยังสนใจในเนื้อหาที่สะท้อนออกมาทางรายการของทั้งสองศูนย์การเรียนรู้วิद्यุชฌมชนว่าเป็นเช่นใดและสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้หรือไม่

ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชนทั้งสองแห่ง เหตุเพราะ ทั้งสองศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชนนี้ตั้งอยู่ ณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมและเรื่องของศาสนา มีสถานศึกษาของสงฆ์ตั้งแต่ระดับเบื้องต้นถึงระดับมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมโดยตรงของวัดต่อชุมชนมีมากมาย เป็นจังหวัดที่พระสงฆ์มีบทบาทต่อชุมชนเป็นอย่างมาก โดยการศึกษาครั้งนี้จะทำให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะของสื่อมวลชนชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาประเด็นองค์กรสื่อ โดยเฉพาะเรื่องวิฑูชุมชนกับศาสนาได้ต่อไป

ปัญหำการวิจัย

1. การดำเนินกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชน (การวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการและการผลิตรายการ) และการสร้างการมีส่วนร่วมในศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชน วิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดอินทขิลและวิฑูกระจายเสียง มมร ล้านนาวัดเจดีย์หลวง มีเช่นใดบ้าง
2. เนื้อหารายการที่ผลิออกมามีลักษณะเช่นใดและสอดคล้องกับนโยบายของศูนย์การเรียนรู้หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบว่าการดำเนินกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชน(การวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการและการผลิตรายการ) และการสร้างการมีส่วนร่วมในศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชน ของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดอินทขิลและวิฑูกระจายเสียง มมร ล้านนาวัดเจดีย์หลวง
2. เพื่อทราบว่าเนื้อหารายการที่ผลิออกมาและความสอดคล้องต่อกับนโยบายศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยในครั้งนี้เกิดขึ้นในขณะที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) เพิ่งเริ่มก่อตั้ง และยังไม่มีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ของศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนขึ้นใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงยึดแนวทางและกฎเกณฑ์ที่ทางกรมประชาสัมพันธ์ได้กำหนดให้ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนปฏิบัติตาม

หากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ได้จัดระเบียบใหม่ โดยอาจถึงขั้นยกเลิกศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน ผู้วิจัยก็ขอให้กรอบของงานวิจัยนี้เป็นภาพสะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์กับสื่อมวลชนกับวิทยุแทน

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

1. การบริหาร การกำหนดนโยบายและการผลิตรายการ ของทั้งสองแห่งที่เป็นวิทยุของสถาบันสงฆ์ การบริหารจึงน่าจะรูปแบบของมหาวิทยาลัยและคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่มีใช้การบริหารโดยกลุ่มประชาชน ส่วนการกำหนดนโยบายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการนำเสนอพุทธธรรมให้ประชาชนได้รับรู้ โดยไม่มุ่งสนใจผลประโยชน์ ส่งผลไปถึงการผลิตรายการที่รายการเกือบทั้งหมดเป็นรายการธรรมะ ที่เปลี่ยนเพียงแค่ตัวผู้จัดเท่านั้น ในประเด็นการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน วิทยุชุมชนทั้งสองแห่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในระดับการผลิตรายการเท่านั้น ส่วนระดับการบริหารและการวางนโยบายยังเป็นการดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่ของทางมหาวิทยาลัยสงฆ์และคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

2. เนื้อหาที่ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนทั้งสองแห่งนำเสนอ เป็นแก่นหลักที่เรื่องของพุทธธรรม คำสั่งสอน โดยใช้ประเด็นที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแล้วสอดแทรกพุทธธรรมเข้าไป โดยเนื้อหาเป็นไปตามที่นโยบายศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนวางไว้

นิยามศัพท์

ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน หมายถึง วิทยุของภาคประชาชน ประชาชนที่ส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ดำเนินการผลิต แต่การบริหารจัดการและการเป็นเจ้าของยังเป็นของหน่วยงานที่ก่อตั้ง ซึ่ง

ได้แก่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัยสำหรับศูนย์การเรียนรู้วัดสวนดอกและมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัยสำหรับศูนย์การเรียนรู้วัดเจดีย์หลวง เนื้อหาสาระเป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดประชาธิปไตย

กิจกรรมวิทยุชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่ทำภายในศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนแต่ละแห่ง โดยมี 3 กิจกรรมหลักคือ การบริหารงานวิทยุชุมชน การกำหนดนโยบายและการผลิตรายการ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิทยุชุมชน คือ การที่คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานกับทางวิทยุชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาช่วยผลิตรายการ กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำในศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนแต่ละแห่ง จากการสำรวจของเครือข่ายสื่อภาคประชาชนภาคเหนือในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 พบว่าในขณะนี้มีการเรียนรู้วิทยุชุมชนที่เป็นของสถาบันสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่อยู่ 2 แห่งคือ วิทยุพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล (FM 96 MHz) และ วิทยุกระจายเสียง มจร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง (FM 103 MHz)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำเอาผลการวิจัยไปพัฒนาการดำเนินการของวิทยุชุมชนทั้งที่ดำเนินงานโดยประชาชนและดำเนินงานโดยองค์กรศาสนา
2. เป็นต้นแบบในการศึกษาเรื่องขององค์กรศาสนากับสื่อทางเลือก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน

เรื่องของแนวคิดวิทยุชุมชนนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดไว้

จุมพล รอดคำดี (2542) ได้สรุปแนวคิดวิทยุชุมชน 3 ประการขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ดังนี้

1. การเข้าถึงสื่อ (access) หมายถึงการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน สื่อยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกรายการหรือเข้าไปจัดทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ทราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางที่จะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อรายการหรือแสดงความต้องการการเปลี่ยนแปลงรายการ รวมทั้งการเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนได้แม้แต่คณะผู้ผลิตรายการ หรือผู้ควบคุมการทำงานของสื่อนั้นก็สามารถเปลี่ยนได้
2. การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในทุกระดับในระบบการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผน การสื่อสารภายในชุมชน ตั้งแต่เริ่มคิดไปจนถึงการผลิต การจัดการ การใช้สื่อในชุมชนต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน
3. การจัดการด้วยตนเอง (self-management) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองตามวิถีทางกระบวนการประชาธิปไตย และการตัดสินใจนั้นประชาชนในชุมชนมีอำนาจตัดสินใจตั้งแต่เริ่มคิด วางแผน ไปจนถึงการกำหนดนโยบาย การบริหารและการลงมือผลิตสื่อด้วยตนเอง

นอกจากสามประการในข้างต้นแล้ว จุมพล ยังเสนอแนวคิดพื้นฐานอีก 7 ประการ เกี่ยวกับวิทยุชุมชน ดังนี้

1. ต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน โดยถือหลักว่าคนส่วนใหญ่รวมตัวกัน แสดงความต้องการร่วมกัน
2. วิทยุชุมชนต้องเป็นการยอมรับของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชน
3. วิทยุชุมชนย่อมไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน
4. วิทยุชุมชนต้องยึดถือแนวทางการนำเสนอข่าวสารและรายการของชุมชนเป็นหลักการภายใต้แนวคิดความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ภายในท้องถิ่นเป็นหัวใจของการนำเสนอข่าวสารและรายการ
5. วิทยุชุมชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดรายการและสามารถเข้าไปบริหาร จัดการ หรือเป็นผู้ปฏิบัติในสถานที่ได้
6. วิทยุชุมชนเป็นสถานีวิทยุที่มีรัศมีการออกอากาศครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น โดยกำหนดกำลังส่งไว้ไม่เกิน 1 กิโลวัตต์
7. วิทยุชุมชนเป็นสื่อมวลชนตามแนวคิดประชาธิปไตย (democratic media) คือ เพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน

จุมพล รอดคำดี (2542) ยังได้กล่าวถึงลักษณะวิทยุเพื่อชุมชนไว้ว่าการพิจารณาระดับของการเป็น “วิทยุชุมชน” นั้นมีอยู่ 6 ระดับ

1. ระดับรายการที่มีแนวคิดคือ การจัดรายการเพื่อบริการประชาชน รายการเป็นของสถานีหรือเป็นของผู้จัด เช่น การจัดบริการประกาศของหาย งานจัดเลี้ยง งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานพบปะสังสรรค์ ฯลฯ ประชาชนหรือผู้ฟังจะส่งจดหมายหรือโทรศัพท์มาบอกผู้จัดรายการจะเป็นผู้เลือกเนื้อหาและพูดด้วยตนเอง ผู้ฟังหรือประชาชนไม่มีสิทธิในการเลือกเนื้อหา หรือวิธีการนำเสนอตลอดจนเป็นเจ้าของรายการได้
2. ระดับรายการ ที่มีแนวคิดการจัดรายการ โดยเนื้อหาเป็นการรายงานโดยตรงจากประชาชน เช่น รายการของ จส.100 สวพ.91. รายการร่วมด้วยช่วยกัน ของ INN เป็นต้น ผู้ฟังจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหา และวิธีการเสนอ (รายงานการจราจร แจ้งของหาย เหตุการณ์เหตุร้าย ด้วยตนเอง) ตามที่สถานีกำหนดกรอบให้รายงาน แต่

ประชาชนยังไม่สามารถเป็นเจ้าของรายการได้ สถานีหรือผู้จัดรายการยังเป็นผู้ควบคุมหรือเป็นเจ้าของรายการ หรือประชาชน หรือผู้ฟังจะเป็นผู้เสนอเนื้อหาหรือเล่าเหตุการณ์ด้วยตนเองเท่านั้น

3. ระดับรายการ ที่มีแนวคิดการจัดรายการในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของสถานี ซึ่งสถานียินยอมให้จัด เนื้อหาและวิธีการนำเสนอ จะมาจากความคิดเห็นของตัวแทนประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกขึ้นมาอยู่ในรูปของ “คณะกรรมการวิทยุชุมชน” จะเป็นผู้ตัดสินใจ และให้ความเห็นชอบว่าจะจัดรายการอย่างไร กรรมการชุดนี้จะเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดเรื่องราวหรือเนื้อหาที่นำเสนอ ในขณะที่เดียวกันจะสะท้อนความต้องการของผู้ฟังให้ทราบ ผู้จัดรายการซึ่งเป็นนักจัดรายการอาชีพ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีนั้น ๆ ก็จะรับมติหรือความเห็นของคณะกรรมการไปปฏิบัติ ในกรณีนี้จะสังเกตได้ว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของรายการ และบริหารรายการ โดยสามารถกำหนดเนื้อหา และวิธีการเสนอรายการตามแนวทางของตนได้ มิใช่สถานี หรือผู้จัดรายการเป็นผู้กำหนดแต่ประการใด สถานีจะทำหน้าที่ ดูแลให้คำปรึกษาเฉพาะทางด้านระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และอำนวยความสะดวกในด้านการออกอากาศและผลิตรายการตามวัตถุประสงค์ของ “คณะกรรมการวิทยุเพื่อชุมชน” เท่านั้น
4. ระดับสถานี ในระดับนี้จะอาศัยอาสาสมัครเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ในสถานีบริหารรายการทั้งหมด โดยกลุ่มผู้อาสาสมัครที่เป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ การกำหนดเนื้อหาในชุมชนการจัดรายการจะทำด้วยตนเองทั้งสิ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำสถานีคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือ แต่สถานียังเป็นหน่วยงานของรัฐงบประมาณมาจากรัฐและการบริจาค ประชาชนไม่ใช่เจ้าของ
5. ระดับสถานี เป็นสถานีที่มีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ในแนวคิดนี้ประชาชนในชุมชนสามารถรวมตัวกันยื่นขอคลื่นความถี่จากรัฐ และลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเป็นของชุมชนตนเองแล้วตั้งตัวแทนเข้าไปบริหารสถานีในรูปคณะกรรมการวิทยุเพื่อชุมชน คณะกรรมการจะทำหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารสถานี แต่งตั้งผู้จัดการสถานี และว่าจ้างผู้จัดการมืออาชีพ ตลอดจนว่าจ้าง

พนักงานธุรการและอาสาสมัครหรือสมาชิกในชุมชนที่สามารถทำงานการเงินการบัญชีเข้ามาทำงานให้สถานี การทำงานของพนักงานสถานี ตั้งแต่ผู้จัดการลงไปจนถึงพนักงานระดับล่าง จะอยู่ภายใต้ นโยบายของคณะกรรมการกำหนดหรือให้นโยบายเอาไว้

6. ระดับเจ้าของสถานีและมีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ในระดับนี้ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งสถานี และขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่จากรัฐ เช่นเดียวกับระดับที่ 5 แต่การดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับกรรมการวิทยุเพื่อชุมชน ไปจนกระทั่งเจ้าหน้าที่ทุกคน ทุกระดับจะเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น อาสาสมัครเหล่านี้จะได้รับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารสถานี การจัดการ การสื่อข่าวเขียนข่าว และหน้าที่อื่น ๆ ที่จำเป็น ซึ่งชุมชนว่าจ้างให้มาอบรม หรือสถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เชี่ยวชาญจากภาคเอกชน ภาครัฐ อาจจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือก็เป็นได้

แนวคิดบรรทัดฐานของสื่อมวลชน

เดนนิส แมคควอล (Dennis McQuail) เป็นผู้บัญญัติแนวคิดนี้ขึ้นมา แนวคิดบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (normative theory) เป็นการแสดงทัศนะว่าสื่อมวลชนเป็นอย่างไร หรือคาดหวังว่าควรจะทำอะไร ปฏิบัติบทบาทหน้าที่อย่างไร ภายในกรอบของเงื่อนไข ค่านิยมหรือกฎระเบียบซึ่งเป็นบรรทัดฐาน (norms) ของแต่ละประเทศ

นับแต่มีสื่อมวลชนขึ้นมา ในแต่ละบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละประเทศ สามารถมองได้เป็น 4 กลุ่มทฤษฎีกว้าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีอำนาจนิยม (authoritarian theory)

ทฤษฎีนี้มักใช้กันอยู่ในประเทศที่มีระบบการปกครองแบบเผด็จการ สื่อมวลชนอยู่ภายใต้ อำนาจรัฐและผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง สื่อมวลชนจึงมีความชอบธรรมในการตรวจสอบพิจารณาเนื้อหาที่จะนำเสนอ นอกจากนั้นยังมีวิธีการควบคุม โดยการออกกฎหมายจากฝ่ายบริหาร การออกใบอนุญาต การควบคุมการผลิต การเก็บภาษีและการลงโทษทางเศรษฐกิจ

ตามทฤษฎีนี้ สื่อมวลชนต้องมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรงอำนาจและรับใช้รัฐ โดยการให้ข่าวสาร ให้การศึกษา และความบันเทิงในกรอบอุดมการณ์เชิงอนุรักษนิยม จะวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ปกครองมิได้

2. ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (libertarian theory)

ทฤษฎีอิสรภาพนิยมหรือเสรีนิยมเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยกย่องกว้างขวาง โดยเฉพาะในประเทศเสรีประชาธิปไตย ต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้มาจากการคัดค้านของหนังสือพิมพ์ที่จะให้หลุดพ้นจากการควบคุมทางการเมืองและการปกครอง

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของทฤษฎีนี้ คือเป็นเครื่องมือของปัจเจกชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและใช้ในการควบคุมรัฐบาล สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้การบันเทิง ส่งเสริมการค้าและโฆษณาสินค้า อีกทั้งตอบสนองสิทธิมนุษยชนในด้านสังคมและการศึกษา อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนจะแสดงเนื้อหาที่เป็นการหมิ่นประมาท อนาคต หยาบคาย และขูขยงให้เกิดความกระด้างกระเดื่องมิได้

3. ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม (totalitarianism) หรือ ทฤษฎีสื่อมวลชนแบบโซเวียต (Soviet Communist theory)

ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมหรือฝ่ายโซเวียตคอมมิวนิสต์ เป็นทฤษฎีที่วิวัฒนาการจากฝ่ายอำนาจนิยมภายใต้บริบททางการเมืองและสังคมแนวใหม่ในสหภาพโซเวียตในคริสต์ทศวรรษที่ 19 เกิดจากแนวคิดพื้นฐานของมาร์กซ์ (Marx) และ อีเกิลส์ (Engels) ผสมผสานกับเลนิน (Lenin) ซึ่งได้มีการพัฒนารอบความคิดอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของสื่อมวลชนที่ใช้ในรัสเซียและประเทศต่าง ๆ ที่รัสเซียมีอิทธิพลครอบงำอยู่

สื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้ เป็นสื่อมวลชนที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือและถือเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐและพรรค โดยถูกรวมเข้ากับเครื่องมืออื่น ๆ ซึ่งรับใช้อำนาจของรัฐและอิทธิพลของพรรคเพื่อรักษาความเป็นเอกภาพภายในของรัฐและพรรค ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อรัฐและพรรค และเป็นเครื่องมือใน

การโฆษณาชวนเชื่อและการปลุกระดมความคิด และไม่มีกรกล่าวถึงความขัดแย้งทางการเมืองตามแนวคิดของระบบสังคมนิยม ทั้งนี้ภายใต้หลักการดังกล่าว สื่อมวลชนยังถูกคาดหวังให้มีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หลังจากเกิดการล่มสลายสหภาพโซเวียต ส่งผลให้รัฐต่าง ๆ ของสหภาพโซเวียตแยกตัวออกเป็นอิสระ ส่งผลให้ในปัจจุบัน ไม่มีสื่อมวลชนในประเภนี้แล้ว

4. ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility theory)

ทฤษฎีนี้มาจากพื้นฐานของแนวความคิดอิสรภาพนิยมที่เห็นว่า สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพแต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อควบคู่กันไปด้วย ด้วยความคิดนี้จึงนำไปสู่แนวความคิดเสรีนิยมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า neo-liberalism ซึ่งตามแนวคิดนี้เสรีภาพจะถูกจำกัดขอบเขตด้วยความรู้สึกรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการวิชาชีพภายใต้จรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพและโดยการควบคุมของสถาบันรัฐที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาลหรือผู้ใด

ภายใต้พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข่าวสาร การบันเทิง ส่งเสริมการค้า และการโฆษณาสินค้า แต่ที่สำคัญที่สุดคือจะต้องยกความขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ เข้าสู่กรอบการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อสาธารณะ แต่จะไม่ละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล และผลประโยชน์ต่อสังคม

ดังนั้นทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมจึงแตกต่างกับทฤษฎีเสรีนิยม ตรงที่เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องนำไปสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์ของส่วนรวม และแตกต่างกับทฤษฎีอื่น ๆ ตรงที่สื่อมวลชนต้องยอมรับพันธะของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งหากสื่อมวลชนละเมิดพันธะดังกล่าวก็จะต้องมีบุคคลหรือองค์กรอื่นใดจัดการให้ยินยอม

5. ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory)

จุดเริ่มต้นของทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาเริ่มขึ้นเมื่อคณะกรรมการศึกษาปัญหาเรื่องสื่อขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้จัดทำรายงานสำรวจปัญหาการใช้สื่อในประเทศกำลังพัฒนา (ค.ศ. 1980) และพบข้อเท็จจริงสำคัญดังนี้

- ประเทศโลกที่สามยังขาดเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญต่อเรื่องสื่อมวลชน เช่น ขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร (เช่น สายโทรศัพท์) ขาดทักษะด้านวิชาชีพ ขาดทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการผลิตงานสื่อ รวมทั้งยังขาดผู้รับสารที่สามารถจะรับสื่อได้ เป็นต้น

- การพัฒนาประเทศของโลกที่สามยังต้องมุ่งความสนใจต่อปัญหาเร่งด่วน เช่น การขจัดความยากจน เสถียรภาพทางการเมือง สาธารณสุขและการศึกษาของประชาชน ฯลฯ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งสถาบันสื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเหล่านี้

- บรรดาประเทศโลกที่สามหลายประเทศเริ่มคำนึงถึงปัญหาเรื่องเอกลักษณ์และผลประโยชน์ของประเทศในปริมณฑลของการเมืองในระดับสากล

McQuail (1987) ได้ประมวลหน้าที่หลัก ๆ ของสื่อมวลชนที่พึงมีในเนื้อหาของทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาสังคมครั้งนี้

- สื่อมวลชนต้องยอมรับและเข้าร่วมดำเนินการในงานพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับแผนและนโยบายการพัฒนาสังคมโดยรวม

- เสรีภาพของสื่อมวลชนจะมีอยู่ได้ภายในขอบเขตที่กำหนดในงานพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับแผนและนโยบายการพัฒนาสังคมโดยรวม

- เนื้อหาของสื่อต้องให้ความสำคัญอันดับแรกในเรื่องวัฒนธรรมและภาษาของชาติ

- ข่าวและสารสนเทศของสื่อต้องให้ความสำคัญอันดับแรกกับประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกัน โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ การเมืองและวัฒนธรรม

- นักข่าวและนักสื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติงานทั้งการรวบรวมและการกระจายข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพไปพร้อม ๆ กับการมีความรับผิดชอบต่อสังคม

- เพื่อผลประโยชน์ของการพัฒนาประเทศ รัฐมีสิทธิที่จะเข้ามาแทรกแซงหรือควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะด้วยกลไกแบบต่าง ๆ เช่น การเซนเซอร์ การให้ทุนสนับสนุนหรือการเข้าควบคุมโดยตรง

6. ทฤษฎีการเข้ามามีส่วนร่วมในสื่ออย่างเป็นประชาธิปไตย (democratic-participant media theory)

เดนนิส แมคควอล (Dennis McQuail) (1987) กล่าวว่า รูปแบบใหม่ขององค์กรสื่อในทฤษฎีการเข้ามามีส่วนร่วมในสื่ออย่างเป็นประชาธิปไตย (democratic-participant media theory) ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นในสังคมเสรีนิยมที่พัฒนาแล้ว โดยสัมพันธ์กับหลักการของทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนาที่เน้นเรื่องของการสื่อสารแบบแนวนอน (horizontal communication) มากกว่าการสื่อสารแบบแนวตั้ง (vertical communication) ที่มีลักษณะสั่งการจากบนลงล่าง หรือมีการไหลผ่านของข้อมูลข่าวสารเพียงทางเดียว ทฤษฎีนี้ยังต่อต้านการใช้สื่อเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ การผูกขาดความเป็นเจ้าของสื่อ การบริหารงานที่รวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและสถาบันกระจายเสียงสาธารณะที่มีลักษณะการดำเนินงานแบบรัฐ

แก่นหลักของทฤษฎีนี้คือ ความต้องการ ความสนใจ และความปรารถนาของผู้รับสาร อีกทั้งคำนึงถึงสิทธิที่ประชาชนจะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับปัญหาของตน สิทธิในการสื่อสารตอบโต้กลับ สิทธิในการใช้สื่อเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารภายในชุมชน และปฏิเสธการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง การควบคุมสื่อโดยรัฐ สื่อราคาแพง ความเป็นมืออาชีพ แต่จะให้การสนับสนุนความหลากหลาย (multiplicity) สัดส่วนที่มีขนาดเล็ก (smallness of scale) ความเป็นท้องถิ่น (locality) ลักษณะที่ไม่เป็นสถาบัน (deinstitutionalization) การที่ผู้รับสารและผู้ส่งสารสามารถแลกเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกันได้ การสื่อสารแบบแนวนอนที่เชื่อมโยงสังคมได้ในทุกระดับ และการอุทิศตน เป็นต้น

หลักการของทฤษฎีการเข้ามามีส่วนร่วมในสื่ออย่างเป็นประชาธิปไตย มีดังต่อไปนี้

- ประชาชนทุกคน ชนกลุ่มน้อย มีสิทธิในการเข้าถึงสื่อ (สิทธิในการติดต่อสื่อสาร) และมีสิทธิใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตน
- องค์กรสื่อและเนื้อหาของสื่อที่นำเสนอ นั้น ไม่ควรถูกกำหนดโดยนโยบายแบบรวมศูนย์อำนาจ หรือถูกควบคุมโดยรัฐ
- สื่อควรใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อตอบสนององค์กรสื่อ นักสื่อสารมืออาชีพ หรือลูกค้าสื่อ
- กลุ่ม องค์กร และชุมชนท้องถิ่น ควรมีสื่อเป็นของตนเอง

- รูปแบบของสื่อที่มีขนาดเล็กและสามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในสื่อ นั้น ย่อมดีกว่าสื่อขนาดใหญ่ที่ใช้การสื่อสารแบบทางเดียว และดำเนินการโดยนักสื่อสารมืออาชีพ
- ความต้องการแท้จริงของสังคมที่จะสะท้อนผ่านสื่อมวลชนนั้น ไม่สามารถแสดงออกผ่านรัฐ สถาบันหลักในสังคม หรือลูกค้าสื่อคนใดคนหนึ่งได้
- การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าที่จะยอมปล่อยให้ตกอยู่ในมือของนักสื่อสารมืออาชีพเท่านั้น

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการเข้ามามีส่วนร่วมในสื่ออย่างเป็นประชาธิปไตยในการวิเคราะห์การเข้ามามีส่วนรวมของคนในชุมชนและแนวคิดในการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาเพื่อตรวจสอบนโยบายการก่อตั้งของของวิฑูรย์พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล และ วิฑูรย์กระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

แนวความคิดเกี่ยวกับวิฑูรย์ชุมชน เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในทฤษฎีนี้ คือการกำหนดตนเองให้ เป็นสื่อทางเลือกเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน โดยเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม นั้น ๆ ซึ่งทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมนี้ได้นำไปสู่แนวความคิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และทฤษฎีการเข้ามามีส่วนร่วมในสื่ออย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะกล่าวต่อจากนี้

แนวคิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้ยึดถือแนวคิดการสร้างความเข้าใจ การยอมรับความมีเกียรติศักดิ์ศรีของประชาชน การยอมรับอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลาย (diversity) ความไม่เป็นเพียงหนึ่งหรือความมีมากกว่าหนึ่ง (plurality) ซึ่งหมายความว่ามนุษย์ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ การยอมรับการมีความหลากหลายทางความคิด การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลย่อมไม่เหมือนกัน การยอมรับว่าทุกคนบนโลกมีหลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติ ไม่จำเป็นต้องให้มีเพียงเผ่าพันธุ์เดียว เชื้อชาติเดียว หรือมีประเพณีเดียว วัฒนธรรมเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมย่อมต้องอยู่บนพื้นฐานการยอมรับในสิ่งเหล่านี้

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (audience/receiver/users)
2. การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง (sender/producer/performance)
3. การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (policy Maker/planner)

การมีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเรียกร่องประเภทกิจกรรมและเงื่อนไขต่าง ๆ แตกต่างกันในรายละเอียดดังนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับต่ำที่สุด ที่ผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่จะเปลี่ยนไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ

1. ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน (right to know) และจากนั้น สิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย (right to inform)
2. จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า (input) และช่วงขาออก (output) เช่นในช่วงนำเข้าสู่ข้อมูล จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือเปล่า และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ในช่วงของการส่งข้อมูลออกจากชุมชนก็เช่นกัน
3. ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับสาร ก็คือ ช่องทางข่าวสาร (channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน

ตัวอย่างเช่น เมื่อมีกรณีรัฐมนตรีสั่งการหรือการทำประชาพิจารณ์ในต่างจังหวัด และมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน จะต้องมี การสำรวจว่ามีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าวจะได้รับ ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึงในกรณีเช่นนี้ มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (addition of channel) เป็นสิ่งที่จำเป็น

การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมาและจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติม หรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลง โครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ

1. ขั้นตอนการผลิต (pre-production Stage) อันได้แก่ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิตสื่อ กิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่าง ๆ การคัดเลือกฉากและตัวแสดง ฯลฯ
2. ขั้นตอนการผลิต (production stage) ได้แก่ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ
3. ขั้นหลังการผลิต (post-production stage) ได้แก่ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และดังที่ได้สังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมาเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นตอนการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามา

มีส่วนร่วมจนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้วางแผนและกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึงการวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้าง อาจะหมายถึงการวางแผนและกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนในระดับที่แคบลงมาอาจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน

แนวคิดการบริหารจัดการองค์กรสื่อมวลชน

เดนนิส แมคควอล์ (Dennis McQuail) (1987) กล่าวว่าโครงสร้างองค์กรนั้น โครงสร้างมีผลกระทบโดยตรงต่อการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งก็จะมีผลต่องานที่ออกมาเช่นเดียวกัน เราจะต้องไม่พิจารณาเพียงแต่องค์กรสื่อเท่านั้นแต่จะต้องมองไปที่ความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อกับองค์กรอื่น ๆ ในสังคมด้วย โดยภายในตัวองค์กรสื่อหนึ่งจะต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. การจัดการองค์กร (management) งานสื่อมวลชนเป็นงานที่ไม่สามารถทำคนเดียวได้ จะต้องมีส่วนร่วมมากมายภายในองค์กร และผู้ร่วมงานแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นด้าน ระดับการศึกษา อายุ เพศ องค์กรจึงต้องอาศัยการจัดการบริหารที่ดี
2. ด้านเทคนิค (technical) เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือ และเทคโนโลยีการผลิต และกระจายข่าวสารข้อมูล
3. ความเป็นมืออาชีพ (media professional) จะต้องมีการฝึกหัดและต้องมีวิชาความรู้ทางด้านสื่อสารมวลชน นอกจากนั้นยังต้องมีมาตรฐานและจรรยาบรรณรวมถึงกฎเกณฑ์ทางอาชีพประกอบด้วย

องค์กรสื่อสารมวลชนทุกองค์กรย่อมต้องมีการบริหารจัดการ สำหรับการบริหารจัดการองค์กรใหม่ ๆ เช่นวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรขนาดเล็กและมีลักษณะเฉพาะมีเงื่อนไขที่แตกต่างจากองค์กรอื่นๆ ก่อนข้างมาก ทำให้แนวคิดการบริหารจัดการก็จะมีลักษณะจำเพาะเช่นกัน

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2544) กล่าวถึงลักษณะของการบริหารจัดการวิद्यุชุมชนไว้ว่า ต้องเป็นไปแนวทางที่องค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ บริหารในรูปแบบคณะกรรมการ อิสระจากรัฐ การเมือง ธุรกิจ และต่างชาติ ไม่แสวงหากำไร จัดตั้งกองทุนและมีกิจกรรมระดมทุน ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนากิจการ ผู้ทำงานเป็นอาสาสมัครที่มีจรรยาบรรณ และความเสียสละ แต่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการตรวจสอบประสิทธิภาพการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง และสนองต่อความต้องการของชุมชน มีการร่วมมือจัดตั้งและประสานงาน เป็นเครือข่ายวิทยุภาคประชาชนในระดับชาติ

นอกจากนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการวิद्यุชุมชนนั้นจะต้องครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

- การบริหารจัดการตัวบุคคล
- การบริหารจัดการการผลิตรายการ
- การบริหารจัดการอุปกรณ์/สิ่งของ
- การบริหารจัดการงบประมาณ

ในการบริหารจัดการทั้ง 4 มิตินี้ การบริหารจัดการองค์กร เช่น วิद्यุชุมชน จำเป็นจะต้องมีหลักการสำคัญบางประการในการบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับความหมายที่แท้จริงของวิद्यุชุมชน คือ

- หลักการบริหารอย่างอิสระ ปราศจากการครอบงำกันเองภายในกลุ่มคณะกรรมการ และเป็นอิสระจากการครอบงำจากอิทธิพลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของการเมืองท้องถิ่น ธุรกิจ โฆษณา และอื่น ๆ
- หลักการบริหารแบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยเรื่องวิद्यุชุมชนที่ผ่านมาได้พิสูจน์แล้วว่าระบบการบริหารแบบ “แต่งตั้ง/สั่งการ/ควบคุม” แบบราชการนั้น ไม่อาจก่อให้เกิดโฉมหน้าของวิद्यุชุมชนที่แท้จริงได้ การบริหารจัดการวิद्यุชุมชนจึงต้องใช้หลักการ “เลือกตั้ง/ประชุมหาข้อสรุป/กำหนดกรอบ/สร้างจิตสำนึก”

- หลักการบริหารร่วม ถึงแม้จะมีคณะกรรมการหลาย ๆ ชุด รวมทั้งมีการแบ่งฝ่ายงานต่าง ๆ แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการต่าง ๆ นั้น มิได้เน้นลักษณะลำดับชั้นที่มีใครสูงกว่าหรือต่ำกว่า มีอำนาจเหนือกว่าหรือน้อยกว่า เพราะคณะกรรมการทุกชุด ฝ่ายทุกฝ่าย จะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารที่เรียกว่าเป็น “การบริหารร่วมกัน”

นอกจากนั้น เวสต์ลีย์และแมคคีน (Westley and Maclean , 1957) ได้เสนอแบบจำลองว่าด้วยรูปแบบขององค์กรสื่อไว้ว่า องค์กรสื่อ นั้นเปรียบดังตัวแทนระหว่างความต้องการเป็นผู้ให้การสนับสนุนที่พยายามถ่ายทอดมุมมองความจริงทางสังคมและความสนใจของประชาชนด้วยข้อมูลเกี่ยวกับความจริงที่เชื่อถือได้

การบรรลุผลตามเป้าหมายเป็นไปตามการรับรู้ที่สื่อสารมวลชนเกี่ยวพันกับการสอดแทรกในฐานของบทบาทใหม่ของนักสื่อสารมวลชนระหว่าง สังคม และ ผู้รับสาร ลำดับความต่อเนื่องคงมีใช่เป็นเพียง ผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสารเท่านั้น แต่ต้องรวมไปถึงเหตุการณ์และความเห็นต่าง ๆ ในสังคม ช่องทางการสื่อสารและบทบาทของนักสื่อสารมวลชนด้วย

ตามข้อมูลความเป็นจริงแล้ว ส่วนใหญ่ นักสื่อสารมวลชนมิใช่ผู้ผลิตเนื้อหาเอง แต่เป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสู่ประชาชนมากกว่า ประเด็นสำคัญของเวสต์ลีย์และแมคคีนมีอยู่สามประการคือ การเน้นย้ำการเลือกบทบาทของนักสื่อสารมวลชน ประการต่อมาคือ ข้อเท็จจริงที่ถูกเลือกต้องอยู่ภายใต้การรับผิดชอบต่อการประเมินค่าว่าประชาชนจะสนใจอะไร และสุดท้ายคือตัวสื่อมวลชนเองไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะชักชวน ให้ความรู้หรือแจ้งข่าวสารให้ทราบอย่างซ้ำ ๆ

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการบริหารองค์กรสื่อเพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ลักษณะการบริหารของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล และ วิทยุกระจายเสียง มจร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

แนวคิดรูปแบบ และเนื้อหารายการวิทยุชุมชน

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น เป็นการจัดการวิทยุที่มุ่งเสนอสิ่งที่เป็นความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟังในท้องถิ่น

อีกทั้งเป็นกระบอกเสียงในการบอกกล่าวเรื่องราวให้ภาครัฐได้รับทราบด้วยรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุชุมชนนั้นเหมือนกันกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงทั่วไป โดยได้ยึดหลักคือ สื่อมวลชนจะต้องให้ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง และบริการสาธารณะแก่ประชาชน เมื่อคำนึงถึงสิทธิ ความเสมอภาค และอิสรภาพของประชาชน

การแบ่งประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงนั้น มิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว เช่น แบ่งตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟัง ก็อาจแบ่งประเภทของรายการออกได้เป็นกลุ่มเด็ก กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น บางสถานีแบ่งประเภทตามการประกอบอาชีพหรือตามเนื้อหาเป็นหลัก เช่น ประเภทรายการเพื่อเกษตรกร หรือรายการทางการเกษตร รายการเพื่อสุขภาพอนามัย รายการทางศาสนา รายการเพื่อแม่บ้าน ฯลฯ

การแบ่งประเภทรายการตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟังหรือแบ่งตามอาชีพนี้ อาจทำให้ไม่ครอบคลุมได้ทั่วถึงผู้ฟังได้ทุกกลุ่ม เพราะในโลกนี้มีกลุ่มอาชีพเกิดขึ้นมากมาย ดังนั้นจึงคัดเอาเฉพาะผู้ฟังเป้าหมายที่เป็นส่วนใหญ่ (majority) เท่านั้น จึงเกิดปัญหาว่ารัฐละเลยกลุ่มผู้ฟังที่เป็นกลุ่มน้อย ซึ่งก็ควรจะมีสิทธิเสมอภาคทัดเทียมกัน การจัดประเภทตามกลุ่มผู้ฟังจึงสร้างความลำบากให้แก่ผู้จัดรายการเสมอ

วิธีที่เป็นกลางที่สุดในการแบ่งประเภทของรายการวิทยุกระจายเสียงจึงมักนิยมยึดตามหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นหลัก และโดยที่ตระหนักว่าวิทยุกระจายเสียงถือเป็นสื่อมวลชนหนึ่ง จึงน่าจะแบ่งประเภทของรายการตามหน้าที่ที่ดีของสื่อมวลชน นั่นคือแบ่งเป็น 4 ประเภทดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น แต่การจะจัดอัตราส่วนของรายการให้เน้นหนักไปทางประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมและความต้องการซึ่งไม่เหมือนกัน แล้วแต่ชุมชนนั้น ๆ

นอกจากนี้ นภากาศ อัจฉริยะกุล (2531) ยังได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ รูปแบบในการนำเสนอของรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ผู้ฟังพ้นจากความจำเจซ้ำซากทำให้เกิดความหลากหลายขึ้น ทั้งนี้เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟังให้มากที่สุด รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงอาจแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program)

เป็นการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง คือ รายการที่มีผู้ฟังเพียงคนเดียวพูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรงไม่ใช่เป็นการพูดคุยกับคนอื่นให้ผู้ฟังฟัง

2.รูปแบบรายการสนทนา (conversational program)

เป็นรายการพูดคุยแต่การพูดคุยไม่ได้พูดคุยโดยตรงกับผู้ฟัง หากแต่เป็นการสนทนากันระหว่างผู้ร่วมรายการ ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ผู้ดำเนินรายการอาจร่วมสนทนาออกความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลด้วยได้นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เชื่อมโยงการสนทนาและอธิบายเพิ่มเติมให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น ตลอดจนสรุปเนื้อหาสำคัญที่ได้สนทนากันแต่ละเรื่องด้วย

3.รูปแบบรายการสัมภาษณ์ (interview program)

เป็นการพูดคุยกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตั้งคำถาม ซักถามเรื่องราว ปัญหาข้อข้องใจให้ผู้ฟังฟัง อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตอบ เรื่องที่ควรสัมภาษณ์ในรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการพัฒนา ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น สุขภาพอนามัย การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ หรือเป็นการสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่างของท้องถิ่นนั้น ๆ รายการสัมภาษณ์แตกต่างจากรายการสนทนาตรงที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ตั้งคำถามได้อย่างเดียวแต่ไม่มีหน้าที่ตอบคำถามนั้นเสียเอง ไม่เหมือนกับผู้ดำเนินการสนทนาซึ่งอาจจะร่วมสนทนาด้วยในบางโอกาส สิ่งที่ผู้สัมภาษณ์จะทำได้นอกจากนั้นคือ สรุปให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพิ่มเติมให้เข้าใจได้ดีขึ้นเท่านั้น

4.รูปแบบการอภิปราย (discussion program)

เป็นการพูดคุยออกความคิดเห็นกันในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง แต่ผู้มาร่วมอภิปรายนั้นต่างความคิดเห็นต่างทัศนะกัน จึงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นจะเป็นไปทีละคนอย่างมีระเบียบ โดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นผู้ควบคุมให้รายการเป็นไปตามแนว ผู้ดำเนินรายการจะไม่ร่วมอภิปรายด้วยเป็นเพียงสรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมอภิปรายเท่านั้น

5.รูปแบบรายการสารคดี (documentary หรือ feature program)

เป็นรายการที่ให้เนื้อหาสาระในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งแต่มีรายละเอียดหลายแง่มุม มีวิธีการนำเสนอได้หลายลักษณะ โดยมุ่งที่จะเสนอประเด็นสาระเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว

โดยทั่วไปแล้วรายการสารคดีมี 2 ประเภท คือ รายการสารคดีแบบ documentary หมายถึงรายการที่เป็นจริงทั้งหมด มีหลักฐานเป็นเอกสารสนับสนุน คั่นคว้าอ้างอิงได้ อีกประเภทหนึ่งเป็นรายการสารคดี feature หมายถึง รายการที่มุ่งเสนอเนื้อหาบนพื้นฐานของความเป็นจริง แต่ไม่ทั้งหมด ไม่จำเป็นต้องมีเอกสารยืนยัน

6.รูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ (magazine program)

เป็นรายการที่ประกอบด้วยเรื่องย่อย ๆ ต่าง ๆ กัน แต่ละเรื่องมีรูปแบบแตกต่างกันร่วมอยู่ในรายการเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทั้งบันเทิงและความรู้ แต่จะเน้นเรื่องบันเทิงมากกว่า เอกภาพของรายการอยู่ที่การเชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นคนละเรื่องกัน โดยใช้คำพูดเชื่อมโยง หรือเพลงเชื่อมโยงตามความเหมาะสม ทำให้รายการมีหลายรูปแบบรวมกันอยู่ในรายการเดียวกัน

7.รูปแบบรายการข่าว (news program)

เป็นรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อรายงานเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้อ่านข่าวโดยไม่มีเสียงประกอบ รายการข่าวแยกย่อยได้หลายประเภท เช่น ข่าวต่างประเทศ ข่าวในประเทศ ข่าวท้องถิ่น ข่าวการเมือง ข่าวกีฬา ข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น

8.รูปแบบรายการบรรยายเหตุการณ์ (commentary)

เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจริง หรือกำลังดำเนินอยู่ในสถานที่จริง โดยผู้บรรยายถ่ายทอดเหตุการณ์หรือแปล่าเหตุการณ์นั้นให้ฟัง

9.รูปแบบการตอบปัญหา (quiz program)

เชิญผู้ตอบมาร่วมรายการโดยตอบปัญหาในห้องส่งในลักษณะแข่งขันกัน หรือเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีโอกาสร่วมรายการโดยถามปัญหาแล้วเปิดโอกาสให้ผู้ฟังตอบปัญหาหากกลับมาทางโทรศัพท์ ทำให้รู้ผลสะท้อนกลับได้ทันที

10.รูปแบบรายการเพลง (music program)

เป็นรายการที่มีความสำคัญและได้รับความสนใจมาก แต่การจัดรายการเพลงควรยึดความมีเอกภาพ คือเลือกจัดเฉพาะเพลงประเภทใดประเภทหนึ่ง และยึดความหลากหลาย คือ ความหลากหลายในแต่ละเพลงซึ่งมีอยู่เช่น มีเสียงร้องทั้งหญิงและชาย มีทั้งทำนองช้าและเร็ว

11. รูปแบบรายการละครวิทยุ (radio drama หรือ radio play)

มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่บางครั้งอาจสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นความรู้ไว้ด้วย ละครเป็นการแสดงบทบาทที่สมมติขึ้น โดยใช้ศิลปะหลายอย่างผสมกัน เช่น ศิลปะการใช้เสียงการใช้ภาษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและเกิดอารมณ์ ความรู้สึกคล้อยตาม

12. รูปแบบรายการปกริณกะ (variety)

เป็นรายการที่ผสมรายการหลายรูปแบบรวมอยู่ในรายการเดียวกัน แต่ไม่ใช้การผสมแบบนิตยสารทางอากาศ เพราะไม่มีการเชื่อมโยงต่อเนื่อง แต่เป็นเพียงการนำเสนอเนื้อหา และรูปแบบหลายๆ รูปแบบมาผสมปนเปกัน มีแต่ความหลากหลาย ไม่มีความเป็นเอกภาพ เน้นความบันเทิง

ประมะ สตะเวทิน (2541) กล่าวถึงองค์ประกอบในกระบวนการการสื่อสารมวลชนก็คือสาร สารก็คือเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อมวลชนหรือเรียกว่า เนื้อหาของสื่อมวลชน เนื้อหาที่สำคัญ ๆ ของสื่อมวลชนได้แก่

1. เนื้อหาข่าว ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารความเป็นจริงเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ มากมายหลายชนิดซึ่งมีความหลากหลาย (variety) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านข่าวของผู้ฟังให้กว้างที่สุดเพราะผู้ฟังมีความแตกต่างกันในด้านประชากร เช่น อายุ รายได้ การศึกษา ศาสนา เชื้อชาติ เพศ และมีความสนใจไม่เหมือนกัน ข่าวในสื่อมวลชนจึงถูกจำแนกออกเป็นชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ข่าวในประเทศ และข่าวต่างประเทศ ข่าวท้องถิ่น และแยกประเด็นออกตามเนื้อหาได้แก่ ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม ข่าวสตรี ข่าวบันเทิง ข่าวเกษตร ข่าวสาธารณสุข ข่าวกีฬา ข่าวบริการสาธารณะ ข่าวภัยธรรมชาติ ข่าวอาชญากรรม

2. เนื้อหาที่ให้ความรู้และความคิดเห็น แบ่งออกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของมนุษย์ (human interest) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์ของผู้ฟัง กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกยินดี เห็นอกเห็นใจ ชอบ ไม่ชอบ เป็นเรื่องความทุกข์ยาก ความสุข สถิติใหม่ คิวหนังของเหตุการณ์ เช่น กีฬา อุบัติเหตุ กิจกรรม

2.2 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกของตัวบุคคล (personality sketches) หรือเกี่ยวกับเรื่องราวของบุคคล (profiles)

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกของตัวบุคคล คือ เสนอนำเนื้อหาในลักษณะบุคคลนั้นพูดอย่างไร เคลื่อนไหวอย่างไร คิดอย่างไร บุคคลผู้นั้นเกี่ยวข้องกับคนอื่นหรือสิ่งอื่นอย่างไร

ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของบุคคล คือ ลักษณะของประวัติความเป็นมาของบุคคลที่น่าสนใจ ความหวังของบุคคลนั้น ปัญหาของเขา ข้อบกพร่อง และความทุกข์ยาก และเหตุผลว่าทำไมในตอนท้ายที่สุดเขาจึงผ่านพ้นอุปสรรคไปได้

2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัว (personal experiences) ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและอารมณ์

2.4 เนื้อหาที่ให้ข่าวสาร (informatives) และเนื้อหาที่บอกวิธีทำ (how-to-do-it) เนื้อหาที่ให้ข่าวสารเพื่อบอกเล่าถึงการกระทำหรือกระบวนการใดซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั่วไปของผู้ฟัง ส่วนเนื้อหาที่บอกวิธีทำ หรือวิธีปฏิบัติ เป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้ฟัง เป็นการเสนอแนะหรือสอนให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เสนอได้ เช่น วิธีทำเครื่องจักรสาน วิธีปลูกต้นไม้ วิธีการเลี้ยงปลา

3. เนื้อหาเพื่อความบันเทิง จุดประสงค์หลักของเนื้อหาที่ให้ความบันเทิงก็เพื่อดึงดูดความสนใจและความรู้สึกร่วมของประชาชน ดังนั้นเนื้อหาด้านความบันเทิงจึงมุ่งให้มีความสุขความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความพอใจ ช่วยให้ผู้ฟังหนีจากความเบื่อหน่าย ความกดดันในชีวิตประจำวัน ช่วยให้มีโอกาสได้พักผ่อน คลายเครียด และลืมปัญหาที่กำลังเผชิญ

4. เนื้อหาโฆษณา เนื้อหาโฆษณาเป็นเนื้อหาเพื่อชักจูง โน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ด้วยกัน คือ

4.1 การเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ (sponsorship) คือ ผู้โฆษณาเป็นผู้รับผิดชอบด้านการเงินทั้งหมดในการผลิตรายการและค่าเช่าเวลาของสถานี

4.2 การร่วมสนับสนุนรายการ (participations) คือการโฆษณาที่ผู้โฆษณาซื้อเวลาเพื่อโฆษณาสินค้าในรายการต่าง ๆ

4.3 การโฆษณาคั่นรายการ (spot announcements) เป็นการโฆษณาคั่นระหว่างรายการเพื่อนำเสนอรายการในช่วงต่อไป

จากแนวความคิดจรรยาบรรณวิทยุกระจายเสียง ดังได้กล่าวข้างต้นนั้น เป็นลักษณะการจัดแบ่งประเภทรายการที่ทั่วโลกปฏิบัติตามบรรณวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยแต่ลักษณะรูปแบบและเนื้อหาในรายการวิทยุชุมชนที่เป็นสากลยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ทั้งนี้จากตัวอย่างการจัดรายการวิทยุชุมชนในต่างประเทศพบว่า รายการวิทยุชุมชนมักจะมีแนวคิดในการริเริ่มจัดรายการเพื่อชนกลุ่มน้อยซึ่งวิทยุกระจายเสียงทั่วไปยังไม่สามารถเข้าถึงได้ เช่น ชนกลุ่มน้อยอะบอริจินในออสเตรเลีย เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวความสนใจเฉพาะกลุ่ม แต่หลักการจัดวิทยุชุมชนจะเน้นที่ตัวรายการที่ไม่มุ่งแสวงหากำไรและส่งกระจายเสียงกำลังคำครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น ยังไม่มีรูปแบบและเนื้อหาตายตัวที่ยึดเป็นหลักสากลชัดเจน

ทั้งนี้รูปแบบและเนื้อหาการจัดรายการวิทยุชุมชนจึงมีลักษณะรูปแบบและเนื้อหาแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ชุมชนที่มีความสนใจเรื่องใดเป็นพิเศษ ไม่จำเป็นว่าจะต้องรูปแบบและเนื้อหาเหมือนกันเสมอไป

ต่อจากนี้คือตัวอย่างของรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนในประเทศต่าง ๆ

วิทยุชุมชนในอินเดีย

ปี ค.ศ. 1984 อินเดียได้จัดตั้งสถานีวิทยุท้องถิ่นที่เมือง Nagercoli ใช้เครื่องส่ง 1 กิโลวัตต์ มีรูปแบบในการนำเสนอโดยการบันทึกเสียงชาวบ้านทั้งในเขตเมืองและชนบทแล้วนำมาออกอากาศในรายการ โดยเจ้าหน้าที่ของสถานีเป็นผู้ดำเนินการ หรือบันทึกเสียงคำถามจากคนในหมู่บ้านนำมาเปิดในรายการแล้วนำผู้เชี่ยวชาญมาตอบคำถามนั้น เนื้อหารายการส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ วัฒนธรรม และการเรียนรู้หนังสือ

วิทยุชุมชนของชนเผ่าอะบอริจินในออสเตรเลีย

วิทยุชุมชนในออสเตรเลียไม่เกี่ยวข้องกับระบบการกระจายเสียงสาธารณะทั่ว ๆ ไป สิ่งสำคัญในการดำเนินรายการ คือ การนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารและการแสดงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นของชุมชนอะบอริจิน ดำเนินรายการทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอะบอริจิน โดยเปิดเพลงพื้นเมืองอะบอริจินซึ่งเป็นลักษณะการเล่านิทานตามแบบวัฒนธรรมอะบอริจินในรายการด้วย

สถานี 6NR เป็นผู้ได้รับอนุญาตดำเนินการจัดรายการในพื้นที่ตอนใต้ โดยมีอาสาสมัครจากชุมชน 450 คน เข้ามาร่วมจัดทำรายการสถานี ผู้ผลิตรายการ 5 คนจะต้องรับผิดชอบการจัดรายการสำหรับชุมชนเผ่าอะบอริจิน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเมื่อได้ดำเนินรายการต่อไปปรากฏว่าจำนวนอาสาสมัครจากกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งคนเหล่านี้จะได้รับการฝึกอบรมการจัดรายการและดำเนินรายการได้เอง

วิทยุชุมชนในปากีสถาน

รูปแบบรายการของวิทยุชุมชนในปากีสถานเป็นรายการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ และนำสื่อวิทยุมาช่วยในการพัฒนาชนบทซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรถึง 71 เปอร์เซ็นต์ โดย Pakistan Broadcasting Corporation (PBC) ได้ให้ตัวแทนจาก 15 หมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของสถานี โดยตัวแทนเหล่านั้นคัดเลือกมาหมู่บ้านละ 2 คน จากเจ้าหน้าที่ที่ดูแลหน่วยงานด้านการเกษตรของท้องถิ่น 1 คน มาร่วมอบรมกับ PBC ด้านการผลิตรายการ โดยให้ตัวแทนเหล่านั้นเข้าไปพูดคุยกับเกษตรกรเพื่อค้นหาความต้องการเกี่ยวกับเนื้อหาที่คนในชุมชนต้องการ นำมาเป็นแนวทางในการเสนอเนื้อหาในรายการ รวมทั้งนำจดหมายที่ได้รับจากเกษตรกรและผู้ฟังต่างจังหวัดมาพิจารณาในการผลิตรายการด้วย

แต่หลังจากดำเนินกรได้ระยะหนึ่งพบว่า ข้อมูลที่รวบรวมมาได้จากหมู่บ้านเหล่านั้นได้มาโดยผู้ผลิตรายการมีอาชีพ และจากเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการเกษตรและปศุสัตว์ จึงทำให้ตัวแทนเหล่านั้นเขียนบทวิทยุนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับการสนทนาด้วยภาษาท้องถิ่นถึงเรื่องปัญหาการเลี้ยงสัตว์ของ

เกษตรกรซึ่งเป็นเรื่องหนัก แต่จัดรายการด้วยเสียงที่แสดงความตื่นเต้นเร้าใจ ตลกขบขัน ตามแนวทางการจัดวิทยุกระจายเสียงทั่วไปที่ได้รับการอบรมมาเพื่อไม่ให้จำเจและน่าฟัง มีความหลากหลาย จึงทำให้รายการวิทยุชุมชนในป่ากีสถานไม่ประสบผลสำเร็จถึงแม้จะเป็นเรื่องราวในชุมชนแต่ก็ไม่ได้ผลิตโดยคนในชุมชนเอง

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น เดนนีส แมคควอล (Dennis McQuail) ยังเสริมถึงเรื่องการประเมินเรื่องเนื้อหารายการในสื่อทางเลือกเช่นนี้ว่า จะต้องตรวจสอบ ระดับของความเป็นอิสระ ไม่ถูกกำหนดจากทางภาครัฐ ที่สำคัญเนื้อหาจะต้องมีความหลากหลาย คือ มีทางเลือกสำหรับความสนใจที่หลากหลายสำหรับผู้ฟังได้เลือกรับ เปิดโอกาสสำหรับการเข้าถึงเข้าประชาชนด้วยเสียงของประชาชนและทรัพยากรในสังคม และ ต้องเป็นสื่อที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของประสบการณ์ต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างพอเพียง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชนเพื่อพิจารณารูปแบบและเนื้อหาของวิทยุพระพุทธรักษาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล และ วิทยุกระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

แนวคิดเรื่อง พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม

พินิจ ลาภธนานนท์ (2529) ได้สรุปถึงบทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมไว้แบบ 4 แบบ คือ

1. บทบาทผู้สงเคราะห์พัฒนา คือ บทบาทที่พระสงฆ์ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ตนเองเป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการต่าง ๆ ด้วยตัวท่านเอง ประชาชนเพียงแต่เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมของท่านภายใต้กรอบของเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่ท่านกำหนดขึ้น ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการต่าง ๆ เลย

2. บทบาทผู้นำการพัฒนา เป็นบทบาทที่พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้คิดค้น โครงการ หรือติดต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ มาดำเนินการ จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมปรึกษาหารือบ้าง แต่ส่วนใหญ่ประชาชนจะคล้อยตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านมากกว่าหรือคิดค้นขึ้นเอง เนื่องจากศรัทธาและยอมรับในบารมี

3. บทบาทผู้ประสานงาน โดยกิจกรรมและโครงการพัฒนาต่าง ๆ มักเป็นการดำเนินการโดยพยายามชักนำความร่วมมือ และความสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐบาลและภาคเอกชนทั้งโดยตรงและทางอ้อม เพื่อให้เข้ามาดำเนินการพัฒนาสังคม และพยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการชักจูงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ซึ่งชาวบ้านจะได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดทางด้านความรู้และการติดต่อบุคคลภายนอก จึงให้ชาวบ้านคล้อยตามผู้นำชุมชนและพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่

4. บทบาทเป็นที่เล็งสนับสนุนการพัฒนาสังคม มีประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านการคิดค้น โครงการ การปฏิบัติงานพัฒนา และร่วมรับผิดชอบติดตามผลงานพัฒนา พระสงฆ์มีบทบาทเป็นเพียงที่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาและประสานการสนับสนุนจากภายนอกตามที่ประชาชนเห็นชอบร่วมกัน รวมทั้งการกระตุ้นเร่งเร้าให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

การพัฒนานี้มุ่งเน้นไปที่เรื่องของ “การพัฒนาคุณภาพชีวิต” คือการให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสวัสดิภาพของคนในสังคม เป้าหมายคือต้องมุ่งพัฒนาให้เกิดการปรับปรุงและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในดีขึ้น ด้วยความพยายามขจัดหรือลดความยากจนของประชาชน ขจัดหรือลดปัญหาการว่างงานและขจัดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน โดยพร้อม ๆ กันนี้ จะต้องพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการปรับปรุงและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นด้วย

นอกจากจะพัฒนาเรื่องทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตแล้ว ยังต้องพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย การพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นแนวทางการพัฒนาที่มีเป้าหมายมุ่งไปสู่การพัฒนาเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม รวมตลอดไปถึงความเข้าใจในการพัฒนามองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และเกิดความสามัคคีเพื่อทำงานส่วนรวม

ผู้วิจัยนำเอาแนวคิดนี้เพื่อตรวจสอบการทำงานของวิฑูรพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิล และ วิฑูรกระจายเสียง มจร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ของพระสงฆ์ว่าในแต่ละส่วน ทั้งการบริหาร การกำหนดนโยบาย และการผลิตรายการ มีประเด็นการพัฒนาโดยสงฆ์อย่างไรบ้าง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ได้ศึกษารูปแบบของวิद्यุชุมชนที่ผ่านมามีดังนี้

สุรินทร์ แปลงประสพโชค (2534) ศึกษา”การทดลองจัดวิद्यุกระจายเสียงชุมชนสำหรับชุมชนชนบทในเขตชานเมืองจังหวัดจันทบุรี” โดยทำการสังเกต การทดลอง และการทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการทดลองจัดรายการวิद्यุกระจายเสียงชุมชนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า เรื่องการก่อตั้งวิद्यุชุมชนในสังคมไทยเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ ในการทดลองนั้นคณะกรรมการของวิद्यุชุมชนซึ่งเป็นผู้นำของชุมชน สามารถปฏิบัติหน้าที่บริหารวิद्यุกระจายเสียงชุมชน เป็นสื่อกลางสะท้อนปัญหาและความต้องการของชุมชนให้กับรายการได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาก่อนที่จะมีการตรารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ขึ้น ผลการวิจัยพบว่าการจัดรายการวิद्यุกระจายเสียงโดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานในรูปคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งสามารถดำเนินงานให้รายการได้รับความนิยม มีผู้ฟังเพิ่มขึ้นและต้องการให้มีรายการวิद्यุชุมชนต่อไป แต่ด้วยโครงสร้างการบริหารงานที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งจึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเกิดขึ้นเมื่อประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานรายการวิद्यุเพื่อชุมชน

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2542) ศึกษาเรื่องปัจจัยโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ โดยผลการศึกษาพบว่าสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโครงสร้างสถานีเป็นระบบผสมระหว่างรัฐและระบบทวิภาค ซึ่งโครงการดังกล่าวทำให้มีรูปแบบรายการส่วนใหญ่เป็นรายการข่าว รายการโฆษณา และรายการเพลง มีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นข้อมูลข่าวสารและความเป็นจริงร้อยละ 37.65 เนื้อหาความบันเทิงร้อยละ 31.70 และเนื้อหาสินค้าและบริการร้อยละ 30.65 ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่เป็นข่าวจากส่วนกลางร้อยละ 78.22

ทิวพร แสนเมืองชิน (2543) ได้ทำการศึกษาแนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิद्यุชุมชน การเข้าถึงสื่อวิद्यุชุมชนของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารจัดการ

ด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินรายการวิทยุชุมชนคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาในเรื่องของการบริหารนั้นพบว่า มีคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน 2 ชุดเป็นผู้รับผิดชอบซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการทำงานค่อนข้างช้ามาก การมีคณะกรรมการวิทยุชุมชนเพียงชุดเดียวน่าจะดีกว่าและต้องมาจากการสรรหาของประชาชนโดยตรง

ในขั้นตอนการดำเนินงานพบว่าการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินรายการวิทยุชุมชนยังไม่สามารถทำได้

ศิริพร สงบธรรม (2544) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของรายการวิทยุเพื่อชุมชนกับประชาคมสงขลา” พบว่ารายการวิทยุชุมชนเพื่อชุมชนในจังหวัดสงขลา มีลักษณะตามแนวคิดของวิทยุชุมชน ด้านการเข้าถึงสื่อ แต่ยังมีได้เข้าถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมในระดับรายการ หรือระดับสถานีวิทยุกระจายเสียงเลย นอกจากนั้นยังพบว่าสื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีความสำคัญในการก่อเกิดประชาคมสงขลา ในแง่ของการมีกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ร่วมกัน

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ เสกสรร พรหมพิทักษ์ และ นิภากร กำจรเมฆกุล (2545) ศึกษาเรื่อง ‘แนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์’ พบว่าวิทยุชุมชนที่ทั้งสองศึกษานั้นพบปัญหามากมายหลาย ๆ ด้าน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงขณะดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านการเงิน บุคลากร ปัญหาการกำหนดแผนงาน รูปแบบรายการ ผังรายการ รวมถึงปัญหาในการขาดอิสระในการดำเนินงานด้วย

อย่างไรก็ตาม วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล และ วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา มีลักษณะต่างไปจากการเป็นวิทยุชุมชนทั่วไป เนื่องจากลักษณะของการเป็นวิทยุสถาบันศาสนา และสถาบันศาสนา ส่งผลให้รูปแบบในการบริหารต่าง ๆ แตกต่างไปจากวิทยุชุมชนอื่น ๆ ด้วย ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เจาะลึกถึงวิทยุสถาบันดังนี้

คุณวดี อึ้งสกุล (2537) ศึกษาบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายพบกในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมืองเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายพบกในช่วงวิกฤติการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 ถูกกำหนดให้เป็นไปตามระบบโครงสร้างด้านกรรมสิทธิ์ และการควบคุมสื่อมวลชน โดยองค์กรของรัฐ กล่าวคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือ

กองทัพบก ถูกคาดหวังให้กระทำบทบาทในด้านระดมสรรพกำลังผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวในสังคม เพื่อให้เกิดเอกภาพความมั่นคงของประเทศ การกระทำบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบกในช่วงวิกฤติการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 แบ่งออกได้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผนการรับภาวะวิกฤติ ขั้นการจัดการภาวะวิกฤติ และขั้นการดำเนินการภายหลังภาวะวิกฤติ ซึ่งทุกขั้นตอนถูกกำหนดให้ดำเนินการตามกลยุทธ์การปฏิบัติการจิตวิทยาทางทหารมีการควบคุมและสกัดกั้นการไหลของข้อมูลข่าวสาร จึงไม่เกิดผลในการลดความวิตกกังวลแต่กลับเพิ่มความสับสนอลหม่านและข่าวลือ

นภัส เปาโรหิต (2537) ศึกษา โครงสร้างองค์กรผู้ผลิต และกระบวนการผลิตรายการ "ใจถึงใจ" ซึ่งผลิตโดยกรมกิจการพลเรือน กระทรวงกลาโหม ผลการวิจัยคือโครงสร้างองค์กรผู้ผลิต สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับคือ ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ โดยนโยบาย วัตถุประสงค์ที่ปรากฏไว้อย่างชัดเจน ไม่ได้จำกัดเฉพาะประเด็นทางทหารเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจกับประเด็นทางพลเรือนด้วย เนื้อหาของรายการ แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจทางการสื่อสาร ที่จะแสดงบทบาทของสถาบันทหารต่อหน่วยอื่น ๆ ในสังคมว่า บทบาทหลักของสถาบันก็คือ บทบาทในการป้องกันประเทศ และรักษาอธิปไตยของชาติ ส่วนบทบาทในการช่วยเหลือสังคม และบรรเทาทุกข์ของประชาชนนั้นเป็นบทบาทเสริม

ดวงจันทร์ สิริบัญญัติ (2538) ศึกษา บทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุฯ ในฐานะที่เป็นสื่อของสถาบันอุดมศึกษา วัตถุประสงค์ และโครงสร้างของสถานีวิทยุฯ เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของผู้บริหารฯ ในแต่ละยุคสมัย โดยลักษณะ โครงสร้างแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ สถานีวิทยุทดลองเพื่อกิจการนิสิต สถานีวิทยุเพื่อกิจการชุมชนมหาวิทยาลัย สถานีวิทยุเพื่อการให้บริการวิชาการแก่สังคม และสถานีวิทยุในรูปวิสาหกิจ บทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุฯ ที่ปรากฏมี 6 ประการคือ 1. เป็นสื่อกลางระหว่างจุฬาฯ กับชุมชนภายในและภายนอกสถาบัน 2. ให้ความรู้และการศึกษา 3. ให้ความบันเทิง 4. เป็นกระบอกเสียงให้จุฬาฯ 5. รักษาภาพลักษณ์จุฬาฯ และ 6. ชี้นำสังคม

พัชรี พรหมคช (2538) ศึกษาสัดส่วนรูปแบบรายการและเนื้อหาของสถานีวิทยุฯ ทางกรมมหาวิทยาลัย โดยพบว่า รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง และมุ่งนำเสนอเนื้อหาแก่ประชาชนทั่วไปในลักษณะของการเพิ่มพูนความรู้ทั่วไป ความรู้ทางวิชาการ และเสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วรรณนิภา เมฆเมืองทอง (2543) ศึกษาเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัย ในรายการวิทยุของสถานีวิทยุสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ตลอดจนศึกษาการแสดงออกซึ่งบทบาทของรายการวิทยุ โดยพบว่า เนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัยมีลักษณะเนื้อหา และวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันในแต่ละรายการ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้สนับสนุนรายการมีส่วนในการกำหนดเนื้อหา ซึ่งลักษณะเนื้อหาทั้งสองลักษณะคือ 1. เนื้อหาที่เผยแพร่ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพของประชาชน 2. ลักษณะเนื้อหาที่เป็นการส่งเสริมการขายสินค้าเพื่อสุขภาพ โดยการแสดงออกบทบาทของรายการวิทยุแสดงบทบาทสองลักษณะ คือ การแสดงบทบาทการอบรมสั่งสอนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย และบทบาทการส่งเสริมการบริโภคอาหารเสริมสุขภาพ

วิสาข์ รอดคำดี (2541) ได้ศึกษา “โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา” โดยศึกษาบทบาทของวิทยุสถาบันการศึกษาสามแห่ง ได้แก่ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยพบว่า วิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของมหาวิทยาลัย ต่างจากสถานีวิทยุจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมด้วย นอกจากนี้ โครงสร้างและการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงไปยังส่งผลให้ทั้ง 3 สถานี มีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน โดยสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พยายามที่จะรักษารูปแบบในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านการเกษตรแก่ประชาชน แต่ด้วยความจำเป็นทางด้านรายได้ ทำให้สถานีต้องเน้นบทบาทในการให้ความบันเทิงมากขึ้น ในขณะที่สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เน้นหนักไปที่บทบาทในการเป็นห้องฝึกปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษา ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของสถานี ทำให้สถานีลดความสำคัญของบทบาทในด้านอื่นๆ ลง ส่วนสถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานีอย่างเด่นชัด โดยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นทั้งสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและสถานีที่เป็นสื่อมวลชนอาชีพเพิ่มขึ้น

ผู้วิจัยจะนำเอาลักษณะของวิทยุสถาบันเหล่านี้เป็นตัวแบบและเปรียบเทียบลักษณะการวางนโยบาย การบริหารจัดการ และการผลิตรายการของวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา และวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือแกนนำสำคัญของแต่ละสถานี

จากการสำรวจของเครือข่ายสื่อภาคประชาชนภาคเหนือเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 พบว่า วิทยูชุมชนเกิดขึ้นในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 23 สถานี โดยมีสถานีที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์อยู่ 2 สถานี ได้แก่ วิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล (เดิมก่อตั้ง ณ วัดสวนดอก แล้วย้ายมาที่ วัดอินทิลในภายหลัง) และ วิทยูกระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

ประเด็นที่ต้องการทราบคือวิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล และ วิทยูกระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวงมี นโยบาย การบริหารงาน การผลิตรายการ รวมไปถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับทางวิทยูอย่างไรบ้าง และเนื้อหาที่ วิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงใหม่ วัดอินทิล และ วิทยูกระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง นำเสนอนั้น สอดคล้องกับ นโยบายที่วางไว้หรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยในแต่ละสถานีวิทยู ที่เข้าไปศึกษาจะแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) เพื่อข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับนโยบายและการบริหาร แกนนำของศูนย์การเรียนรู้วิทยูชุมชน แต่ละแห่ง ได้แก่

วิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ได้แก่

- พระมหาบุญช่วย สิรินุชโร หนึ่งในคณะกรรมการผู้ก่อตั้งวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล
- พระครูปริยัติยานุศาสตร์ ประธานคณะกรรมการบริหารวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่
- พระวิฑูวัตร วรกิจ ใจ คณะกรรมการฝ่ายผลิตรายการวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล
- พันเอกณะนัฐ เดชะ หัวหน้าสถานีวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล
- นางสาวฉัตรทิพย์ มโนชมพูนุ นักจัดรายการ
- นางสาวกัลยา กชวัต นักจัดรายการ

วิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ได้แก่

- รองศาสตราจารย์สุวิทย์ รุ่งวิสัย ประธานกรรมการบริหารและนายสถานีวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง
- นายสมักร ใจมาแก้ว กรรมการบริหารวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง
- นางสาวนารีรัตน์ เครือง้าว กรรมการบริหารและผู้ช่วยเลขานุการวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

ในส่วนที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหารายการนั้น ๆ ที่ทางวิฑูทั้งสองทำการผลิตและออกอากาศ ผู้วิจัยใช้การฟังจากรายการวิฑู รวมถึงศึกษาจากผังรายการ แล้วทำการจัดกลุ่มรายการที่มีรูปแบบรายการและเนื้อหาคล้ายคลึงกัน แล้วจึงเลือกเอารายการที่มีจุดเด่นในแต่ละรูปแบบรายการมาศึกษา

ในประเด็นที่กล่าวไว้ในเรื่องแหล่งข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมคือ การจดบันทึกและการใช้เทปบันทึกเสียงและเครื่องบันทึกเสียงสำหรับการบันทึกเสียงสัมภาษณ์และรายการวิฑู

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลคือ ระหว่างเดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน พ.ศ. 2549

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวม เพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้กรอบทฤษฎีและแนวคิดในบทที่ 2 เป็นหลัก ได้แก่ แนวคิดการจัดการวิทยุชุมชน ว่ามีการบริหาร การวางนโยบาย และการผลิตรายการเป็นเช่นไร มีการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้างและเนื้อหารายการที่ผลิตออกมาสอดคล้องกับนโยบายที่วางไว้หรือไม่

การนำเสนอข้อมูล

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีและแนวคิด เสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยได้ทำการนำเสนอผลสรุปที่ได้รับ ในรูปแบบการสรุปผลแจกแจงในแต่ละประเด็นได้แก่

1. การบริหาร การกำหนดนโยบาย การผลิตรายการ รวมถึงการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในวิทยุพระพุทธรศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิล และ วิทยุกระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวงว่ามีลักษณะเช่นใด

2. เนื้อหารายการของวิทยุพระพุทธรศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิล และ วิทยุกระจายเสียง มมร ล้านนา วัดเจดีย์หลวง นั้นสอดคล้องกับนโยบายที่ตั้งไว้หรือไม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การวางนโยบาย การบริหารจัดการ การผลิตรายการและการสร้างการมีส่วนร่วมของวิทยุ

พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล

นโยบายของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล

สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พุทธศักราช 2546 ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา โดยองค์กร 2 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิพระบรมธาตุศุภเทพและคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ แรกเริ่มนั้นสถานที่ตั้งสถานีได้อาศัยอยู่ชั้น 4 ตึกช้อยันนทากิริมย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วัดสวนดอก ต่อมาประสบปัญหาพื้นที่คับแคบ จึงได้ย้ายมา ณ ที่ปัจจุบันคือ วัดอินทนิล สะดือเมือง อยู่บริเวณใจกลางเมืองเชียงใหม่แทน

ก่อนหน้าการจัดตั้งวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล ขึ้นนั้น ทางคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ได้ทำการเผยแพร่กิจกรรมของสงฆ์ผ่านสื่ออยู่บ้าง มีเป้าหมายเป็นประชาชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การเช่าเวลาของสถานีต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อออกอากาศ โดยมีสถานีวิทยุ ร.ค. หนองฮ้อ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แม่โจ้ และสถานีวิทยุทหารอากาศ

การเช่าเวลาจากทางสถานีต่าง ๆ แม้จะสะดวกในการจัดการทว่าก็ถูกบีบรัดด้วยเรื่องเวลาอันจำกัด เนื้อหาต่าง ๆ ที่จัดเตรียมมาและต้องการนำเสนออีกเหลืออีกเป็นจำนวนมาก ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการเช่าเวลาที่สูงมากถึงเดือนละ 50,000 บาท จึงนำมาสู่แนวคิดในการมีสถานีวิทยุเป็นของตนเอง เพื่อลดเรื่องข้อจำกัดทางด้านเวลา

“ท่านรองเจ้าอาวาสคณะจังหวัด เข้ามาพูดคุยเรื่องที่ว่า เราน่าจะมีสถานีวิทยุของตัวเองนะ ซึ่งท่านก็อยากได้เป็นสถานีหลัก ไม่ใช่วิทยุชุมชน” พระครูปริยัติยานุศาสตร์ ประธานคณะกรรมการของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ เล่าถึงจุดประเด็นแรกของความประสงค์อยากตั้งสถานี โดยสถานีหลักของพระครูปริยัติยานุศาสตร์ในที่นี้คือสถานีวิทยุที่มีคลื่นความถี่และออกอากาศอยู่ก่อนการใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ซึ่งยังไม่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยคลื่นความถี่ตามออกมา ส่งผลให้หากต้องการตั้งวิทยุแห่งใหม่ขึ้นต้องเป็นในรูปแบบวิทยุชุมชนที่ร่วมเรียนรู้การทำสถานีวิทยุกับกรมประชาสัมพันธ์ วิทยุหลักมีเสาส่งออกอากาศที่สูงกว่าและมีกำลังส่งที่มากกว่าวิทยุชุมชน (สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2549)

ประกอบกับขณะเดียวกันนั้น ทางส่วนกลางได้แก่ทางมหาเถรสมาคม มีนโยบายเรื่องการใช้สื่อเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพอดี จึงตรงกับความประสงค์ของทางคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ พระมหาบุญช่วย สิรินทรโร รองเจ้าอาวาสวัดสวนดอก และหนึ่งในผู้ริเริ่มและก่อตั้งโครงการวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ขยายความเพิ่มว่า

“คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่คิดว่าน่าจะมีการสร้างจุดเรียนรู้การจัดการจัดการ การบริหาร และทุก ๆ เรื่องของวิทยุโดยคณะสงฆ์ โดยน่าจะรองรับแผนคลื่นวิทยุพระพุทธศาสนาที่ทางส่วนกลางโดยทางมหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้จัดทำแผน เราก็เลยคิดว่าถ้าเราเรียนรู้ไปก่อนล่วงหน้าทำให้มันเป็นระบบ พอถึงเวลาที่มี กสช. มีการจัดสรรคลื่นให้กับพระพุทธศาสนาแล้ว เราก็จะสามารถรองรับตรงนี้ได้ทันที” (สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2549)

แม้จะได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางแถมเรื่องทุนจากมูลนิธิพระบรมธาตุศุภเทพที่พร้อมสนับสนุนการก่อตั้งจนมีต้องกังวล ทว่าในสถานะที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสช. ยังมิได้ถูกจัดตั้งขึ้น สถานะของสื่อกระจายเสียงจึงเป็นไปในลักษณะสุญญากาศ การจัดตั้งสถานีวิทยุด้วยคลื่นความถี่ใหม่ถูกระงับจนกว่าจะมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์แห่งชาติ แต่ด้วยการตีความมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญที่ว่า คลื่นความถี่เป็นของสาธารณะ ดังนั้นภาคประชาชนจึงมีสิทธิเข้าไปใช้ได้ จากความคิดและการตีความเช่นนี้ได้นำไปสู่การก่อตั้งขึ้นของวิทยุในรูปแบบวิทยุชุมชนมากมาย

“เมื่อเราไปติดต่อและปรากฏว่าไม่ได้รับอนุญาตจัดตั้ง เราจึงต้องอยู่ในรูปแบบสถานีวิทยุชุมชนไปก่อน โดยได้ทำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และก็เป็นมติของคณะสงฆ์ด้วยว่าให้มีสถานีวิทยุของสงฆ์” พระมหาบุญช่วย สิรินทรโร เอ่ยถึงจุดเริ่มแรกที่ต้องอิงรูปแบบของวิทยุชุมชนให้ฟัง

แม้ด้วยรูปแบบการจัดตั้งสถานีจะถูกจำกัดในกรอบรูปแบบวิทยุชุมชน คือ ข้อจำกัดในการตั้งความสูงของเสาส่ง ความแรงของกำลังส่ง ทว่าเจตนารมณ์ของทางสถานีมิได้หยุดลงเพียงแค่นี้ต้องการเป็นสถานีวิทยุชุมชนเท่านั้น ความปรารถนาที่แท้จริงก็คือต้องการจัดตั้งเป็นสถานีวิทยุสถาบันสงฆ์ที่สามารถกระจายเสียงได้กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่โดยรวมเหมือนกับสถานีวิทยุทั่วไป

ความแตกต่างระหว่างวิทยุสถาบันและสถานีวิทยุทั่วไปคือ วิทยุสถาบันจะมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นเจาะจงรองรับกับนโยบายและพันธกิจของสถาบันนั้น ๆ หากเป็นวิทยุสถาบันการศึกษา เนื้อหารายการก็

มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ต่าง ๆ เสมือนเป็นห้องเรียนทางไกล เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นต้น ซึ่งสถานีวิทยุทวไปนั้น เนื้อหารายการที่ผลิตออกมาไม่เจาะจงลงไปแนวทางใดแนวทางหนึ่ง โดยเฉพาะ

เมื่อมีมติของคณะสงฆ์เช่นนั้น จึงเริ่มดำเนินการจัดตั้งและขออนุญาตจากกรมประชาสัมพันธ์ โดยใช้พื้นที่ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสวนดอก เป็นที่ตั้ง ภายใต้การสนับสนุนของพระเทพวราสีทธารจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่และประธานมูลนิธิวัดพระบรมธาตุคอกยสุเทพ โดยต้องการเป็นวิทยุที่นำเสนอเนื้อหาธรรมะและเผยแผ่กิจกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ตลอด 24 ชั่วโมง

พระมหาบุญช่วย สิรินุชโร ได้ชี้แจงว่า “หลวงพ่อวัดคอกยสุเทพมีนโยบายว่าวิทยุควรเปิด 24 ชั่วโมง โดยท่านกล่าวว่าคนนอนดึกก็มี ถ้าเปิดได้ก็เปิด มีคนเฝ้าหรือไม่ก็เปิดเทปให้มันได้ตลอด 24 ชั่วโมง แล้วจากนั้นทางสถานีก็เปิดออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมงมาตลอด”

นอกจากนั้นยังกล่าวเสริมว่า “เราต้องการให้คนเข้าใจเรื่องจิตใจ ให้ทั้งเชิงความรู้และเผยแผ่กิจกรรมของคณะสงฆ์ กิจกรรมของพระศาสนาทั้งหลาย ในตอนแรกเราใช้จุดที่ตั้งของสถานีเป็นหลักไปออกอากาศที่สถานี แต่ระยะหลังมานี้ หลวงพ่อ (พระเทพวิสุทธิคุณ : ผู้วิจิตร) ให้ทุนมาซื้อเครื่องถ่ายทอดสดออกไปนอกสถานที่ แล้วไปตั้งเครื่องแล้วโทรศัพท์เข้ามา ทุนเข้าเครื่องได้ทันที ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการฝึกอบรมพระ งานคณะสงฆ์ทั้งหลาย การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเรื่องของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา บ้าง ที่มีกิจกรรมที่พื้นที่ต่าง ๆ เช่น พุทธสถาน เราก็ออกไปถ่ายทอดสดหรือมีงานพระราชทานพัศยศ มีพระเถระของเถรสมาคมเชียงใหม่มาปาฐกถาอะไรพวกนี้ ถ้ามีเราก็ถ่ายทอดสดหรือแม้แต่การทำพิธีกรรมทางศาสนาที่น่าจะเป็นความรู้แก่ญาติโยม เราก็ทำ เช่น การเข้ากรรม การไปอยู่โศตสารถกรรม อะไรพวกนี้ก็ออกไปถ่ายทอดแล้วก็พูดเรื่องราวให้คนได้รู้ พิธีกรรมมันคืออะไร ทำอย่างไร ทำเพื่ออะไร อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นความรู้ที่คนฟังฟังจะได้”

เงินทุนต่าง ๆ ที่ทางสถานีใช้จ่ายสำหรับค่าน้ำค่าไฟนั้นล้วนเป็นส่วนรับผิดชอบของทางมูลนิธิพระบรมธาตุคอกยสุเทพ ทางสถานีจึงมีต้องรับภาระในการหารายได้ ส่งผลให้ไม่มีโฆษณาออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งนี้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ จะมีเฉพาะที่เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น นอกจากนั้นยังไม่รับเงินบริจาคจากองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเมืองท้องถิ่นหรือการเมืองระดับประเทศ เนื่องจากว่าทางสถานีต้องการวางตัวเป็นกลาง ตามที่นโยบายของทางมหาเถรสมาคมต้องการไม่ให้พระสงฆ์ยุ่งกับการเมือง และที่สำคัญคือทางสถานีจะไม่สามารถถูกแทรกแซงจากกลุ่มทุนที่ให้ทุนสนับสนุนได้

นอกจากนโยบายในการนำเสนอเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอด 24 ชั่วโมงแล้ว อีกนโยบายสำคัญที่ทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล เน้นเป็นพิเศษคือ เป็นที่สำหรับฝึกบุคลากรต่าง ๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ให้มีความพร้อมทั้งในเรื่องการบริหารจัดการสถานีวิทยุและการผลิตรายการวิทยุ เพื่อเตรียมพร้อมไปสู่วันหนึ่งที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติถูกแต่งตั้งขึ้น

“สมมติว่าในอนาคตมี กสช. ขึ้นมา ก็ได้แบ่งสรรคลื่นต่าง ๆ ให้มีคลื่นเกี่ยวกับศาสนาต่างๆ มีคลื่นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นแบบนี้ปีบ เราก็คงพร้อมจะลงมาเลย เราก็คงมีความพร้อมพอ พระเถระที่มีมาจัดรายการก็มีทักษะในการจัดรายการ ในขณะที่เดียวกันการบริหารจัดการวิทยุก็มีทักษะ การสร้างการมีส่วนร่วมก็มีทักษะ คือทุกอย่างมันจะเป็นทักษะทั้งหมดที่พร้อมสำหรับการเกิดขึ้น” พระมหาบุญช่วย สิริธโรชี้ถึงความพร้อมที่จะเกิดขึ้นจากการก่อตั้งสถานี บุคลากรทั้งพระสงฆ์และสามเณรจะมีทักษะในการผลิตรายการ สามารถกำหนดเนื้อหาที่จะนำเสนอ มีความรู้เกี่ยวกับห้องออกอากาศ จัดรายการได้โดยไม่มีติดขัด

ดังนั้นนโยบายของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล สามารถสรุปได้ดังนี้คือ มุ่งการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ตลอด 24 ชั่วโมง รวมไปถึงประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังต้องการให้เป็นที่ยอมรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ได้ฝึกการบริหารจัดการสถานีวิทยุและการผลิตรายการ เตรียมพร้อมไปสู่วันหนึ่งที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ เพื่อให้การเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ทั่วถึง และเข้าถึงบุคคลทุกระดับชั้น (อ้างจาก <http://dhammaradioonline.org/>)

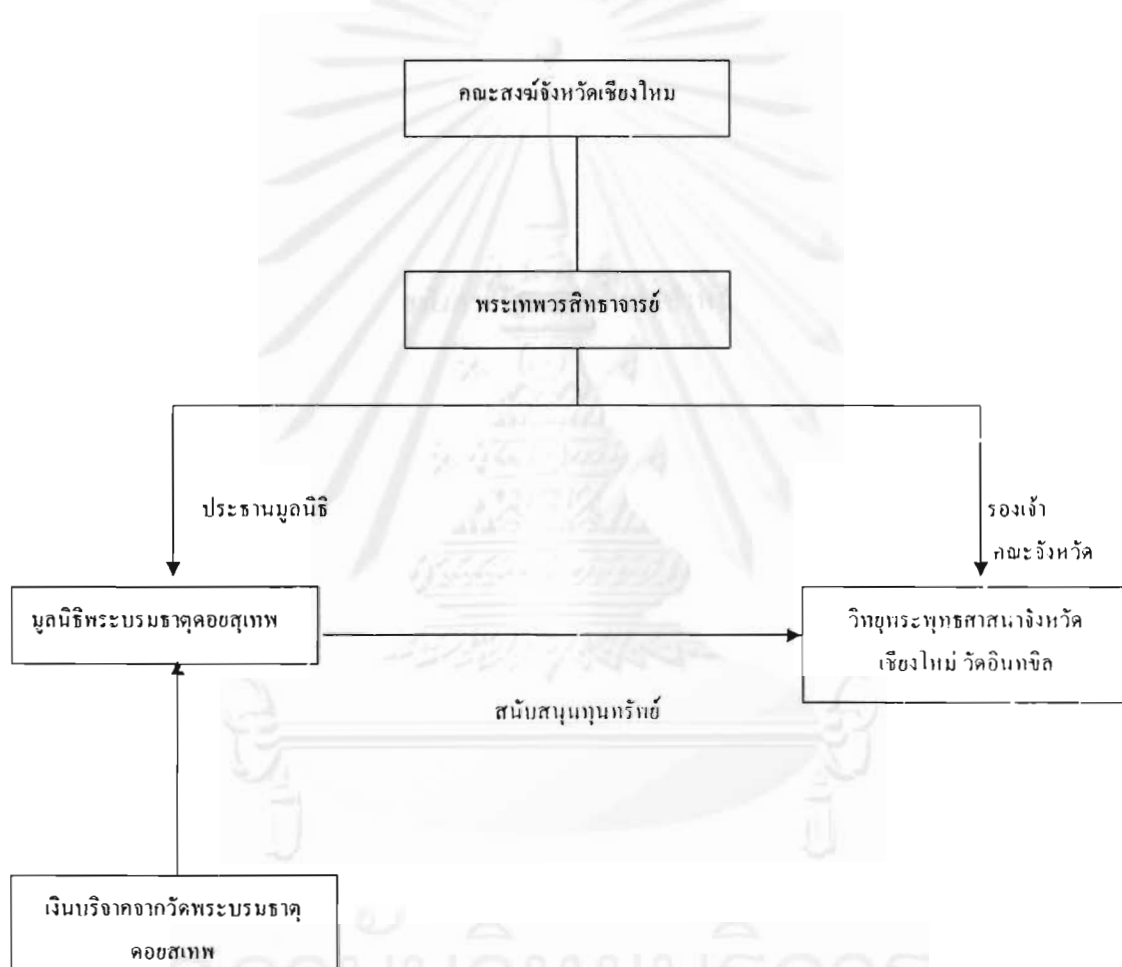
การบริหารจัดการวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล

โครงสร้างการบริหารวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ขึ้นตรงกับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยทางคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน โดยกลุ่มแรกนั้นเป็นคณะกรรมการบริหารที่เป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนั้นเป็นคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมซึ่งมีหน้าที่บรรณนโยบายให้ลุล่วง

นอกจากในส่วนการบริหารแล้ว อีกองค์กรหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ก็คือ มูลนิธิพระบรมธาตุคอกอสุเทพ องค์กรที่จัดการเรื่องการเงิน โดยเฉพาะเงินบริจาคที่ประชาชนได้มอบให้แก่วัดพระบรมธาตุคอกอสุเทพ เหตุด้วยว่ามูลนิธิแห่งนี้เป็นผู้สนับสนุนเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมของวิทยุตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่ทำให้มูลนิธิพระบรมธาตุคอกสุเทพมาเกี่ยวข้องกับวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ได้ก็คือ พระเทพวสิทธาจารย์ ผู้เป็นทั้งประธานมูลนิธิพระบรมธาตุคอกสุเทพและเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและบริหารงานสูงสุดของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวเขียนเป็นตารางภาพได้ดังนี้

แผนภูมิ 4.1 ผังความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ มูลนิธิพระบรมธาตุคอกสุเทพและวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล

ลำดับการบริหารจัดการของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล สามารถแสดงได้ดังนี้

แผนภูมิ 4.2 ลำดับการบริหารจัดการของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

คณะกรรมการฝ่ายนโยบายประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาส เป็นบุคลากรจากคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่และมูลนิธิพระบรมธาตุดอยสุเทพ โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้าร่วมคณะกรรมการบริหารจากองค์กรสื่อทั้งภาครัฐและเอกชน ทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบายต่าง ๆ ของสถานีคณะกรรมการบริหารประกอบไปด้วย

พระครูปริยัติยานุศาสตร์	ประธานกรรมการ
พระครูธรรมธวัชรพงษ์ สิริบุรโ	รองประธานกรรมการ
พระปลัด ดร. ดวงคำ อภิวัฒน์ โณ	กรรมการ
พระ ดร. ส่งเสริม เกสรธมโม	กรรมการ
พระมหาวิษณุ จารุธมโม	กรรมการ
นายวัลลภ นามวงศ์พรหม	กรรมการ
นายมนต์ชัย เทชะแพทย์	กรรมการ
นายณัฐกร ศรีสุรภัย	กรรมการ
นางยุพิน เข้มมุกด์	กรรมการ
พันตำรวจโทวิโรจน์ เกษาพร	กรรมการ
พันโทนครศรี จิตรภัย	กรรมการ
นาวาตรีประทีป เรืองทรัพย์	กรรมการ
นายบุญธรรม ขสบุดร	กรรมการและเลขานุการ
พระครูปลัดนิกร สิริปญโญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาอาทิตย์ อธิปญโญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บุคลากรจากองค์กรสื่อที่มาร่วมในคณะกรรมการบริหารนั้น มาจากองค์กรต่าง ๆ ดังนี้

นายวัลลภ นามวงศ์พรหม ดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
จังหวัดเชียงใหม่

นายมนต์ชัย เทศะแพทย์ ดำรงตำแหน่งบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ หนังสือพิมพ์
ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

นายฉัฐกร ศรีสุรภัย ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่

นางยุพิน เข้มมุกด์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียง
ใหม่

พันตำรวจโทวิโรจน์ เกษาพร ดำรงตำแหน่งประชาสัมพันธ์ตำรวจภูธรภาค 5

พันโทนเรศร์ จิตรภัย ดำรงตำแหน่งนายทหารอนุศาสนาจารย์ทหารบก ค่ายกาวิละ จังหวัด
เชียงใหม่

นาวาอากาศตรี ประทีป เรืองทรัพย์ ดำรงตำแหน่งนายทหารนายทหารอนุศาสนาจารย์ กรม
ยุทธศึกษาทหารอากาศ กองบิน 41 จังหวัดเชียงใหม่

นายบุญธรรม ขสบุตร ดำรงตำแหน่งกรรมการเลขานุการมูลนิธิพระบรมธาตุคุดอยสุเทพ

คณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมนั้นเป็นฝ่ายรับนำนโยบายของคณะกรรมการฝ่ายนโยบายมา
ปฏิบัติ โดยคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมจะมีหน่วยแยกย่อยออกไปแบ่งได้คือ นายสถานี ผู้ช่วยนาย
สถานี ผู้ประกาศ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายผลิตรายการ ฝ่ายการเงินและฝ่ายธุรการ

เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายมีทั้งเป็นพระสงฆ์และฆราวาส โดยทั้งหมดล้วนเป็นคนของคณะสงฆ์หรือ
ทางมูลนิธิพระบรมธาตุคุดอยสุเทพทั้งสิ้น ฆราวาสส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้วทำการสึก
ออกมาเป็นบรรพชิต โดยผู้ที่เข้ามาร่วมงานในครั้งนี้ต่างไม่ได้รับค่าตอบแทนจากทางสถานีทั้งสิ้น โดย
คณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมมีรายชื่อดังนี้

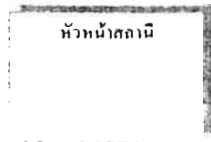
รายชื่อคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมวิฑูรยะพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล

พันเอกฉะนัฐ เศษะ	หัวหน้าสถานี
นายสาคร เข็ชรสัมฤทธิ์	รองหัวหน้าสถานี
นายนิรันดร์ ศรีวรกุล	รองหัวหน้าสถานี
พระครูประภัสร์ชัยคุณ	ผู้ประกาศ
พระบุญชู พลญาโณ	ผู้ประกาศ
พระมหากิจจา กิจจปุญโญ	ฝ่ายเทคนิค
พระคำ คุณดำโร	ฝ่ายเทคนิค
นายฉัฐวุฒิ ทะสี	ฝ่ายเทคนิค
นายเทอดศักดิ์ ธิคำ	ฝ่ายเทคนิค
นายพิสันต์ เนียมทรัพย์	ฝ่ายเทคนิค
นายเจษฎา สอนบาลี	ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายผลิตรายการ และฝ่ายธุรการ
พระวิษุวัต วรกิจโจ	ฝ่ายผลิตรายการ
พระสยมภู ธิปชมุโม	ฝ่ายผลิตรายการ
พระสนักร ญาณสีโล	ฝ่ายผลิตรายการ
พระพวงยศ ปญญาธโร	ฝ่ายผลิตรายการ
สามเณรผจญ ศรีชมयर	ฝ่ายผลิตรายการ
พระครูปลัดนิกร สิริปญโญ	ฝ่ายการเงิน
พระมหาอาทิตย์ อธิปญโญ	ฝ่ายการเงิน
นายปรวิษฐ์ วันดา	ฝ่ายธุรการ
นายบุญช่วย คำปิ่น	ฝ่ายธุรการ

ผังโครงสร้างของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรมเมื่อทำเป็นแผนผังจะเป็นลักษณะนี้

สถาบันวิทยบริการ

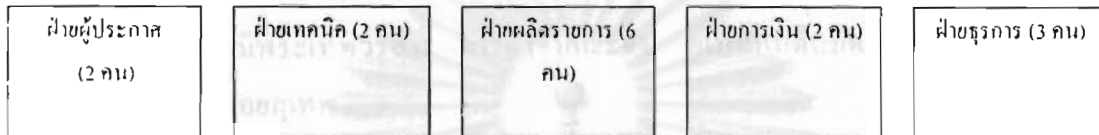
วาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยหัวหน้าสถานี

ฝ่ายดำเนินกิจกรรม
ของทางสถานี

ผู้ช่วยหัวหน้าสถานี

แผนภูมิที่ 4.3 โครงสร้างคณะกรรมการวิทยุฝ่ายดำเนินกิจกรรมของสถานีพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงใหม่ วัดอินทนิล

ในแต่ละฝ่ายนั้นจะประกอบไปด้วยบุคลากรจำนวนไม่มากนัก โดยฝ่ายที่มากที่สุดคือ 6 คน ได้แก่ผลิตรายการ ส่วนฝ่ายที่มีคนน้อยที่สุดได้แก่ฝ่ายการเงิน คือ 2 คน

หัวหน้าสถานีและผู้ช่วยหัวหน้าสถานี ทำหน้าที่ดูแลกิจการของสถานีให้เป็นไปตามนโยบายของสถานี ควบคุมรายการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ฝ่ายเทคนิค คอยดูแลเกี่ยวกับเครื่องส่ง เสาส่งและอุปกรณ์ในการออกอากาศ ทั้งที่อยู่ในสถานี และสำหรับการถ่ายทอดสดจากภายนอกตามงานพิธีต่าง ๆ ฝ่ายรายการนั้นควบคุมดูแลการจัดรายการ และผลิตรายการสำหรับออกอากาศ ฝ่ายการเงินควบคุมการใช้จ่ายเงินที่ได้จากมูลนิธิพระบรมธาตุคอซุเทพ โดยทำงานร่วมกับฝ่ายธุรการ ซึ่งคอยประสาน รับผิดชอบจากทั้งภายในและภายนอก คอยให้ความสะดวกต่อฝ่ายต่าง ๆ เวลามาติดต่อกับทางสถานี

“ทุกฝ่ายนี้หมู่เฮาช่วยกันนี้ละ บ่มีเจ้าหน้าที่จากที่อื่นเป็นพิเศษ เพราะว่าในพระพุทธศาสนาเรา ทำกันด้วยใจรัก และทำกันด้วยความประหยัดเนื่องจากงบประมาณ เราก็ใช้บุคลากรของเรา มีอะไรก็ช่วยกันทำ” พันเอกฉะนัญญ์ เดชะ หัวหน้าสถานีกล่าวถึงระบบการทำงานในสถานี (สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2549)

ในแต่ละวันจะมีเจ้าหน้าที่ผลัดกันเฝ้าเวรเป็น 2 ช่วง ช่วงละ 2 คน มีทั้งเป็นพระสงฆ์และฆราวาส โดยแบ่งเป็นช่วงกลางวันและช่วงกลางคืน โดยเจ้าหน้าที่ที่ผลัดกันเฝ้าเวรนี้จะต้องคอยควบคุมการออกอากาศ อ่านลำดับรายการที่จะออกอากาศ รวมถึงจัดรายการแทนในกรณีที่ผู้จัดรายการไม่มา

การสร้างการมีส่วนร่วมต่อประชาชนของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล

วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ก่อตั้งขึ้น โดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่อันมีพระเทพวรสิทธิธารจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเป็นคนต้นคิด ภายใต้งบสนับสนุนจากมูลนิธิพระบรมธาตุคอกยสุเทพ

จุดเริ่มต้นการสร้างวิทยุแห่งนี้ขึ้นมาล้วนเกิดจากแนวความคิดของสงฆ์ทั้งสิ้น สถานะของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล จึงมีลักษณะเป็นวิทยุของสถาบันสงฆ์ อันผิดแผกแปลกไปจากสื่อวิทยุทางเลือกที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ ด้วยว่าจะอ้างถึงขอบเขตสิทธิของประชาชนในชุมชนเป็นหลักมิใช่เพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ในเมื่อจุดเริ่มแรกของการก่อตั้งเกิดจากกลุ่มสถาบันสงฆ์อันได้แก่คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ บุคคลภายนอกต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เป็นฆราวาสจึงยากยิ่งที่จะเข้ามาบทบาทสำคัญในการวางแผนนโยบาย เนื่องจากประโยชน์ทั้งหมดทั้งสิ้นล้วนแต่ตั้งขึ้นมาสำหรับองค์กรสงฆ์เท่านั้น มิได้เพื่อแผ่ประโยชน์ในเชิงรูปธรรมเช่น เงินทอง แก่ประชาชน

อย่างไรก็ดี แม้ในระดับการวางแผนนโยบาย จะไม่มีประชาชนจากภายนอกที่เป็นฆราวาสเข้ามาเกี่ยวข้องเลยแม้แต่น้อย แต่ในขั้นตอนการบริหารนั้น กลับปรากฏชื่อฆราวาสอยู่ทั้งในคณะกรรมการฝ่ายนโยบายและคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรม

คณะกรรมการฝ่ายนโยบายถูกตั้งขึ้นมาโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการเชิญบุคคลทั้งพระสงฆ์และฆราวาสเข้าร่วมด้วย ฆราวาสในที่นี้ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีฐานะตำแหน่งในหน่วยงานราชการทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสัมพันธ์ ทว่าแม้จะมีบุคลากรจากภายนอกเข้าร่วม อำนาจในการกำหนดขอบเขตการทำงานยังเป็นของคณะกรรมการที่เป็นสงฆ์อยู่ ฆราวาสทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและถูกเลือกมาให้สถานีวิความน่าเชื่อถือ เหตุด้วยบุคลากรคู่มือวิคุณวุฒิ สามารถช่วยเหลือได้ยามเกิดปัญหา หากพูดกันให้ชัดเจนกว่านี้ก็คือเป็นคณะกรรมการแต่เพียงในนามเท่านั้น

ส่วนที่เริ่มมีฆราวาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับอย่างเต็มตัวจริง ๆ ก็คือคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรม ในตำแหน่งต่าง ๆ นับนายสถานีจนถึงข้อยลงไปในระดับธุรการ หรือช่างเทคนิคล้วนมีฆราวาสร่วมอยู่ด้วยทั้งสิ้น

หากมองดูเพียงจากแค่รายชื่อก็คงทำให้สรุปโดยไวว่าสถานีแห่งนี้เปิดโอกาสให้คนภายนอกเข้าร่วมในส่วนการจัดการไม่น้อย ทว่าแท้ที่จริงแล้วบุคลากรทั้งหมดล้วนแต่มีความสัมพันธ์กับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ในระดับแน่นแฟ้นอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการบวชเรียนมาก่อนแล้วสืบทอดมาทำงาน หรือเคยทำงานร่วมงานทำกิจกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่กันมาก่อน เมื่อมองดูสายใยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ร่วมใกล้ชิดอย่างเหนียวแน่น ไม่มีบุคลากรคนใดเลยที่เริ่มความสัมพันธ์จากศูนย์

ส่วนที่บุคคลภายนอกได้โอกาสเข้าร่วมงานอย่างแท้จริงเลยคือในระดับการผลิตรายการ การวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมจัดรายการ โดยรายการที่ผลิตนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของศาสนาพุทธ การเข้าร่วมจัดรายการนั้นมีทั้งการชักชวนจากเจ้าหน้าที่ในสถานีวิทยุและการเดินเข้ามาขอจัดรายการ โดยผู้จัดรายการเอง

ฉัตรทิพย์ มโนชมพู คือผู้จัดรายการคนหนึ่งซึ่งได้รับการเชื้อเชิญให้เข้าร่วมจัดรายการ เธอกล่าวถึงจุดเริ่มแรกในการได้เข้ามาจัดรายการว่า

“เริ่มจากการไปจัดรายการที่ภาคสวนแก้ว แต่ตัวเองอยากจัดรายการเกี่ยวกับศาสนา เผอิญว่ามีพี่หนาน (คุณบุญช่วย คำปิ่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ : ผู้วิจัย) มาจัดที่ภาคสวนแก้ว แล้วบอกว่ามีเวลาอยู่ช่วงนี้ ถ้าสนใจก็ให้เข้ามาคุยกันก่อน แล้วพอดีว่ามีเวลาว่างพอดี ก็เลยได้จัดมาเรื่อย ๆ” (สัมภาษณ์วันที่ 18 กรกฎาคม 2549)

ผู้จัดรายการเกือบทั้งหมดที่เป็นฆราวาสเข้าร่วมจัดรายการจากการชักชวนของเจ้าหน้าที่ของสถานีทั้งนั้น บ้างก็รู้จักกันเป็นการส่วนตัว บ้างก็รู้จักผ่านกิจกรรมที่เคยร่วมทำกับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

ในกรณีที่เดินเข้ามาติดต่อเองนั้น กัลยา คุชวัต จาการายการเขียวก่อนมาหาหมอ เป็นผู้หนึ่งที่เริ่มต้นเช่นนั้น เธอเริ่มต้นจากการเป็นผู้ฟังของรายการแล้วสนใจนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพผสมธรรมะ เธอจึงเสนอตัวเข้าไปคุยกับฝ่ายผลิตรายการผ่านคุณเจษฎา สอนบาลี เจ้าหน้าที่ในขณะนั้น

“เพื่อให้คน ไข่ประเมินผลรายการเดิมที่ที่เคซจัดแล้วบุกเข้าไปยื่นให้ดูเลข ใ้การรูก แล้วก็ฝากไป ให้พระคุณเจ้าบนดอยได้รับทราบ แล้วทางวิทยุก็เห็นว่ามิประโยชน์ก็เลยได้เข้ามาทำ” (สัมภาษณ์ 21 กรกฎาคม 2549)

แม้จะไม่ให้ความสำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกในระดับการวางแผนนโยบาย และการบริหาร ทว่ากลับให้ความสำคัญต่อการสร้างส่วนร่วมต่อผู้ฟังเป็นอย่างมาก วิทยุพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิลเน้นย้ำกับนักจัดรายการทุกคนและทุกรายการเสมอให้เหลือเวลาช่วงท้ายสัก 10 – 15 นาทีเพื่อเปิดโอกาสให้คนฟังได้โทรศัพท์เข้ามาร่วมสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึง สอบถามปัญหาที่สงสัยค้างคาใจ

ทุกรายการได้รับการตอบรับจากประชาชนในการ โทรศัพท์เข้ามาร่วมรายการด้วย โดยผู้ฟังกลุ่มใหญ่ที่โทรเข้ามาคือกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกระจายกันไปทั่วอาณาเขตการออกอากาศของสถานี

การผลิตรายการของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล

การผลิตรายการของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ถูกกำหนดโดยนโยบายของสถานีที่มุ่งเน้นการเป็นสถานีพระพุทธศาสนา เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก คณะกรรมการบริหารวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล จึงกำหนดรูปแบบรายการและเนื้อหาคร่าว ๆ เอาไว้ให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว แต่เมื่อลงลึกในแต่ละรายการแล้วนักจัดรายการมีอิสระในการนำเสนอเนื้อหาอะไร อย่งไรก็ได้ ขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละคน ขอเพียงให้สอดคล้องกับนโยบายที่กล่าวมาในข้างต้นคือเน้นเรื่องของพระพุทธศาสนา

นักจัดรายการที่เข้าร่วมในกระบวนการผลิตนี้ มีทั้งที่เป็นอาสาสมัครและเป็นพระสงฆ์ซึ่งขึ้นตรงกับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นองค์กรที่สนับสนุนกิจกรรมของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล อาสาสมัครนี้คือฆราวาสที่มีความประสงค์จะจัดรายการและได้เสนอรายการเข้ามาให้ทางสถานีพิจารณา ซึ่งสถานีจะจัดเวลาออกอากาศให้โดยไม่ได้รับผลตอบแทนในรูปรายได้จากทางสถานีเนื่องจากสถานีไม่มีการว่าจ้างให้มาจัดรายการใด ๆ ทั้งสิ้น

นับแต่มีการก่อตั้งวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ขึ้น ก็มีการออกอากาศทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีการลดลงของเวลาการออกอากาศแต่อย่างใด

รูปแบบการนำเสนอรายการของ วิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล นั้นสามารถออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

1. การใช้เทปธรรมะ เพื่อเปิดออกอากาศ รายการที่ใช้เทปธรรมะเปิดหลักในการออกอากาศคือรายการที่ออกอากาศเวลาคึก ช่วงหลังเที่ยงคืนไปแล้ว โดยเทปธรรมะที่นำมาใช้ ก็มีเทปธรรมะของท่านพุทธทาสภิกขุ พระพยอม กัลยาโณ รวมถึงพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของทางภาคเหนือ นอกเหนือจากเทปธรรมะแล้ว ยังมีเทปละครธรรมะเรื่อง “ลีลาวดี” ออกอากาศในช่วงเช้าวันเสาร์และอาทิตย์ อีกกรณีหนึ่งที่เทปธรรมะถูกหยิบมาใช้ก็อยู่ในกรณีที่ผู้จัดรายการนั้น ๆ มาไม่ทัน จึงถูกนำมาใช้เพื่อเปิดขึ้นเวลาหรือเปิดแทนรายการที่หายไป การใช้เทปธรรมะมีข้อได้เปรียบคือเนื้อหาหลากหลายสามารถเข้าถึงกลุ่มคนฟังได้เป็นวงกว้าง ประกอบกับเป็นทุนความรู้เดิมที่พระสงฆ์มีอยู่แล้ว

2. รายการที่ใช้การจัดรายการสดในห้องส่ง รายการเกือบทั้งหมดของทางวิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ล้วนเป็นรายการที่จัดสด เนื่องด้วยนโยบายของทางวิทยูที่ต้องการให้รายการเกือบทั้งหมดเป็นรายการสด ผู้จัดรายการจะมาจัดรายการ ณ ห้องส่งที่วัดอินทิล แต่ในบางกรณี ผู้จัดซึ่งมีเครื่องส่งออกอากาศจากที่บ้านหรือที่ทำงาน ก็จะจัดรายการแล้วส่งผ่านทางอินเทอร์เน็ตผู้ย้งห้องส่งที่วัดอินทิลเพื่อออกอากาศต่อ โดยไม่ต้องเดินทางมาจัดรายการถึงห้องส่ง

3. รายการที่ใช้การถ่ายทอดสด ในแต่ละวันจะมีการถ่ายทอดสดการทำวัตรเช้า ในช่วงเวลา 05.00 น. ทำวัตรเย็นในช่วง 18.00 – 19.30 น. และสวดมนต์พระกรรมฐาน โดยถ่ายทอดสดจากวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร และทุกวันจันทร์ เวลา 14.00 – 16.00 น. วันอังคาร 15.00 – 17.00 น. วันพุธ 15.00 – 16.00 จะเป็นการถ่ายทอดสดการเรียนการสอนวิชานักธรรมตรี โดยคณะสงฆ์วัดบุพพาราม วัดฝายหินและวัดเจ็ดยอดตามลำดับ นอกนั้นก็หากมีงานกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ เช่น งานพิธีฉลองพัทธศ งานวันวิสาขบูชา ฯลฯ ก็จะมีการถ่ายทอดสดเพิ่มจากตารางออกอากาศปกติตามเวลาที่พิธีนั้น ๆ จัดขึ้น

เรื่องค่าใช้จ่าย ดังที่กล่าวมาในข้างต้นว่าวิทยูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ไม่มี การว่าจ้างนักจัดรายการ ทุกคนล้วนมาโดยไม่หวังรายได้ตอบแทน ดังนั้นค่าใช้จ่ายในส่วนนักจัดรายการจึงไม่มี แต่หากนักจัดรายการท่านนั้นเดินทางมาจากต่างอำเภอ ทางสถานีก็มีค่าเดินทางให้ รวมไปถึงค่าโทรศัพท์สำหรับติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นการรายงานสด การโทรศัพท์เข้าร่วมรายการของนักจัดรายการในส่วนนี้ทางสถานีจะช่วยเหลือค่าใช้จ่ายให้ ส่วนอื่นก็มีค่าอินเทอร์เน็ตสำหรับส่งออกอากาศระหว่างสถานีและค่าเทปธรรมะต่าง ๆ ที่สถานีจัดหาจัดซื้อมาสำหรับออกอากาศ

เนื้อหารายการของวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

เนื้อหารายการของวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รายการที่มีได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสาร

1. กลุ่มรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รายการเนื้อหาแบบนี้เป็นหัวใจหลักในการออกอากาศ ในแต่ละวันจะมีรายการออกอากาศประมาณ 17 รายการ รายการกลุ่มนี้จะมีอยู่ถึงประมาณ 13 รายการต่อวันรายการกลุ่มนี้มีทั้งพระสงฆ์และฆราวาสเป็นผู้จัด เนื้อหาเน้นทางสถานีให้อิสระแก่ผู้จัดในการกำหนดลักษณะเนื้อหาและรูปแบบรายการเอง โดยรายการในกลุ่มนี้สามารถแสดงออกมาเป็นผังรายการรวมทั้งสิ้น 33 รายการ ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงผังรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ของวิฑูพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล

	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
05.00 – 06.00	เสียงธรรมจากวัดเจ็ลลิน						
06.00 – 07.00	ธรรมะเพื่อประชาชน						
07.00 – 08.00	เสียงจากชุมชนป่าแดง					สะกิดเพชร	
08.00 – 09.00	คุยคุยธรรม	อภิธรรมนำสุข	ทางสายเอก		พระไตรปิฎก ลอยฟ้า		
09.00 – 10.00	ธารธรรมทางสงบ						
10.00 – 11.00					ธุระธรรมนำ หัน	ศูนย์สภา สามแฉกเชียงใหม่	
11.00 – 12.00		รังสรรค์ชีวิต			ธรรมะภาค ภาษาม้ง	หนูน้อยคอยกระซิบธรรม	
12.00 – 13.00							
13.00 – 14.00	สบายสโลว์บ็อกโมง					ที่พึ่งทางใจ	พุทธศาสนา วัน อาทิตย์ เพื่อแม่เฮา
14.00 – 15.00	เรียนธรรม ดฉลาด		บันเทิง ธรรมะยาม บ่าย		ศึกษาธรรมนำสุข	สารธรรม ประจำชีวิต	วิเคราะห์ข่าว และธรรมะ
15.00 – 16.00	เรียนธรรมดฉลาด						ธรรมะภาค ภาษา กะเหรี่ยง

16.00 – 17.00	ไตรศึกษา	ธรรมสาระ สรรพามา ฝาก		เรียนธรรม คตาคค	วังสรรคชีวิต	หิ้งห้อยน้อย เกี่ยวก้อย พระธรรม	สาระธรรม กับกำมะถั่ว
17.00– 18.00	หนูน้อย กระซิบ ธรรม	สาระธรรม พื้นเมือง	วิ ปิ ส ส น า สร้างชีวิต	สาระธรรม พื้นเมือง	วิ ปิ ส ส น า สร้างชีวิต	ธรรมะกับ ประชา ธิปไตย	ช่วงแก้วแว วธรรม
18.00– 19.30							
19.30 – 20.00	กัลยาณมิตรคลื่น 96					ชาดจากคดอศุเทพ	
20.00 – 21.00	แสงเทียนแสงธรรม						
21.00 – 22.00							
22.00 – 05.00	สาระธรรมขามลึก						

รายการในกลุ่มรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบและเนื้อหาคร่าว ๆ ที่นำเสนอ ดังนี้

รายการเสียงธรรมจากวัดเจ็ดลิน มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นการหยิบเอาธรรมะมาพูดคุยในยามเช้าเพื่อให้ผู้ฟังเตรียมตัวก่อนไปทำงาน เนื้อหาออกเป็นตัวอย่างเป็นได้แก่ เรื่อง ความเพียร ผู้ที่ทำงานนั้นจักต้องมีความเพียร คือขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงาน ทั้งนี้เพื่อให้งานออกมามีประสิทธิภาพ หากไม่มีความเพียรแล้วนั้นชีวิตในภายภาคหน้าย่อมไร้ซึ่งความสำเร็จ หรือเรื่องของฉันทะ การทำงานทุกอย่างต้องมีความรักในงาน ๆ นั้น ดังนั้นการเริ่มต้นการทำงานในยามเช้าพึงเริ่มจากการพิจารณางานที่จะทำ และมอบความรักในงานนั้น ชีวิตก็จักเริ่มต้นประสบความสำเร็จได้

รายการธรรมะเพื่อประชาชน มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นการนำเอาธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันในแต่ละวัน ลักษณะเนื้อหาของรายการคล้ายคลึงกับรายการเสียงธรรมจากวัดเจ็ดลินคือให้ผู้ฟังนำธรรมะไปปฏิบัติในที่ทำงาน

รายการเสียงจากชุมชนป่าแดง มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) มุ่งนำเสนอธรรมปฏิบัติอันได้จากการพูดคุยจากชาวชุมชนรอบวัดป่าแดง รายการได้กล่าวถึงเรื่องของการไม่คิดอาฆาตเป็นสิ่งประเสริฐ เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร หากมีกรรมที่ต้องร่วมกัน การแผ่กุศลให้ เป็นสิ่งงามที่พึงทำ

รายการคุยคู่ธรรม มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) มีการวิเคราะห์ข่าว โดยใช้หลักธรรมะเป็นแนวคิด ช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนั้น เป็นช่วงที่มีภาวะปัญหาความคิดของผู้คน แยกแยกกันเป็นสองฝ่าย นักจัดรายการได้หยิบเอาข่าวเกี่ยวกับผู้นำประเทศมาเล่าสู่กันฟัง พร้อมกับกล่าวถึงหลักการเป็นผู้นำประเทศที่ดีว่า พึงยึดหลักทศพิธราชธรรม อวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม) โดยวิเคราะห์ว่า ผู้นำประเทศนั้นหากไร้ซึ่งความเที่ยงธรรมแล้วก็จะไม่มีความชอบธรรมในการปกครองประเทศ เกิดกลียุคขึ้น ดังนั้นหลักที่ผู้นำประเทศพึงยึดเห็นหลักสำคัญสุดประการแรกคือเรื่องความเที่ยงธรรม เป็นต้น

รายการธรรมทางสงบ มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) นำเอาธรรมะมาเล่าสู่แก่ผู้ฟัง บ้างเป็นนิทาน บ้างเป็นเรื่องเล่าต่าง ๆ โดยรายการนี้ผู้วิจัยได้ขยายให้ชัดเจนอย่างละเอียดในส่วนถัดไป

รายการรังสรรค์ชีวิต มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหา กล่าวถึงการนำเอาธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เนื้อหาที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพคือ เรื่องของความกรุณา หากเรามีใจกรุณาต่อผู้อื่น ก็ย่อมมีคนรับเรามากขึ้น คุณภาพชีวิตต่าง ๆ ของเราย่อมดีขึ้นเพราะมีความรักมอบให้กันและกันเสมอ

รายการสบาย ๆ บ่ายโมง มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เป็นการเล่าประวัติของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงให้ได้ทราบกัน ช่วงรายการที่ผู้วิจัยได้ศึกษานั้นเล่าเรื่องของ หลวงปู่มั่น ภูริทัตตมหาเถระ โดยเล่าเรื่องในช่วงบั้นปลายชีวิต ท่านได้ย้ายมาอยู่ ณ เสนาสนะป่าบ้านหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร จนถึงปีสุดท้ายแห่งชีวิต ตลอดเวลา ๘ ปี ในวัยชราท่านได้เอาธรรมะอบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ทางสมณะวิปัสสนาเป็นอันมาก ได้มีการเทศนาอบรมจิตใจศิษยานุศิษย์เป็นประจำวันศิษย์ผู้ใกล้ชิด ได้บันทึกธรรมเทศนาของท่านไว้และได้รวบรวมพิมพ์ขึ้นเผยแพร่แล้วให้ชื่อว่า "มุตโตทัย"

รายการเรียนธรรมดาดาค เป็นรายการถ่ายทอดสดการเรียนการสอนจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเนื้อหาเป็นวิชาเรียนในวันนั้น ๆ

รายการไตรสิกขา มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เนื้อหาธรรมะเกี่ยวกับไตรสิกขา อันได้แก่ข้อพึงศึกษาอย่างยั้ง 3 ประการ คือ การฝึกศึกษาเรื่อง จิต สมาธิและ ปัญญา รายการที่ผู้วิจัยของขกมาเป็นตัวอย่างนั้น ได้กล่าวถึง เรื่องของการบริโภค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการฝึกสติ ในเนื้อหาได้กล่าวว่ สิ่งที่เราบริโภคเข้าไปต้องมาว่ามันเป็นเพียงแค่ปัจจัยที่คอยเกื้อหนุนชีวิตเรา มิใช่

จุดหมายแห่งชีวิต ดังนั้นอย่าได้ไปยึดติดกับปัจจัยเหล่านี้เลย สิ่งสำคัญที่พึงปฏิบัติคือละเว้นหรือเลิก เสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต เช่นสิ่งที่ทำลายสุขภาพ โดยไม่เห็นแก่การเสพสหรือ ความ ใก้หรูหรา เป็นต้น

รายการหน้อยกระซิบธรรม มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เนื้อหา เป็นธรรมะ ลักษณะนิทานคุณธรรม รายการที่ผู้วิจัยเลือกนำมาเสนอคือเรื่อง “เต่าคาบไม้” นิทานเรื่องนี้ เกี่ยวกับเต่าตัวหนึ่งที่เดินทางข้ามทะเลโดยการคาบไม้แล้วให้นักหัวไปด้วย ระหว่างทางพบกับเด็กกลุ่ม หนึ่งหัวเราะไห้ฮาใส่ สร้างความโกรธแค้นให้กับเต่าเป็นอันมาก จึงล้มตัวอ้าปากจากไม้ที่คาบไว้เพื่อจะ คำเด็ก ๆ กลับ เตารู้ตัวอีกทีก็ร่วงหล่นลงมาจากท้องฟ้ากระทบพื้นตายอย่างอนาถ นิทานเรื่องนี้ได้สอนว่า ปากของเรานั้นมีทั้งดีและร้าย หากเราใช้ปากโดยมิระวังข้อมนำมาซึ่งความพินาศ เป็นต้น

รายการกัลยาณมิตร 96 มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เป็นรายการที่ บอกเล่าความเป็นไปต่าง ๆ ของสถานี รวมถึงประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานี โดยกิจกรรมธรรมะ สัจธรรมวัดต่าง ๆ รวมถึงข่าวทำบุญตักบาตรตามวัดต่าง ๆ

รายการแสงเทียนแสงธรรม มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) หีบเอา เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบวันมาบอกเล่าด้วยแง่มุมธรรมะ ตัวอย่างเนื้อหาที่ยกเป็นตัวอย่างคือ เรื่อง ของการทำบุญให้แก่ผู้ที่ตายไปแล้ว เวลาเราควรคว่าไปให้ บุญที่เราจะให้ต้องเกิดจากการรักษาศีลต่าง ๆ บุญเหล่านั้นจึงจะไปถึงผู้ตาย หากเราไม่รักษาศีล บุญที่เราจะให้ผู้ตายไปก็ไม่มี

รายการสาระธรรมยามศึก มีรูปแบบรายการสนทนา (conversation program) เปิดสายให้ผู้ฟังได้ โทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น สอบถามปัญหาเกี่ยวกับธรรมะต่าง ๆ ปัญหาที่มีสายโทรศัพท์เข้า มาร่วมรายการเช่น เมื่อไม่มีความสุขในการทำงานพึงทำอย่างไร โดยนักจัดรายการได้นำเสนอทางออก โดยการให้พิจารณาตามหลักอิทธิบาท 4 และฝึกปฏิบัติธรรมเพื่อจะได้มีความสุขในทางธรรมประกอบคู่ ไปกับความสุขในทางโลก

รายการพระอภิธรรมนำสุข มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหา เน้นเรื่องพระอภิธรรมอันเป็นหลักคำสอนล้วน ๆ มานำเสนอ โดยรายการที่ผู้วิจัยเลือกนำมาเป็นตัวอย่าง นั้น คือเรื่องเกี่ยวกับสังขาร อันสิ่งที่เราเห็นว่าสวยงามนั้นล้วนเป็นเพียงมายา มนุษย์ทุกวันนี้หลงอยู่ให้ หวังความหลง หากเราพิจารณาแล้วจะพบเองว่าทุกอย่างนั้นล้วนไม่จริง สังขารที่เห็นข้อมมีแต่จะผุพังไป ดังนั้นอย่าไปยึดติดกับสังขารนี้เลย

รายการธรรมะสาระสรหามาฝาก มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) นำเอาเรื่องธรรมะที่น่าประทับใจมาเล่าสู่แก่ผู้ฟัง ผู้วิจัยได้เลือกตอนที่นักจัดรายการได้เล่าถึงความกตัญญูของเด็กคนหนึ่ง ซึ่งช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานหาเงินอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย นักจัดรายการได้กล่าวว่า กตัญญู เป็นธรรมอันเป็นมงคลที่ 25 ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้โดยเน้นให้นำไปพัฒนาคุณสมบัติของคนดีแปลตามตัวหนังสือคือผู้รู้ ว่า คนอื่นทำความความดีอะไรไว้แก่ตนบ้าง เป็นสิ่งที่คนทุกคนพึงมี

รายการสาระธรรมพื้นเมือง มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นธรรมะพื้นบ้านเล่าผ่านภาษาเช่น เรื่องผีปู่และย่าและ อันเป็นตำนานท้องถิ่นว่าด้วยยักษ์สามตนที่กลับใจไม่กินมนุษย์และสัตว์เมื่อได้รับการโปรดสัตว์จากพระพุทธเจ้า

รายการทางสายเอก มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) มุ่งนำเสนอเนื้อหาธรรมะอันเป็นแก่นของการหลุดพ้น เนื้อหาที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นตัวอย่างคือ เรื่องการพิจารณาว่าความตายนั้นเป็นสังขาร การทำใจให้ยอมรับต่อความตายเป็นสิ่งอันประเสริฐ เครื่องมือสำคัญคือการปล่อยวางจากสิ่งที่เป็นมาขาทั้งหลาย

รายการบันเทิงธรรมะขามบ่าย มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นการหยิบเอาธรรมะมาพูดคุยในขามบ่ายด้วยลีลาผ่อนคลาย นักจัดรายการเปิดเพลงธรรมะ เช่น เพลงชินบัญชรของ อ.เสถียรพงษ์ วรรณปก

รายการวิปัสสนาสรางชีวิต มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการทำวิปัสสนาต่าง ๆ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างรายการ เป็นการสอนวิปัสสนาแบบเดินจงกรม โดยนักจัดรายการ ได้กล่าวถึงวิธีทำจงกรมพร้อมกับเชิญชวนให้ผู้ฟังปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

1. ขึ้นตัวตรง ประสานมือไว้ด้านหน้าหรือด้านหลัง กำหนดพิจารณาในใจว่า ขึ้นหนอ 3 ครั้ง
2. กำหนดในใจว่า จะเดินหนอ หรือ ยากเดินหนอ 3 ครั้ง เพื่อรู้ตัวก่อนจะเดิน
3. กำหนดเดินตามจังหวะที่ต้องการ เช่น ยกหนอ ย่างหนอ เขียบหนอ
4. เมื่อจะหยุด กำหนดว่า หยุดหนอๆๆ แล้วหยุดเอาเท้าชิดกัน
5. เมื่อหยุดแล้ว กำหนดว่า ขึ้นหนอๆๆ
6. จากนั้นให้กำหนดว่า จะกลับหนอ หรือ ยากกลับหนอ 3 ครั้ง

7. ขณะกลับตัว ให้กำหนดว่ากลับหน้า พร้อมกับ หันเท้าขวาไปทางขวามือ 90 องศา แล้วบิดเท้าซ้ายตามประกบ
8. เมื่อกลับถึงแล้ว ให้กำหนดว่า ขึ้นหน้าๆ
9. จากนั้นให้กำหนดว่า จะเดินหน้า หรือ ยากเดินหน้า 3 ครั้ง
10. แล้วก็กำหนดเดินต่อไป จนกว่าจะหยุดการปฏิบัติเดินจงกรม

รายการศึกษารธรรมนำสุข มีรูปแบบรายการสนทนา (conversation program) ถกเถียงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญ ทั้งจากความคิดของฆราวาสและสงฆ์ รายการที่ผู้วิจัยเลือกนำมาเสนอเป็นประเด็นเกี่ยวกับสื่อที่นำเสนอภาพด้านลบของคณะสงฆ์ โดยในรายการมีการแสดงความคิดเห็นต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนว่ามีได้ข้อดีหลักในการนำเสนอความจริง แต่กลับเอาพฤติกรรมของคนกลุ่มหนึ่งมาเหมารวมว่าคณะสงฆ์ในปัจจุบันกำลังถึงทางเสื่อมถอย

รายการพระไตรปิฎกลอยฟ้า มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเอาเรื่องราวปลุกย่อยในพระไตรปิฎกมาเล่าสู่แก่ผู้ฟัง ผู้วิจัยได้ยกเอาเรื่องที่นักจัดรายการนำมาเสนอ ในพระสุตตันตปิฎก ว่าด้วย อภัยปิยสูตรที่ 1 พระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งคำถามแก่ศิษย์ว่าพระสงฆ์อย่างไรจึงจะเป็นผู้ที่บุคคลเคารพ พระองค์ได้ทรงกล่าวว่า มีหลักอยู่เจ็ดประการคือ ไม่เป็นผู้มั่งคั่ง ไม่เป็นผู้มั่งสัการะ ไม่เป็นผู้มั่งความมีชื่อเสียง มีหิริ มีโอตตปะยะ มีความปรารถนาน้อย มีความเห็นชอบ หากปฏิบัติได้ดังนี้ คณะสงฆ์ย่อมเป็นที่นับถือของคนในสังคม

รายการธรรมะธรรมนำพัน มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) พูดคุยกับผู้ฟังถึงธรรมะอันนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ เนื้อหารายการตัวอย่างคือ เสนอวิธีการทำสมาธิเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้พ้นทุกข์ โดยได้เสนอการนำสมาธิแบบง่าย ๆ คือการกำหนดลมหายใจ การทำสมาธิ เริ่มจากการสำรวมจิตให้สงบ ตัดความฟุ้งซ่านวิตกกังวลออกให้หมด แล้วนั่งขัดสมาธิ โดยเอาเท้าขวาวางทับเท้าซ้าย เอามือขวาทับมือซ้ายให้นิ้วแม่โป้งจรดกัน ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่น ผ่อนคลายร่างกายให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยึดตัวหรือเกร็งเกินไป แล้วหลับตาลงให้ตามปกติ ไม่บีบตา แล้วให้หายใจเข้าลึกๆ หายใจออกยาวๆ พร้อมเอาสติกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกอย่างจดจ่อ โดยหายใจเข้ากำหนดรู้ว่า “หายใจเข้า” หายใจออก กำหนดรู้ว่า “หายใจออก”

หรือจะกำหนดพุทธานุสติไปพร้อมกันก็ได้ โดยหายใจเข้ากำหนดว่า “พุท” หายใจออก กำหนดว่า “โธ” โดยกำหนดในใจไปอย่างต่อเนื่อง พยายามตั้งจิตให้แน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำหนดอยู่ หากจิต

ฟังชานคิดไปในเรื่องอื่น ให้อาสติไปรู้เท่าทันกับความฟังชานนั้น แล้วนำจิตกลับมาจดจ่อที่ลมหายใจ เช่นเดิม

รายการสะกิดเพชร มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่น่าสนใจ รายการได้หยิบเอาเรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชภัฏทศพิธราชธรรมในประเด็นความอดทน (ขันติ) ว่าพระองค์ทรงอดทนต่อความโลภ โกรธ หลง และทรงตรากตรำพระวรกายเพื่อทรงบำเพ็ญทุกขบารุงสุขประชาชนของพระองค์

รายการศูนย์สภาสามณเฑียรเชียงใหม่ มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นการหยิบเอาธรรมะต่าง ๆ โดยมุ่งฝึกให้สามเณรได้นำเสนอเนื้อหา เนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น การประชาสัมพันธ์การจัดทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนการศึกษาให้แก่สามเณรที่ยากไร้

รายการที่ฟังทางใจ มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) มุ่งให้คำปรึกษาปัญหาโดยใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น มีคำถามว่า คนนั้นนอนไม่หลับ ครุ่นคิดเรื่องงาน มีวิธีแก้ไขอย่างไร นักจัดรายการก็ได้แนะนำว่าให้ทำวิปัสสนา อาจจะทำอย่างง่าย ๆ โดยการกำหนดลมหายใจ เพื่อทำให้จิตว่างก่อนนอนทุกคืน เป็นต้น

รายการธรรมะกับประชาธิปไตยมีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) พูดคุยวิเคราะห์การเมืองและแนวคิดประชาธิปไตยผ่านธรรมะ เนื้อหาที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นตัวอย่างคือ การเสนอให้ใช้แนวคิดทศพิธราชธรรมแก่ผู้บริหารประเทศ โดยเสนอว่าผู้ที่ได้รับเลือกเข้าไปบริหารประเทศนั้นพึงมี อาชชวะ (ความซื่อตรง) เป็นที่ตั้งต่อประชาชน

รายการชาดกจากคอกสุเทพ มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) นำเสนอนิทานชาดกต่าง ๆ ให้ผู้ฟังได้รับฟัง ชาดกที่เลือกมาแล้วผู้กันฟัง ได้แก่ เรื่องพระเวสสันดรชาดก พระมหาสถชาดก ฯลฯ

รายการพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อหมู่มหา มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) หยิบเอาธรรมะที่น่าสนใจมาแล้วผู้กันฟัง ตัวอย่างเช่น นักจัดรายการได้นำเสนอเรื่องการบริจาคว่า พึงบริจาคด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตามเท่าที่กำลังของตนมี การทำบุญมิใช่วัดกันที่ค่าของเงิน แต่ผู้กันที่ความตั้งใจและจริงใจในการบริจาคต่างหาก

รายการวิเคราะห์ข่าวและธรรมะเพื่อชีวิต มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เป็นการวิเคราะห์ข่าวโดยใช้หลักธรรมะแล้วประยุกต์ไปสู่หลักในการใช้ชีวิต

รายการธรรมะภาคภาษากะเหรี่ยง มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เป็นธรรมะที่หยิบมาเล่าสู่กันฟังโดยใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษานำเสนอ

รายการธรรมะกับกำบะเก่า มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) รายการธรรมะสำหรับวัยรุ่นนำเสนอโดยภาษาสมัยใหม่ที่เข้าใจง่าย ยกตัวอย่างเรื่อง การใช้คำพูดจากกัน ควรใช้คำปิยวาจา เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ต้องยึดหลัก เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพื่อเจ้า

รายการช่วงแก้วแววธรรม มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) หยิบเอาธรรมะมาเล่ากล่าวขานในวันอาทิตย์ รายการที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นตัวอย่างเป็นการนำเสนอวิธีการนำพระเคนของให้พระอย่างถูกต้อง โดยมีหลักการว่า การพระเคนสิ่งของแก่พระภิกษุสงฆ์ ให้ยกของที่จะถวายขึ้นจากพื้นพอประมาณ ๑ คืบ แล้วพระภิกษุจะรับด้วยมือ สำหรับผู้ถวายที่เป็นสตรี ให้ยกวางบนผ้ารับที่พระภิกษุทอดวางไว้ เนื่องจากพระภิกษุไม่อาจรับสิ่งของกับมือสตรีได้ สิ่งของนั้นมีน้ำหนักมากเกินไป ไม่ควรยกพระเคน ก่อนพระเคนและหลังพระเคน ควรกราบ ๓ ครั้ง หรือ ยกมือไหว้ ๑ ครั้ง สิ่งของที่นำมาพระเคน จะต้องไม่เป็นของต้องห้าม ที่ผิดต่อพระธรรมวินัยของสงฆ์ และต้องพระเคนด้วยความเคารพ ไม่โยนหรือยื่นให้กับมือ

นอกจากรายการปกติประจำวันที่กล่าวมาในขั้นต้นแล้ว หากวันไหนเป็นวันพระ ทางวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่จะจัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา 3 เวลา คือ ภาคเช้าเป็นธรรมบรรยาย เวลา 09.00 – 10.00 น. ภาคบ่ายเป็นเทศน์ธรรมพื้นเมือง เวลา 15.00 – 16.00 น. และภาคค่ำเป็นธรรมบรรยาย เวลา 19.00 – 20.00 น.

ข้อกำหนดเรื่องเนื้อหาของการของแต่ละรายการนั้น จะต้องมีการอบรมแทรกอยู่ โดยแต่ละรายการสามารถนำเรื่องอะไรมาเสนอก็ได้ ทว่าต้องอิงกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ด้วยเสมอ ยกเว้นประเด็นเรื่องการเมืองที่ห้ามหยิบนำมาเสนอเนื่องจากเป็นข้อนโยบายที่ทางคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ต้องการให้พระสงฆ์เป็นกลางในประเด็นการเมือง หากรายการใดมีเพลง ทางสถานีก็กำหนดไว้ให้เปิดได้แต่เพลงธรรมะ ประกอบกับในช่วงที่ปี 2549 ซึ่งเป็นปีเฉลิมฉลองครองราชย์ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทางสถานีจึงได้กำหนดเน้นให้นำเสนอเนื้อหาพระพุทธศาสนากับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเปิดเพลงพระราชนิพนธ์เป็นพิเศษ

รูปแบบของรายการมีอยู่ 2 แบบคือ รายการแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) คือ ผู้จัดรายการนำเสนอรายการในลักษณะบอกเรื่องราวให้ผู้ฟังรับทราบเรื่อง เป็นการสื่อสารทางเดียวกับผู้ฟัง และรายการแบบสนทนา (conversational program) มีผู้จัดรายการมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีการพูดคุยแต่มีใช้การพูดคุยโดยตรงกับผู้ฟัง โดยมากแล้วรายการที่พบมักเป็นในรูปแบบแรกคือรายการแบบพูดคุยกับผู้ฟังเสียส่วนใหญ่ จะมีที่ต่างออกไปอย่างชัดเจนก็คือรายการเรียนธรรมดลาคด ซึ่งเป็นการถ่ายทอดสดการเรียนการสอนจากในห้องเรียน

รายการที่น่าสนใจโดยจะขอยกมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนคือ รายการธรรมทางสงบ รายการนี้ออกอากาศทุกวัน เวลา 09.00 – 10.00 น. โดยรายการนี้เป็นรายการเก่าแก่ที่ก่อตั้งมาแต่ก่อนการเกิดขึ้นของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มแรกนั้นได้จัด ณ ที่สถานีวิทยุ ร.ค. หนองฮ้อเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2539 แล้วได้ย้ายไปจัดที่สถานีวิทยุทหารอากาศต่อเมื่อเกิดปัญหาทางเทคนิคการออกอากาศที่สถานีวิทยุ ร.ค. หนองฮ้อ ครั้นเมื่อวิทยุพระพุทธศาสนาก่อตั้งขึ้น ทางคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่จึงได้ย้ายรายการนี้ออกอากาศที่วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่แทนเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเช่าเวลา

ผู้จัดรายการเป็นพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่หมุนเวียนสับเปลี่ยนไปในแต่ละวัน รูปแบบรายการเป็นลักษณะพูดคุยกับผู้ฟัง ยกเว้นวันพุธ เป็นเทศน์ธรรมพื้นเมือง และวันพฤหัสบดี เป็นรูปแบบรายการสนทนา เนื้อหารายการนั้นเป็นการหยิบเอาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มาเผยแผ่ซึ่งเนื้อหาในแต่ละวันนั้นขึ้นอยู่กับผู้จัดรายการนัด โดยในช่วงท้ายของรายการ ประมาณ 15 นาทีสุดท้าย จะเปิดสายให้ผู้ฟังที่บ้าน โทรศัพท์เข้ามาแสดงทัศนะหรือสอบถามเกี่ยวกับพระธรรมคำสั่งสอนที่ได้เอ่ยผ่านมาก่อนหน้านั้น

แม้ว่าเนื้อหารายการผู้จัดรายการแต่ละคนมีอิสระในการสรรหาพระธรรมคำสั่งสอนมาตามถนัด แต่ทางวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้เน้นเนื้อหาเกี่ยวพระธรรมกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองครองราชย์ครบ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ในช่วงการฉลองครองราชย์ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระกระแสดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และกึ่งศตวรรษธรรม เราก็เอามาให้ผู้ดำเนินรายการจัดและเน้นเรื่องนี้”

พระวิษุวัต วรกิจุโ จ หัวหน้าฝ่ายรายการของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

วัดอินทขิล กล่าวถึงเนื้อหาที่เน้นเป็นพิเศษของรายการนี้

การนิมนต์พระสงฆ์จากที่ต่าง ๆ มาจัดรายการนั้น เป็นผลจากการประชุมประจำปีของคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีขึ้นทุก ๆ เดือนกุมภาพันธ์ของแต่ละปี เมื่อผลการประชุมออกมา ก็จะทำการส่งหนังสือเพื่อนิมนต์พระรูปต่าง ๆ เข้ามาจัดรายการ โดยในแต่ละเดือนจะมีตารางพระสงฆ์ที่ต้องทำหน้าที่จัดรายการออกอากาศที่แน่นอนดังนี้

วันจันทร์สัปดาห์ที่ 1 ของแต่ละเดือน ได้แก่ พระครูปัญญาธิรยุทธ์ วันจันทร์สัปดาห์ที่ 2 ได้แก่ พระวิญญู วรรกิจใจ วันจันทร์สัปดาห์ที่ 3 ได้แก่พระครูวิบูลย์ธรรมมาพิทักษ์ และวันจันทร์สัปดาห์ที่ 4 และ 5 ได้แก่ พระครูวิสิทธิ์วารการ

วันอังคารสัปดาห์ที่ 1 และ 2 ของแต่ละเดือน ได้แก่ พระครูธรรมธรรณิพงษ์ และคณะนักเผยแผ่ธรรมวัดป่าแดงวรมหาวิหาร และวันอังคารสัปดาห์ที่ 3 4 และ 5 ได้แก่ พระธรรมบุญ ธรรมคุณ ทุกวันพุธแต่ละสัปดาห์ได้แก่ พระครูอาทร วิสุทธิคุณ

ทุกวันพฤหัสบดีในแต่ละสัปดาห์ได้แก่ พระครูวัชรินทร์ ปิยธมโม และ พระครูภาวนาธิระ ทุกวันศุกร์เป็นของคณะสงฆ์อำเภอดอยสะเก็ด โดยมีพระครูประพัฒน์ชัยคุณ เป็นหัวหน้า วันเสาร์ในแต่ละสัปดาห์เป็นของพระครูอดุลยาพร และสุดท้ายวันอาทิตย์ของแต่ละสัปดาห์เป็นของพระครูสมุห์

เนื้อหาของรายการธรรมทางสงฆ์ในแต่ละวันในช่วง 1 สัปดาห์สรุปได้ดังนี้

วันจันทร์ พระครูปัญญาธิรยุทธ์กล่าวเรื่อง แม่ โดยกล่าวว่าแม่นั้นเป็นผู้สร้างให้ลูกเกิดมา แม่เป็นผู้สอนลูกให้รู้จักดำเนินชีวิต แม่เป็นผู้ส่งให้ลูกศึกษาเล่าเรียน แม่เป็นผู้เสริมส่งให้ลูกเจริญ และ แม่เป็นผู้เสียสละให้แก่ลูกเสมอ ดังนั้นต้องกระทำความดีเพื่อสนองกรรมดีที่แม่ได้ทำให้เราไว้ อย่างกระทำชั่วให้แม่เสียใจ

วันอังคาร พระธรรมบุญ ธรรมคุณ หนึ่งในคณะนักเผยแผ่ธรรมจากวัดป่าแดงวรมหาวิหาร หยิบเอาหลักทศพิธราชธรรมขึ้นมากล่าว โดยบอกว่าแม่ทศพิธราชธรรมจะได้ชื่อว่าเป็นธรรมของราชา แต่ประชาชนก็ควรหยิบเอาหลักการนี้มาปฏิบัติด้วยเช่นกัน หากประชาชนนำหลักการนี้มาปฏิบัติแล้ว ประเทศชาติก็จะสงบสุข

วันพุธ พระครูอาทร วิสุทธิคุณ นำเสนอรูปแบบของการเทศน์ธรรมพื้นเมือง โดยเทศน์เรื่องเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องนางสิบสอง

วันพฤหัสบดี พระครูวัชรินทร์ ปิยะมโฆ และ พระครูภาวนาธิระ กล่าวถึงเรื่องการกำหนดเส้นทางเดินของชีวิต หลายคนคิดว่าผู้กำหนดชีวิตของเราคือพ่อแม่ แต่แท้ที่จริงแล้วจิตใจเรานั้นเป็นผู้กำหนดเอง บางเวลาเราต้องผจญกับทุกข์เข็ญ ก็ต้องอดทนเพียรพยายามให้บรรลุผลชีวิตของเราให้ได้ด้วยตัวของเราเอง อย่ามัวแต่หวังโชคชะตาหรือการช่วยเหลือจากผู้อื่น

วันศุกร์ พระครูประพัฒน์ชัยคุณ เสนอหลักในการให้เป็นที่รักของคนอื่น หลักในการครองใจคน มีอยู่ 4 ประการคือ 1. เป็นผู้ให้ แบ่งปันสิ่งของด้วยน้ำใจโอบอ้อมอารีและจริงใจ 2. พุดจาไพเราะ ไม่หยาบคายเพื่อเจ้อ เป็นเรื่องจริงถูกกาลเทศะ กล่าวด้วยเมตตาจิต ทำให้คนฟังเกิดกำลังใจทำความดีทุกรูปแบบ ไม่พูดส่อเสียดทำให้คนแตกแยกกัน 3. การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน ชี้แนะด้วยคำพูดและการกระทำอันนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และ 4. วางตัวเหมาะสมกับฐานะและสมำเสมอ

วันเสาร์ พระครูคุณชยาพร เสนอแนะวิธีปฏิบัติธรรมง่าย ๆ โดยการสวดมนต์ การสวดมนต์เป็นวิธีในการทำสมาธิวิธีหนึ่ง สมาธิจะนำก่อให้เกิดความเพียรในการเผากิเลส นอกจากนั้นยังแนะนำให้ในชีวิตประจำวันเร้าเตือนสติตัวเองอยู่เสมอว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ก็ถือเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างง่าย ๆ แล้ว

วันอาทิตย์ พระครูสมุห์สุข กล่าวถึงเรื่องของ ปาก ปากของเราเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ใครรักเราหรือเกลียดเราก็ได้ การจะเอ่ยอะไรออกไปก็ต้องระวังสำรวม ต้องคิดก่อนอยู่เสมอ โดยได้ยกนิทานเรื่องเต่าที่อาศัยหงส์เดินทางไปที่อื่น โดยการให้เต่าคาบไม้แล้วหงส์จะช่วยกันหามไป ระหว่างทางเจอเด็กตะโกนด้วยเห็นเป็นของแปลก เต่าก็เกิดความไม่พอใจ จึงอ้าปากจะคำเด็กโดยลืมไปว่าตนเองคาบไม้อยู่กลางอากาศ จึงหล่นลงกระแทกพื้นถึงแก่ชีวิต นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นภัยอันเกิดจากการไม่ระวังปาก

ทุกรายการนั้นจะมีการเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนสนทนากันในช่วงท้ายรายการและทุกรายการผู้จัดรายการจะใช้ภาษาไทยสำเนียงเหนือเมื่อพูดออกอากาศและพูดคุยกับผู้ฟังที่บ้าน

2. รายการที่มีได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นหลัก รายการเนื้อหาเช่นนี้มีไม่มากนัก โดยจะแทรกอยู่ในแต่ละวันประมาณ 1 -2 รายการต่อวัน รายการกลุ่มนี้มีฆราวาสเป็นผู้จัด เนื้อหานั้นทางสถานีให้อิสระแก่ผู้จัดในการกำหนดลักษณะเนื้อหาและรูปแบบรายการเองแต่ต้องอยู่ในกรอบ

นโยบายของทางสถานีโดยให้เน้นสอดแทรกธรรมะ และการใช้เพลงในรายการขอให้ใช้เพลงธรรมะ และเพลงพระราชนิพนธ์ หากใช้เพลงไทยสากลทั่วไป ก็ขอให้เนื้อเพลงเป็นไปในลักษณะสร้างสรรค์ เหมาะสมกับเนื้อหารายการ โดยรายการในกลุ่มนี้แสดงตามผังรายการได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงผังรายการมิได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นหลักของวิทยุ
พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล

	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
05.00 – 06.00							
06.00 – 07.00							
07.00 – 08.00							
08.00 – 09.00				โยธาธิการ และผังเมือง ท บ ประชาชน		สภายุค วันหยุด	
09.00 – 10.00							
10.00 – 11.00	เขี้ยวก่อนมาหาหมอ			ต ร ง นี ที่ สภายุค			สี สั้น เพื่อ โลกสวย
11.00 – 12.00				เสียงหวาน ความใส			
12.00 – 13.00							
13.00 – 14.00							
14.00 – 15.00		น้อยหนาน เล่าขานของ เก่า					
15.00 – 16.00				น้อยหนาน เล่าขานของ เก่า			
16.00 – 17.00		ศาลเด็กและ ประชาชน จ ง ห วั ด เชียงใหม่พบ ประชาชน					
17.00 – 18.00							
18.00 – 19.30							
19.30 – 20.00							
20.00 – 21.00							
21.00 – 22.00							
22.00 – 05.00							

รายการเชี่ยวชาญก่อนมาหมอ มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) นำเสนอวิธีป้องกันตนเองจากโรคภัยต่าง ๆ โดยผสมผสานด้วยธรรมะ

รายการประชาสัมพันธ์ศาลจังหวัดเชียงใหม่พบประชาชน มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เป็นการบอกเล่ากิจกรรมและให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน

รายการน้อหนานเล่าขานของเก่า มีรูปแบบรายการสนทนา (conversation program) โดยหยิบเอาเรื่องราวในอดีตมาเล่าสู่กันฟังแก่ฟัง ตัวอย่างเช่นเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับกำแพงเมืองเชียงใหม่ ซึ่งประตูแต่ละประตุนั้นมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป

รายการศาลเด็กและประชาชนจังหวัดเชียงใหม่พบประชาชน มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเยาวชนแก่ประชาชน

รายการโยธาธิการและผังเมืองพบประชาชน มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยโยธาธิการและผังเมือง รวมถึงรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดผังเมือง

รายการเสียงหวานคำไต มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) พูดคุยกับผู้ฟัง และให้ความบันเทิงโดยใช้ภาษาไต อันเป็นภาษาท้องถิ่นภาษาหนึ่งของภาคเหนือ

รายการฟังสบายสัปดาห์วันหยุด มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) หยิบเอาเรื่องราวเบา ๆ มาเล่าสู่กันฟังสลับกับเพลงไพเราะ

รายการสีสันเพื่อโลกสวย มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยหยิบเอาเรื่องสุขภาพมานำเสนอสลับกับเพลงร่วมสมัย

เนื้อหาของรายการ โดยรวมเป็นลักษณะให้บริการประชาชนและสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของทางเหนือ รายการที่เลือกนำมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพได้แก่ รายการเชี่ยวชาญก่อนมาหมอ จัดโดย กัลยา คชวัต จากแผนกสุขศึกษาการพยาบาลผู้ปวยอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ออกอากาศทุกวันจันทร์ – พุธ เวลา 10.00 – 11.00 น.

รูปแบบรายการเป็นลักษณะพูดกับผู้ฟัง ส่วนเนื้อหาในรายการเป็นการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ โดยความรู้ที่นำเสนอเป็นส่วนของการเตรียมตัวป้องกันมิให้เป็นโรคนั้น ๆ หรือหากเป็นโรคแล้วจะมีวิธีการรักษาอย่างไร วิธีการที่นำเสนอนอกจากจะใช้หลักการแพทย์แผนปัจจุบันแล้วผสมผสานหลักธรรมะเข้าไปด้วย

ช่วงในรายการมิได้กำหนดแน่ชัด แต่สามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงใหญ่ ๆ ได้แก่ คือช่วงที่นำเสนอความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ ช่วงเพลงและช่วงเปิดสายพูดคุยกับผู้ฟัง โดยเพลงที่เปิดจะเป็นเพลงภาษาท้องถิ่น ได้แก่ งานของ จรัล มโนเพ็ชร และ วิฑูร ใจพรหม เป็นหลัก

“เพลงที่เลือกเป็นเพลงคำเมืองตลก ๆ บางทีคนหมუნมาเจอโดยบังเอิญก็จะเปิดต่อไปเลข ที่สำคัญเพลงเหล่านี้ช่วยให้คลายเครียด แต่ก็ต้องเลือกเพลงให้ดีเพราะมีหลาย ๆ เพลงที่มีเนื้อหาขัดกับทางสถานี แต่ถ้าเกิดพลาดไปแล้ว ก็จะขจรขจายขึ้นมาว่าเนื้อหาในเพลงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควร” คุณกัลยา ผู้จัดรายการอธิบายวิธีเลือกเพลงที่เปิดในรายการ

เนื้อหารายการแต่ละวันในช่วง 1 อาทิตย์สรุปได้ดังนี้

วันจันทร์ ผู้จัดรายการนำเสนอวิธีการแก้โรคนอนไม่หลับ การแพทย์บอกว่าโรคนอนไม่หลับเกิดจากภาวะคิดมาก จิตตก เป็นผลพวงมาจากโรคเครียด โรคกังวล วิธีการแก้คือให้ฟังเสียงธรรมชาติ พร้อมกับการทำสมาธิ เพราะสมาธิส่งผลต่อร่างกายทั้งระบบ ไม่ว่าจะระบบสมอง เลือด การย่อยอาหาร เมื่อร่างกายเป็นสมาธิจะทำงานเป็นระบบส่งผลให้หลับได้ง่ายขึ้น

วันอังคาร นำเสนอวิธีในการปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพดี โดย 1. ควบคุมระบบการหายใจ ให้มีสติสัมปชัญญะที่ลมหายใจเสมอ 2. การสวดมนต์ เป็นการทำสมาธิ โดยบทสวดมนต์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการกระตุ้นการทำงานของร่างกาย นอกจากนั้นเวลาทำงานในแต่ละวัน ต้องดูแลกายไปพร้อมกับดูแลใจ สร้างความสงบทางใจทุกวันทุกเวลา

วันพุธ วิธีลดอาการใจสั้น โดยฝึกการควบคุมหายใจ อาจใช้การฝึกโยคะเพื่อให้เกิดความสงบนำไปสู่ความสมดุลระหว่างกายและใจ ก่อนนอนก็ใช้การกำหนดลมหายใจชุบหนอพองหนอ ก็พอจะช่วยให้ลดอาการใจสั้นได้

รายการนี้จะเปิดสายให้ผู้ฟังได้โทรมาปรึกษาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและเรื่องทั่วไปในช่วง 15 นาทีสุดท้าย นอกจากนี้บางวันจะมีการให้ผู้ฟังได้ร่วมสนุกชิงของรางวัลโดยการโทรศัพท์เข้ามาตอบคำถามที่ถามในรายการ

3. รายการที่เนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสาร

ตามนโยบายของวิทยุพระพุทธศาสนาประกาศการหนึ่งคือการเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะใช้การพูดแทรกตามรายการต่าง ๆ แต่ที่ออกเป็นประจำอีกลักษณะคือประชาสัมพันธ์ในรายการ เสียงข่าวชาวบ้าน

รายการเสียงข่าวชาวบ้านดำเนินรายการโดย นายสาคร เพชรสัมฤทธิ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยนายสถานีของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ด้วย โดยรายการนี้ออกอากาศทุกวัน เวลา 12.00 – 13.00 น. ข่าวที่นำเสนอเป็นข่าวจากคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่และคณะสงฆ์ในจังหวัดรอบ ๆ เชียงใหม่เป็นหลัก ส่วนข่าวประเภทอื่น ทางรายการได้ร่วมกับสำนักข่าวก้าวหน้านิวส์ในการผลิตข่าว โดยข่าวจากทางก้าวหน้านิวส์มีทั้งข่าวประชาสัมพันธ์ของทางราชการ องค์กรเครือข่ายชุมชนและ สถานศึกษา ปริมาณข่าวที่ออกอากาศในแต่ละวันก็มากน้อยแตกต่างกันไป แล้วแต่กิจกรรมที่เกิดขึ้น

นอกจากการนำเสนอข่าวและการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ในช่วงแรกของรายการจะมีการนำเสนอเทปบันทึกเสียงธรรมเทศนาในช่วง ธรรมะก่อนข่าว ของพระเถระต่าง ๆ ยาวประมาณ 10 – 15 นาที

หัวข้อข่าวและกิจกรรมที่ออกอากาศแต่ละวันในรอบ 1 สัปดาห์สรุปได้ดังนี้

วันจันทร์

- ข่าวปิดงานมหาพุทธาภิเษกพระสารีริกธาตุจาก 9 ประเทศ ณ พุทธสถาน จังหวัด เชียงใหม่
- พิธีหล่อเทียนจำนำพรรษาและเปิดงานสัปดาห์วันอาสาฬหบูชาโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดเชียงใหม่ ณ พุทธสถาน จังหวัดเชียงใหม่
- การแสดงคอนเสิร์ตพุทธมามกะของโรงเรียนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 11 โรงเรียน โรงเรียนคำที่ขงอนุสรณ์มีการทำพิธีทำบุญปิดป้ายฉีกและทอดผ้าป่าสามัคคี
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลังคาดว่าจะรายได้ที่จะนำส่งคลังเป็นไปตามประมาณการณีก้าวไว้
- รายงานความคืบหน้าคดีฆาตกรรมที่เขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

- คณะสงฆ์จังหวัดพะเยาจัดงานอายุฉลองวัดนวมงคล ครบ 90 ปีพระธรรมวินิตโมลี วัดศรีคงคำ

วันอังคาร

- เปิดปฏิบัติธรรมฉลอง 60 ปี ณ วัดสวนดอก โดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่แจ้งขอบริจาคจากศรัทธาประชาชนช่วยผู้ประสบอุทกภัย

วันพุธ

- รัฐมนตรีมหาดไทยกำชับผู้ว่าในการจัดสรรงบประมาณอย่างระมัดระวัง ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดโดยมุ่งให้จัดงบตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเน้นการพัฒนาชนบทและหมู่บ้าน
- สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจัดงานถวายพระพรแด่ในหลวง ณ กรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดเชียงใหม่
- ประกันสังคมและไทยธนาคารให้เงินกู้แก่ผู้ประกันตนอายุ 21 – 59 ปี 500 ล้านบาท
- จังหวัดแพร่ตรวจจับวิทยุชุมชนที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมาย เนื่องจากตั้งสถานีโดยไม่ได้รับอนุญาตและออกอากาศด้วยกำลังส่งเกินกว่ากำหนด
- ตำรวจจราจรจังหวัดพะเยาเข้าคิวเข้มกฎหมายจราจร ณ ขนส่งจังหวัดพะเยา
- วัดอินทนิลร่วมกับวัดพระบรมธาตุคอกอสุเทพเชียงใหม่ร่วมทำบุญตักบาตร ณ ช่วงวันวัฒนธรรมอนุสาวรีย์สามกษัตริย์
- คณะกรรมการวิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดประชุมผู้ดำเนินรายการ ณ วัดโลกโมฬี เพื่อพัฒนาปรับปรุงให้การเผยแผ่ดีขึ้น
- โครงการรถด่วนขบวนพิเศษโดยคณะสงฆ์เชียงใหม่เดินทางไปเผยแผ่ธรรมที่วัดป่าแดด
- รายการธรรมะสัญจร เดินทางไปยัง วัดเจ็ดลิน โดยพระครูปริยัติยานุศาสตร์ วัดฝายหิน
- ทำบุญสืบชะตา 83 ปีพระเทพสิทธิธารจารย์ วัดพระธาตุศรีจอมทอง
- เด็กชายตาแตก โรงเรียนปิดความรับผิดชอบพร้อมทั้งทนายเพื่อสู้คดี
- นายอำเภอถอง จังหวัดแพร่ ตรวจสอบอ่างเก็บน้ำเนื่องจากพบรอยร้าวและมีปริมาณน้ำเกินกว่ากำหนด

วันพฤหัสบดี

- โครงการขบะรีไซเคิลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับความพึงพอใจ โดยมอบรางวัลให้แก่ 6 โรงเรียนที่เข้าร่วมรายการ

- กระทรวงมหาดไทยชี้แจงให้มีการอบรมผู้แจ้งเดือนกับหมู่บ้านละ 2 คนทั้งพื้นที่เสี่ยงทั้ง 3 ระดับ
- กรมการจัดหางานแพร่ หุ่่มเงิน 10 ล้านบาทเพื่อจ้างแรงงานทำความสะอาดชุมชน พื้นที่ฟื้นฟูพื้นที่ทำกิน วันละ 145 บาท คนละไม่เกิน 30 วัน
- ความคืบหน้า กรณีเด็กชายตาแตก โรงเรียนปิดความรับผิดชอบ
- ประชาสัมพันธ์กิจกรรมทำบุญตักบาตรที่ช่วงวัฒนธรรม สามกษัตริย์ โดยวัดอินทนิล

วันศุกร์

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปางจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง
 - สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่จัดอบรมแก่ข้าราชการ ณ วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ
 - จังหวัดพะเยาเชิญชวนประชาชนร่วมลงนามถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 - จังหวัดเชียงราย ได้กำหนดพิธีเจริญพระพุทธมนต์และเจริญสมาธิภาวนาถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย โดยได้เชิญชวนประชาชนทั่วไปเข้าร่วม
 - มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ผลิตบุคลากรด้าน โรงแรมออกมาเพื่อสนับสนุนการขาดแคลนแรงงานด้านนี้
 - จังหวัดเชียงใหม่สนใจพลังงานทดแทนเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะน้ำมันแพง โดยร่วมกับคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์
 - เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมงานทำบุญสมโภชน์การบูรณะปฏิสังขรณ์ โบราณสถานวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
 - การประชุมสัมมนาคณะสงฆ์หน่วยอบรมประชาชนภาค 7 ณ วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่
- #### วันเสาร์
- จังหวัดลำปางมีการคัดสรรสินค้าสุดยอด OTOP ของจังหวัดลำปาง เพื่อจัดระดับผลิตภัณฑ์
 - วิทยาลัยบรมราชชนนีจังหวัดอุดรจัดฝึกอบรมบุคลากรเพื่อให้คำปรึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคซึมเศร้าและโรคเครียด
 - จังหวัดลำพูนติดตั้งเครื่องสูบน้ำและกำจัดผักตบชวาเพื่อรับภาวะน้ำท่วม
 - การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคชี้แจงทิศทางการผลิตไฟฟ้าด้วยนิวเคลียร์มีความเป็นไปได้
 - ทูทสมาคมจังหวัดเชียงรายร่วมกับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจัดเทศน์มหาชาติทุกวันพระ
 - มณฑลทหารบกที่ 33 ทอดผ้าป่าที่วัดสันป่าแดง เพื่อสมทบทุนในการสร้างวิหาร

- ธรรมะสังยุตต์ เคลื่อนไปยังวัดฟ้าฮ่าม โดยคณะสงฆ์วัดพระสิงห์
- โครงการรดน้ำชนวนพิเศษเดินทางไปเผยแผ่ธรรมยังวัดฟ้าฮ่ามเช่นกัน

วันอาทิตย์

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสวนดอก เชิญร่วมปฏิบัติธรรมฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- เดือนภาวะฝนตกชุก ระวังภาวะน้ำท่วมฉับพลันอีกระลอก พร้อมเชิญชวนให้ประชาชนบริจาคสิ่งของเพื่อผู้ประสบภัยน้ำท่วม

ในรายการนี้ไม่มีการให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแต่อย่างใด

เมื่อดูจากผังรายการทั้งหมดแล้วพบว่าเนื้อหาที่น่าสนใจมีมุงนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยมีวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมกับผู้ฟังในวัยต่าง ๆ ผู้ฟังในวัยเด็กนั้นมีความสนใจต่ำและเข้าใจธรรมะที่ละเอียดอ่อนได้ยาก การใช้สื่อเช่นนิทาน พร้อมกับการเล่าด้วยนักจัดรายการในวัยเดียวกัน ขอมส่งให้ข่าวสารเข้าถึงผู้ฟังได้ดียิ่งขึ้น ส่วนกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นนั้น ก็มีรายการที่ผู้จัดเป็นวัยรุ่น เน้นนำเสนอผ่านทางบทเพลงแล้วแทรกเนื้อหาธรรมะบ้าง เสมือนกับการกินยาผสมน้ำเชื่อม ไม่เป็นของขมที่วัยรุ่นแค้ได้ขืนก็เบือนหน้าหนี

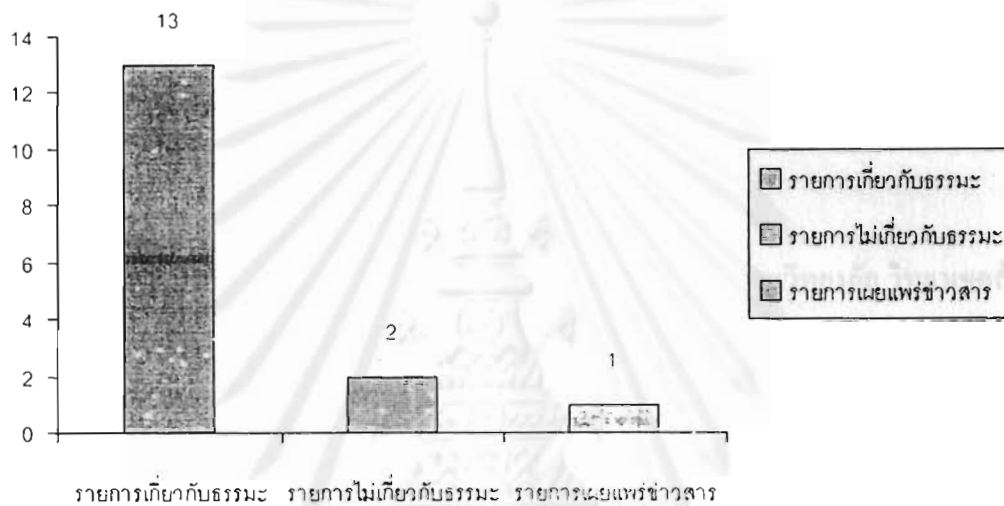
สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างจากผังรายการคือการเรียงผังรายการตามตารางชีวิตของผู้ฟัง โดยรายการในช่วงเช้านั้น เป็นรายการที่นำเสนอธรรมะอย่างง่าย ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้เพื่อผู้ฟังกลุ่มวัยทำงานที่เปิดฟังในยามเช้า จะได้เอาธรรมะต่าง ๆ ไปใช้

ในช่วงสายถึงบ่ายนั้น เป็นรายการที่ผสมผสานระหว่างรายการธรรมะที่เน้นสาระอย่างลึกซึ้ง ผสมกับการทำวิปัสสนา เหตุด้วย กลุ่มคนฟังส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุซึ่งมิได้มีกิจต้องไปทำงาน ได้ฟังอยู่ที่บ้าน กลุ่มคนฟังกลุ่มนี้มีความสนใจเกี่ยวกับธรรมะสูง สามารถมีสมาธิจดจ่อต่อเนื้อหาที่น่าสนใจได้

ส่วนรายการในช่วงเย็นเป็นรายการที่มีเนื้อหาเชิงประยุกต์ ซึ่งกลุ่มผู้ฟังที่ทำงานได้กลับมาฟังอีกครั้ง ธรรมะเหล่านี้ไม่ได้เจาะลึกแต่ประยุกต์ให้เข้าใจได้ง่าย จึงสามารถทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย เหมือนประมวลรายการทั้งวันมาสรุปให้ได้ทราบ

เห็นได้ว่าวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ให้ความสนใจกับผังรายการที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับตารางชีวิตของผู้ฟัง มิใช่คิดอยากเอารายการไหนไปใส่ไว้ตามใจชอบ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจถึงธรรมะอันเป็นหลักแก่นแท้ได้อย่างดีที่สุด

ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบเนื้อหาทั้งหมดในแต่ละวันตามประเภทของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่แล้ว สามารถแสดงเป็นแผนภูมิแท่งเพื่อเปรียบเทียบได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.4 แผนภูมิแท่งแสดงสัดส่วนเนื้อหารายการในแต่ละวันของวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล (หน่วยเป็นชั่วโมง)

สรุปวิฑูพระพุทศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล เป็นวิฑูสถาบันศาสนา ก่อตั้งและกำหนดนโยบายโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ มีคณะกรรมการบริหารสองชุด โดยชุดแรกเป็นคณะกรรมการฝ่ายกำหนดนโยบาย และชุดที่สองคือคณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรม งบประมาณต่างๆ ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิพระบรมธาตุคออสุเทพ มุ่งหวังให้ประชาชนเข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง

เนื้อหารายการมุ่งเน้นนำเสนอเกี่ยวกับธรรมะ โดยการผลิตรายการมีทั้งการจัดรายการสด การจัดรายการในห้องส่งและการถ่ายทอดสดจากสถานที่ต่าง ๆ บุคลากรส่วนใหญ่ที่เข้ามาร่วมผลิตรายการคือพระสงฆ์และสามเณร มีฆราวาสจากภายนอกบ้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับการเป็นผู้ฟังและโทรศัพท์เข้าไปร่วมพูดคุยกับนักจัดรายการ

บทที่ 5

การวางนโยบาย การบริหารจัดการและการผลิตรายการ ของวิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

นโยบายของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

วิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2547 ตั้งอยู่ ณ มหาวิทยาลัยมหา-มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการจัดตั้งของมหาวิทยาลัยมหา-มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีคลื่นความถี่ในระบบเอฟเอ็ม 103 เมกกะเฮิรต์ซ์ (FM 103 MHz)

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดเจดีย์หลวงและมหาวิทยาลัยมหา-มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา อันเป็นต้นสังกัดของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง นั้น เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันเพราะทั้งสองฝ่ายล้วนแต่ตั้งอยู่ในนิคมชุมชนยุคซึ่งสอดคล้องกับหลักการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด

อย่างไรก็ตามแม้จะอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่การบริหารนั้นแยกจากกันโดยสิ้นเชิง เหตุด้วยเป็นองค์กรคนละรูปแบบคือสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา คณะบริหารมหาวิทยาลัยจึงแยกอย่างชัดเจนจากคณะสงฆ์บริหารวัดเจดีย์หลวง

การเริ่มต้นก่อตั้งสถานีเกิดขึ้นในช่วงการจัดตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ยังไม่แล้วเสร็จ ในขณะนั้นไม่สามารถก่อตั้งสถานีวิทยุแห่งใหม่ขึ้นมาได้ เนื่องจากไม่มีผู้อนุญาต จะมีได้ก็เฉพาะคลื่นความถี่ของกรมประชาสัมพันธ์เท่านั้น ทว่าในขณะเดียวกันความต้องการใช้สื่อของภาคประชาชนก็สูงขึ้น ประกอบกับการตีความมาตรา 40 ถึงสิทธิที่ประชาชนพึงมีในการเข้ามาใช้คลื่นความถี่ จึงก่อให้เกิดวิทยุในรูปแบบวิทยุชุมชนขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยให้ถือว่าเป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวิทยุชุมชนร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งวิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา ก็อยู่ในข่ายนี้เช่นกัน

วิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา เริ่มต้นด้วยทุน 200,000 บาท อันเป็นเงินงบประมาณจากมหาวิทยาลัยมหา-มกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลางที่กรุงเทพฯจัดสรรมาให้ บวกกับเงินจากผู้บริจาค โดยเริ่ม

ออกอากาศประมาณช่วงต้นปี 2547 ประมาณ 3 ชั่วโมงต่อวัน โดยได้เข้าไปขอใช้พื้นที่ของวัดเจดีย์หลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยเพื่อตั้งสถานี

แม้ด้วยรูปแบบจะถูกกำกับด้วยกรอบของวิทยุชุมชน แต่ตัวผู้ก่อตั้งเองมิได้ต้องการหยุดสถานะไว้เพียงเท่านั้น เพราะจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง คือสถานีวิทยุของสถาบันการศึกษาที่สามารถกระจายเสียงได้ครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นบริเวณกว้างเหมือนกับวิทยุสถานีหลักทั่วไป

รองศาสตราจารย์สุวิทย์ รุ่งวิสัย ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หนึ่งในผู้ริเริ่มและก่อตั้งวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง กล่าวขำในจุดมุ่งหมายของสถานีที่ต้องการเป็นวิทยุของสถาบันมิใช่วิทยุชุมชนว่า

“ด้วยความที่เราเป็นหน่วยงานราชการ มหาวิทยาลัยเป็นของราชการ ดังนั้นเราไม่มีสิทธิเป็นวิทยุชุมชนแต่ต้นอยู่แล้ว แต่ด้วยความที่เราต้องการมีคลื่นเป็นของเราท่ามกลางภาวะเช่นนี้ เราจึงออกมาในฐานะของวิทยุชุมชนเสียก่อน” (สัมภาษณ์วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2549)

เหตุด้วยเป็นคลื่นที่ถูกจัดตั้งขึ้นจากสถาบันการศึกษา จุดมุ่งหมายแรกที่ทางวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เน้นเป็นพิเศษก็คือการเป็นสถานีที่นำเสนอความรู้สู่ชุมชน เน้นเรื่องการศึกษา เพื่อให้คนด้อยโอกาสได้มีโอกาสรับความรู้บ้าง

“จุดมุ่งหลายของพวกเราที่ประสงค์เพื่อเป็นไปในการศึกษา คือวิทยุเพื่อการศึกษาเหมือน FM 100 ของ มช. (สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: ผู้วิจัย) แต่ว่าเราผลักดัน ให้มีโปรแกรมกระจายเสียงไปในลักษณะที่แตกต่างกัน เราจะเน้นเรื่องเผยแพร่ธรรมะและวิชาการบ้าง เหมือนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา สำหรับนักศึกษาที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่หรือใกล้เคียง” รองศาสตราจารย์สุวิทย์กล่าวถึงพันธกิจหลัก

พันธกิจรองลงมาคือการเผยแผ่หลักธรรมะ โดยจะนำเสนอหลักธรรมะและปรัชญาของพระพุทธศาสนา รวมถึงประชาสัมพันธ์กิจกรรมของทางวัดเจดีย์หลวง ทางมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยหรือทางชุมชน ส่วนพันธกิจสุดท้ายก็คือให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังผ่านทางเสียงเพลง

แม้ว่าสถานที่ตั้งอยู่ใจกลางของกำแพงเมืองเชียงใหม่ซึ่งนับเป็นจุดศูนย์กลางของเมืองพอดี แต่กลุ่มคนฟังที่ทางวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ตั้งเป็นกลุ่มเป้าหมายกลับเป็นผู้ฟังในแถบบริเวณ

ทิศตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น โดยกำหนดเขตไว้ตั้งแต่เทศบาลเมืองเชียงใหม่ฝั่งประตูท่าแพอันเป็นทิศตะวันออกตรงไปจนถึงเขตอำเภอสันกำแพง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการรบกวนวิทยุการบินซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของกำแพงเมืองเชียงใหม่

อีกสิ่งหนึ่งทางวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เน้นย้ำแก่นักจัดรายการทุกคนเป็นพิเศษ คือเรื่องอิสระทางความคิดรวมถึงการพัฒนาสังคม โดยได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ไว้ว่าผู้จัดรายการจะต้องไม่ละเมิดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพนักจัดรายการ ไม่มีการมอมเมาเยาวชนหรือนำไปสู่ปัญหาสังคม ซึ่งนอกจากกำหนดเนื้อหาแล้วยังเลยไปถึงโฆษณาที่ปรากฏในวิทยุด้วย

เงินทุนที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมวิทยุนั้นมีเงินที่ได้รับจากค่าสื่อโฆษณารวมอยู่ด้วย เงินทุนก้อนหลักที่วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ใช้เป็นเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพฯ โดยเงินส่วนนี้เป็นเงินหมวดที่ว่าด้วยการบรรยายธรรมหรือเผยแผ่ธรรมะ โดยงบนี้จะได้มาปีละ 200,000 บาท ทว่าในขณะนั้นทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกำลังต้องใช้เงินก้อนใหญ่สำหรับการสร้างศูนย์วิทยุชุมชนของสงฆ์ฝ่ายมหานิกายขึ้นที่พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ส่งผลให้งบประมาณถูกตัดเหลือปีละ 50,000 บาท ที่สำคัญงบประมาณส่วนนี้ยังออกค่าเช่า ดกเบิกข้ามปี ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมวิทยุเป็นไปด้วยความลำบากเจ้าหน้าที่ภายในวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ต้องออกค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์เอง รวมไปถึงเงินทุนในการผลิตรายการด้วย ยังผลให้ต้องยกเลิกการจ้างผู้จัดรายการจากภายนอกแล้วใช้บุคลากรเฉพาะคนในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาเท่านั้น

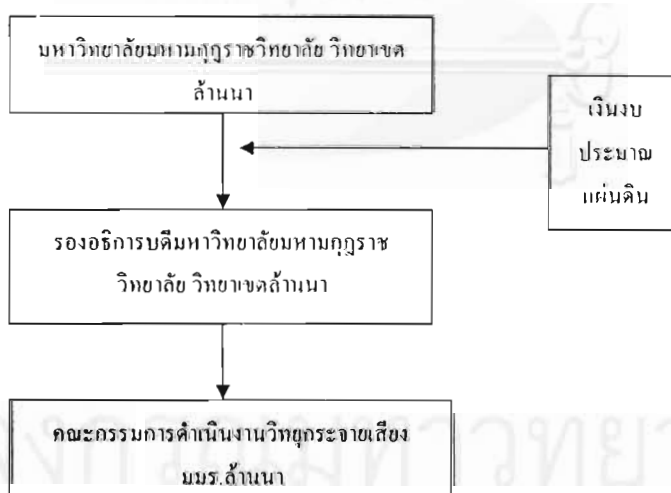
ส่วนเงินทุนจากค่าโฆษณานั้น รองศาสตราจารย์สุวิทย์เผยว่าด้วยความที่เพิ่งก่อตั้ง เลขยังไม่มีรายการใดที่ประชาชนติดอกติดใจเป็นพิเศษ เลขยังไม่มีใครมาลงโฆษณาเป็นกิจลักษณะ

สรุปแล้ววิทยุแห่งนี้ไม่จำกัดตัวว่าเป็นวิทยุชุมชน แต่เป็นวิทยุของสถาบันการศึกษา นโยบายของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง นั้นมีอยู่ด้วยกันสามประการคือ มุ่งเน้นเป็นวิทยุเพื่อการศึกษา ให้ความรู้แก่ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และใกล้เคียง เป็นวิทยุที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงเป็นสื่อสำหรับประชาสัมพันธ์กิจกรรมขององค์กร สุดท้ายคือให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังโดยผ่านทางเสียงเพลง

การบริหารจัดการวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นวิทยุที่ก่อตั้งขึ้น โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เท่ากับว่าวิทยุแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งในผังองค์กรของมหาวิทยาลัยด้วย บุคลากรที่ใช้จึงเป็นครูอาจารย์และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น ไม่มีบุคคลจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ แม้ว่าวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง จะตั้งอยู่ในบริเวณของวัดเจดีย์หลวงวรวิหารก็ตาม แต่ก็มิได้ขึ้นกับทางวัด สถิติการบริหารจัดการเป็นของมหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ วัดเพียงอำนวยความสะดวกให้ใช้สถานที่เท่านั้น

คณะกรรมการบริหารทั้งหมดถูกแต่งตั้งจากคำสั่งของรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ในแต่ละวิทยาเขต ผู้ทำหน้าที่สูงสุดคือตำแหน่งรองอธิการบดี เพราะยังถือว่าวิทยาเขตนั้น ๆ มิได้แยกตัวออกเป็นอิสระ แต่เป็นเสมือนอีกหนึ่งหน่วยงานขององค์กรหลัก : ผู้วิจัย) โดยต้องมีการประชุมคณะกรรมการบริหารของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาเสียก่อนซึ่งพอให้เห็นโครงสร้างการทำงานได้ว่าวิทยุแห่งนี้เป็นเหมือนแผนกหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่มีผู้บริหารสองชุด ชุดแรกคือผู้บริหารมหาวิทยาลัย โดยกลุ่มนี้เป็นกำหนดนโยบาย งบประมาณและเป็นผู้ออกคำสั่งคัดเลือกอาจารย์และเจ้าหน้าที่ เพื่อตั้งเป็นคณะกรรมการสำหรับบริหารวิทยุ ซึ่งมีอำนาจในการบริหารเกี่ยวกับเรื่องการผลิตรายการ อันเป็นคณะกรรมการอีกชุดหนึ่ง สามารถแสดงเป็นแผนผังสามารถแสดงได้ดังนี้

แผนผังที่ 5.1 แผนผังแสดงโครงสร้างการบริหารวิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา

รองศาสตราจารย์สุวิทย์ผู้เคยดำรงตำแหน่งประธานกรรมการและนายสถานีชี้แจงหน้าที่หลักคร่าว ๆ ว่า “ผมเป็นนายสถานี ถ้าเมื่อเขามีหนังสืออะไร พวกเพลงพวกอะไรต่าง ๆ ก็จะส่งมาให้ผม เราก็ต้องเช็คดูก่อนว่าเพลงนี้เหมาะกับวิทยุชุมชน ไหม ถ้าเหมาะเราก็เปิด ถ้าไม่เหมาะเราก็ไม่เปิด”

คุณสมบัติสำคัญของคณะกรรมการบริหารคือ ต้องเป็นคนภายในของมหาวิทยาลัย ก็ต้องเป็นอาจารย์ หรือ เจ้าหน้าที่ ไม่จำกัดว่าเป็นสงฆ์หรือฆราวาส ที่สำคัญคือคณะกรรมการบริหารต้องมีบัตรรับรองการเป็นผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ทางกรมประชาสัมพันธ์ได้ตั้งไว้

“เรื่องใบผู้ประกาศสำหรับคณะกรรมการ เราไม่อยากจะมีปัญหาทางด้านกฎหมาย พอเราได้อบรมมาว่าส่วนใดที่เราออกกระจายได้ ส่วนใดไม่ได้ มันมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ” รองศาสตราจารย์สุวิทย์ชี้แจงถึงประเด็นเรื่องบัตรรับรองการเป็นผู้ประกาศหรือที่เรียกกันจนติดปากสั้น ๆ ว่าใบผู้ประกาศ

คณะกรรมการดำเนินการวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เมื่อครั้งแรกนั้นประกอบด้วย

1. นายสุวิทย์ รุ่งวิสัย	ประธานกรรมการและนายสถานี
2. พระมหาอาคม ชุตินฺธโร	กรรมการ
3. พระมหาโกสินทร์ กิตติปาโก	กรรมการ
4. นายสมัคร ใจมาแก้ว	กรรมการ
5. นางเบญจวรรณ ชัยยะ	กรรมการและเลขานุการ

ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการอีกครั้งในปี 2548 ดังนี้

1. พระมหาบุญสมบัติ ปากาโร	ประธานกรรมการ
2. พระมหาอาคม ชุตินฺธโร	รองประธานกรรมการ
3. พระสถิตย์ ถาวรฐโม	กรรมการ
4. นายอุคร สายบัว	กรรมการ
5. นายสมัคร ใจมาแก้ว	กรรมการ
6. นายโชน นามณี	กรรมการและเลขานุการ
7. นางสาวนารีรัตน์ เครือจ้าว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการจะแบ่งเป็นสองกลุ่มตามหน้าที่ โดยกลุ่มเป็นกลุ่มผู้มีบัตรรับรองการเป็นผู้ประกาศจะควบคุมการผลิตรายการต่าง ๆ โดยคณะกรรมการส่วนนี้จะเป็นผู้ขอผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปคอยควบคุมการออกอากาศที่ห้องส่ง ซึ่งเป็นหน้าที่ต่างหากจากภารกิจประจำที่ต้องทำให้แต่ละวัน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ

“การทำงานบางอย่างไม่จำเป็นต้องสอบบผู้ประกาศผ่าน เช่นการดำเนินธุรการ กรรมการเหล่านี้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการที่พิมพ์หนังสือตอบโต้อะไรให้ เมื่อมีรายการอะไรขึ้นมา ก็ติดตามถามที่เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ก็จะส่งเรื่องมาให้” รองศาสตราจารย์สุวิทย์ชี้แจงถึงภาระตำแหน่งธุรการ

ทางด้านคณะกรรมการในกลุ่มผู้มีบัตรรับรองการเป็นผู้ประกาศหน้าที่สำคัญก็คือควบคุมการผลิตรายการ แต่เนื่องด้วยการขาดแคลนบุคลากร คณะกรรมการเหล่านี้จึงต้องเป็นผู้จัดรายการด้วยรูปแบบรายการนั้นแล้วแต่ความถนัดของแต่ละบุคคล ซึ่งการจัดรายการนี้เป็นงานที่ต้องทำควบคู่ไปกับกิจกรรมหลัก หากเป็นอาจารย์ก็ต้องสอนหนังสือ เป็นเจ้าหน้าที่ก็ต้องทำงานเหมือนเดิม ไม่มีการถอยตัวเองจากหน้าที่เดิมเพื่อมารับผิดชอบวิทยุอย่างเต็มตัว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาแบบเหยียบเรือสองแคมไม่น้อย ยิ่งบวกกับปัญหาเรื่องงบประมาณด้วยแล้ว ทำให้เกิดวิกฤตขึ้นในวิทยุแห่งนี้

ทุนรอนที่ทางวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ใช้นั้นเป็นงบประมาณที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ส่วนกลาง โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณมาประมาณปีละ 200,000 บาท โดยกำหนดให้เป็นเงินในหมวดเผยแพร่พระพุทธศาสนาหรือบรรยายธรรมะ โดยรูปแบบเงินที่ได้เป็นไปตามรูปแบบการจ่ายเงินของทางราชการ เงินในส่วนที่ถูกใช้ไปกับค่าสาธารณูปโภค ค่าโทรศัพท์ และค่าจ้างสำหรับนักจัดรายการที่ทางคณะกรรมการจ้างมาเพื่อจัดประจำ

อย่างที่ได้อธิบายไว้ในส่วนของนโยบาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยมีโครงการทำสถานีวิทยุขึ้นที่พุทธมณฑล จึงต้องเร่งนำเงินงบประมาณมาดำเนินการให้แล้วเสร็จ ผลกระทบจึงตกมาที่วิทยาเขตต่าง ๆ งบประมาณที่เคยได้ถูกลดลงมาเหลือเพียง 50,000 บาทต่อปี หน้าที่ยังเกิดกรณีเบิกเงินไม่จ่าย ส่งผลให้กรรมการต้องออกเงินไปก่อน กิจกรรมต่าง ๆ ของทางสถานีไม่ว่าจะเป็นการผลิตรายการก็ชะงัก เวลาในการออกอากาศจากเดิมที่ต้องการออกทุกวันตั้งแต่ 05.00 – 22.00 น. ก็ต้องปรับมาเป็นออกอากาศเฉพาะเวลาจันทร์ถึงศุกร์ ทำที่สุดเมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่ประมาณกลางปี 2548 ทางวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ต้องปรับเวลาออกอากาศมาเป็น จันทร์ถึงศุกร์ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น. เพื่อให้สอดคล้องกับเวลาทำงานของคณะกรรมการซึ่งเป็นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัย

จากปัญหาทางการเงินนำไปสู่การยุบราชการทิ้งมากมาย เหลือเพียงการเปิดเพลงจอกคลื่น สลับกับจึงเกิดสถานีเท่านั้น คณะกรรมการฝ่ายที่ดูแลราชการจึงถูกลดหน้าที่ในการจัดราชการเหลือเพียง ตรวจสอบดูแลเฟียร์ะวังการออกอากาศให้เป็น ไปอย่างราบรื่นเท่านั้น ส่วนแผนการที่ทาง วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง วัดไว้ก็สลายไปพลัน

“งบประมาณของเราในการจัดราชการ ดำเนินการมันมีน้อย บุคลากรที่เราจะขอตำแหน่งขึ้นมา โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่เทคนิคอย่างน้อยสักสามคน รวมไปถึงเจ้าหน้าที่จัดราชการหรือฝ่าย ธุรการ เราไม่มีงบในส่วนนี้ ก็คงยังทำอะไรไม่ได้” รองศาสตราจารย์สุวิทย์ระบาชถึงอุปสรรคปัญหาที่ เกิดขึ้นจากเรื่องงบประมาณซึ่งกระทบให้การบริหารจัดการไม่เป็นไปตามนโยบายที่คิดและคาดไว้

การสร้างการมีส่วนร่วมแก่ประชาชนของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก่อตั้งขึ้นโดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยถือเป็นหนึ่งหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

เมื่อเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในระบบราชการ วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง จึงเท่ากับเป็นราชการด้วย โครงสร้างแบบราชการเช่นนี้มีระบบและระเบียบที่ชัดเจน บุคลากร พนักงานของ วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง การบริหารจัดการทุกอย่างใช้ระบบราชการ โดยคนในมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น อีกทั้งวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสถานีคือการเป็นวิทยุการศึกษา มีใช้วิทยุ ชุมชน บุคลากรต่าง ๆ จึงใช้เจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยเท่านั้น

ผู้ที่เข้าร่วมบริหารและวางแผนนโยบายขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา โดยมีรองอธิการบดีวิทยาเขตล้านนาเป็นผู้บริหารสูงสุด นโยบายต่าง ๆ จึงเกิดจากการออกคำสั่ง โดยรองอธิการบดีวิทยาเขตล้านนา ซึ่งมติได้จากการประชุมลงมติโดยมหาวิทยาลัย ดังนั้นเมื่อเป็นการ ประชุมภายในบุคคลภายนอกจึงไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนนโยบาย

การทำงานเช่นนี้ใช้กรอบคลุมไปถึงการบริหารจัดการด้วย ระบบทุกอย่างล้วนเกิดจากประชุม วางแผนและออกคำสั่งจากรองอธิการบดีวิทยาเขตล้านนาทั้งสิ้น ใช้ระบบราชการในการบริหาร เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ก็คือเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยที่ได้รับคำสั่ง บุคคลภายนอกไม่ได้มีโอกาสให้เข้า มาร่วมการบริหารเช่นกัน ดังนั้นวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา จึงเป็นเรื่องของคนในทั้งสิ้น

โอกาสที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมมีอยู่สองลักษณะคือในระดับของการเป็นผู้จัดรายการและการเป็นผู้ฟัง ในส่วนการผลิตรายการ นักจัดรายการส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมจากการเป็นส่วนหนึ่งกับองค์กร คือเป็นเจ้าหน้าที่ อาจารย์ นักศึกษา ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ในกรณีที่มีใช้อาสาสมัคร ทางวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา ใช้รูปแบบการว่าจ้างเข้ามาจัดรายการ แม้ว่าทางผู้บริหารจะเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาจัดรายการในเชิงนโยบายก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีการดำเนินการถึงขั้นนั้น

ทางเดียวที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่คือด้านของการเป็นผู้ฟัง ช่วงก่อนการประสบปัญหาทางการเงิน ประชาชนทั่วไปนอกจากการเป็นผู้ฟังแล้วยังสามารถโทรศัพท์เข้ามามีส่วนร่วมผ่านการขอเพลง พูดคุยกับนักจัดรายการ แต่เมื่อประสบปัญหาทางการเงิน รายการต่าง ๆ เปลี่ยนเป็นเพียงการเปิดเพลง โดยไม่มีนักจัดรายการ ประชาชนที่เป็นผู้ฟังจึงทำได้เพียงแต่เป็นผู้ฟังฝ่ายเดียวเท่านั้น

การผลิตรายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

เมื่อเริ่มต้นออกอากาศปีพุทธศักราช 2547 วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ได้ทำการออกอากาศเป็นเวลา 3 ชั่วโมงต่อวัน จากนั้นปลายปีพุทธศักราช 2547 ได้วางแผนและขยายเวลาออกอากาศเป็น 14 ชั่วโมง ตั้งแต่ 6.30 น. – 22.00 น. โดยออกอากาศทุกวัน และในท้ายที่สุดได้ปรับเปลี่ยนโดยตัดการออกอากาศเวลาเสาร์อาทิตย์ออก และลดเวลาการออกอากาศลงมาเหลือแค่ 10 ชั่วโมงต่อวัน คือตั้งแต่เวลา 8.30 น. – 17.30 น.

ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นว่าช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้นเป็นช่วงเวลาที่ยังทางวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ประสบภาวะขาดกำลังทุนในการดำเนินการวิทยุ ส่งผลให้ต้องมีการยุบรายการเพื่อจำกัดค่าใช้จ่าย ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาผ่านทางผังรายการและคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่ นางสาวนาวิรัตน์ เครื่อง้าว กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการซึ่งดูแลรับผิดชอบการจัดผังรายการและประสานงานกับนักจัดรายการ

รายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนาตั้งอยู่บนนโยบายในการผลิตรายการเพื่อการศึกษา มอบความบันเทิงให้ประชาชนและรับใช้ชุมชน แต่เมื่อประสบปัญหาดังที่กล่าวในข้างต้นส่งผลให้นโยบายด้านความบันเทิงถูกนำมาใช้เป็นหลัก

นักจัดรายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ใช้ระบบการว่าจ้างให้มาจัดรายการและระบบออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่และอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนามาจัดรายการ อาสาสมัครต่าง ๆ ที่เข้าร่วมจัดคือนักศึกษาของทางมหาวิทยาลัยเอง

แต่ละรายการนักจัดรายการสามารถกำหนดเนื้อหาของตนเองได้เป็นอิสระโดยไม่ขัดกับหลักที่ทางวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ตั้งไว้ ซึ่งก็คือไม่พาดพิงไปถึงบุคคลอื่นอันก่อให้เกิดปัญหาในการฟ้องร้องได้

วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ผลิตรายการ 2 รูปแบบ คือ

1. การใช้เทปธรรมะ วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ใช้เทปธรรมะเพื่อเปิดออกอากาศบ้าง รายการที่ใช้เทปธรรมะเพื่อเปิดออกอากาศคือรายการเปิดสถานีซึ่งเกี่ยวกับการวิปัสสนา โดยเทปธรรมะที่นำมาใช้เป็นของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ในสายธรรมยุติ และรายการแสงธรรมนำสุข ซึ่งเป็นการนำเสนอธรรมะจากเทปคลาสเซทเป็นเวลา 30 นาที

2. นักจัดรายการจัดรายการสดในห้องส่ง รายการเกือบทั้งหมดของทางวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ล้วนเป็นรายการที่จัดสด ผู้จัดรายการจะมาจัดรายการ ณ ห้องส่งที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวง

ค่าใช้จ่ายที่วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา ต้องจ่ายในการผลิตรายการนั้น เดิมมีค่าจ้างสำหรับนักจัดรายการ แต่ปัจจุบันได้ถูกตัดทิ้งไปแล้ว คงเหลือเพียงค่าใช้จ่ายในการซื้อสื่อที่ใช้ในการออกอากาศ ได้แก่ เพลง และเทปธรรมะ อันเป็นวัตถุดิบสำคัญในการออกอากาศ

เนื้อหารายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

ตามนโยบายของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ได้แบ่งสัดส่วนเนื้อหารายการออกเป็นสามกลุ่ม โดยมีสัดส่วนแตกต่างกัน คือ รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้และข่าว มีสัดส่วนร้อยละ 25 เนื้อหาบันเทิงร้อยละ 58 และ รายการเนื้อหาเกี่ยวกับการบริการชุมชนร้อยละ 17

แต่จากการศึกษาผังรายการและจากการสัมภาษณ์แล้ว พบว่าการแบ่งเนื้อหารายการตามนโยบายมีความคลาดเคลื่อนสูง ผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปเนื้อหารายการ โดยใช้เกณฑ์ลักษณะเนื้อหาได้เป็น

3 กลุ่ม คือ รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและธรรมะ รายการที่เน้นเนื้อหาบันเทิงและ รายการที่มีเนื้อหาให้ความรู้แก่ประชาชน

1. รายการที่มีเนื้อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและธรรมะ รายการประเภทนี้พบได้ทุกวันมีทั้งการ จัดรายการสดและการใช้เทปธรรมะ จากผังรายการในช่วงการออกอากาศหนึ่งวัน มีรายการออกอากาศ ประมาณ 8 รายการ รายการเนื้อหาในกลุ่มนี้จะมีราว ๆ 2 – 3 รายการต่อวัน

รายการกลุ่มนี้มีแต่พระสงฆ์เท่านั้นที่เป็นผู้จัด เนื้อหาเน้นทางคณะกรรมการบริหารให้อิสระแก่ผู้ จัดในการกำหนดลักษณะเนื้อหาและรูปแบบรายการเอง โดยรายการในกลุ่มนี้สามารถแสดงเป็นผัง รายการได้ดังนี้

ตารางที่ 5.1 ตารางแสดงผังรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะของวิทยุกระจายเสียง มมร.

ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
08.30 – 09.00	วิปัสสนา						
09.00-10.00							
10.00-11.00							
11.00-12.00							
12.00-13.00							
13.00-14.00							
14.00-14.30	แสงธรรมนำสุข						
14.30-15.00					ธรรมะภาค		
15.00-15.30					ภาษาอังกฤษ		
15.30-16.00					ธรรมะภาค		
16.00-17.00				ธรรมะภาค	ภาษาแม่		
17.00-17.30				ภาษาอาข่า			

รายการวิปัสสนา เป็นรายการเทปธรรมะ เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการทำวิปัสสนาต่าง ๆ

รายการเทปธรรมะแสงธรรมนำสุข มีรายการเทปธรรมะโดยนำเสนอธรรมะจากพระเถระชื่อดัง ต่าง ๆ อาทิ พระพยอม กัลยาโณ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ ฯลฯ

รายการธรรมะพาคัยภาษาอาข่า มีรูปแบบรายการสนทนา (conversation program) โดยเนื้อหา เป็นการนำเอาธรรมะมานำเสนอผ่านภาษาอาข่า

รายการธรรมะพากย์ภาษาอังกฤษ มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นการนำเอาธรรมะมานำเสนอผ่านภาษาอังกฤษ

รายการธรรมะพากย์ภาษาม้ง มีรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเนื้อหาเป็นการนำเอาธรรมะมานำเสนอผ่านภาษาม้ง

กรอบกำหนดเนื้อหาของรายการนั้นต้องมีประเด็นเรื่องธรรมะเป็นหลัก น่าสนใจที่ว่าวิทยุแห่งนี้มีการนำเสนอด้วยภาษาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นภาษาของชาวไทยภูเขาอย่าง อาข่า หรือ ม้ง รวมไปถึงภาษาอังกฤษ เพลงที่เปิดในรายการจึงมีความหลากหลายตามอิสระความเห็นชอบของผู้จัดเอง ดังนั้น เพลงที่เปิดในรายการช่วงนี้จึงมักเป็นเพลงภาษาของชาวไทยภูเขาเสียส่วนใหญ่

รูปแบบของรายการมีอยู่ 2 แบบคือ รายการแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) คือ ผู้จัดรายการเป็นผู้พูดเพียงผู้เดียวโดยพูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรง และรายการแบบสนทนา (conversational program) มีผู้จัดรายการมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีการพูดคุยแต่มีไว้สำหรับการพูดคุยโดยตรงกับผู้ฟัง หากมิใช่รายการเทพธรรมะแล้ว รูปแบบการจัดรายการจะเป็นลักษณะรูปแบบรายการสนทนา มีเพียงรายการธรรมะพากย์ภาษาอาข่าเท่านั้นที่จัดรายการในแบบพูดคุยกับผู้ฟัง

2. กลุ่มรายการที่เน้นเนื้อหาบันเทิง

รายการกลุ่มนี้มุ่งเน้นให้ความบันเทิงกับผู้ฟังผ่านทางเสียงเพลง จากผังรายการพบว่ารายการประเภทนี้ถือเป็นรูปแบบหลักของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เลขที่เดียว กว่าสิบ ชั่วโมงที่ออกอากาศ มีรายการบันเทิงอยู่ถึง 5 ชั่วโมง หรือประมาณ 4-5 รายการ

เพลงที่เปิดในคลื่นต้องมีการพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เสียก่อนว่าเนื้อหาเหมาะสมหรือไม่ โดยเพลงเหล่านี้เป็นเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่ รวมถึงเพลงป๊อปวัยรุ่น ซึ่งไม่ต่างจากรายการเพลงตามคลื่นวิทยุทั่วไปเท่าใดนัก แต่ที่น่าสนใจคือมีการแบ่งประเภทเพลงในแต่ละวันตามผู้จัด เนื่องด้วยพื้นที่เพชของผู้จัดรายการวิทยุแห่งนี้มีความหลากหลายมาก นอกจากคนในพื้นที่แล้ว ยังมีคนภาคใต้ ภาคอีสาน ชาวไทยภูเขา ส่งผลให้รูปแบบของเพลงที่จัดมีการจัดกลุ่มที่แน่ชัด นักจัดรายการที่มาจากภาคใต้ก็จัดเพลงภาคใต้ หากมาจากภาคอีสานก็เปิดเพลงอีสาน สลับกับลูกทุ่ง

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ฟังเพลงที่เปิดออกอากาศแล้วพบว่ายังมีอยู่หลายบทเพลงที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมกับคลื่นการศึกษาและพระพุทธศาสนาแห่งนี้ หากจำแนกรายการเหล่านี้ ออกตามแต่ละวัน ออกอากาศ ก็สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 5.2 ตารางแสดงผังรายการที่มีเนื้อหาบันเทิงของวิทยุกระจายเสียง มมร. ด้านนา วัด
เจดีย์หลวง

	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
8.00 – 9.00							
9.00 – 10.00	Radio Z			รักบ้านเกิด	MIBU เพลง		
10.00-11.00					เพื่อชีวิต		
11.00-12.00	ข่าวเล่าเช้านี้กับเพลง				ข่าวเล่าเช้านี้		
12.00-13.00							
13.00-14.00				สาระบันเทิง	ส า ร ะ กั บ		
				กับอาชีพ	เพลง		
14.00-14.30							
14.30-15.00		ข่าวเล่าเช้านี้		ส บ ข อ ข อ ม			
15.00-16.00		กับเพลง		บ๋าย			
16.00-17.00							
17.00-18.00							

ดังที่กล่าวในข้างต้นว่ารายการเหล่านี้คือรายการบันเทิงที่มุ่งเน้นเรื่องการเปิดเพลง เนื้อหาต่าง ๆ จึงเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น รูปแบบรายการที่พบมีเพียงลักษณะเดียวคือ รายการแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) คือ ผู้จัดรายการเป็นผู้พูดเพียงผู้เดียวโดยพูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรง มุ่งเน้นความบันเทิงผ่านเสียงเพลงเป็นหลักแต่มีข้อแตกต่างไปในแต่ละรายการ

รายการ Radio Z เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเปิดเพลงไทยสากลทั่วไป

รายการ ข่าวเล่าเช้านี้กับเพลง เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) นำข่าวมาเล่าให้ผู้ฟังได้รับรู้ผสมกับการเปิดเพลงไทยสากลที่ได้รับความนิยม

รายการ รักบ้านเกิด เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเปิดเพลงไทยสากลที่ใช้ภาษาได้

รายการ MBU เพลงเพื่อชีวิต เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เน้นเพลงเพื่อชีวิต

รายการ สารบันเทิงกับอาซ่า เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเปิดเพลงไทยสากลสลับกับเพลงของชนเผ่าอาซ่า โดยใช้ภาษาอาซ่าในการจัดรายการ

รายการ สบายยามบ่าย เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เน้นการเปิดเพลงไทยสากลช้า ๆ ฟังสบาย

รายการ สารกับเพลงเป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยเปิดเพลงไทยสากลทั่วไป

ผู้จัดรายการในกลุ่มนี้เป็นฆราวาสทั้งสิ้น ไม่มีพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยผู้มาจัดมีทั้งที่เป็นคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง อาจารย์หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ส่วนบุคคลภายนอกนั้น มีการว่าจ้าง นายพิมล อุดมธนากร ซึ่งเป็นนักจัดรายการวิทยุจาก Plus Radio มาจัดประจำในรายการ ข่าวเล่าเช้านี้กับเพลง และรายการสารกับเพลง

3. กลุ่มรายการที่มีเนื้อหาในความรู้แก่ประชาชน

รายการในกลุ่มเนื้อหาเช่นนี้มีอยู่ไม่มากนัก และมักอยู่ในช่วงเวลาบ่ายถึงเย็น โดยเฉลี่ยแล้วมีประมาณวันละ 3 ชั่วโมง เนื้อหาที่น่าสนใจได้แก่ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมและภาษาศาสตร์ของไทย ล้านนา เมื่อแยกออกมาเป็นวันต่าง ๆ แล้วสามารถพบรายการเนื้อหาแบบนี้ได้ดังนี้

ตารางที่ 5.3 ตารางแสดงผังรายการที่มีเนื้อหาให้ความรู้แก่ประชาชนของวิทยุกระจายเสียง

มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
8.00 – 9.00							
9.00 – 10.00							
10.00-11.00							
11.00-12.00							

12.00-13.00					
13.00-14.00					
14.00-14.30					
14.30-15.00		วรรณกรรม			
15.00-16.00		ล้านนา ภาษา ร่วมสมัย			
16.00-17.00	ภาษาไทยใน ล้านนา	ภาษาไทยใน ล้านนา			
17.00-18.00					

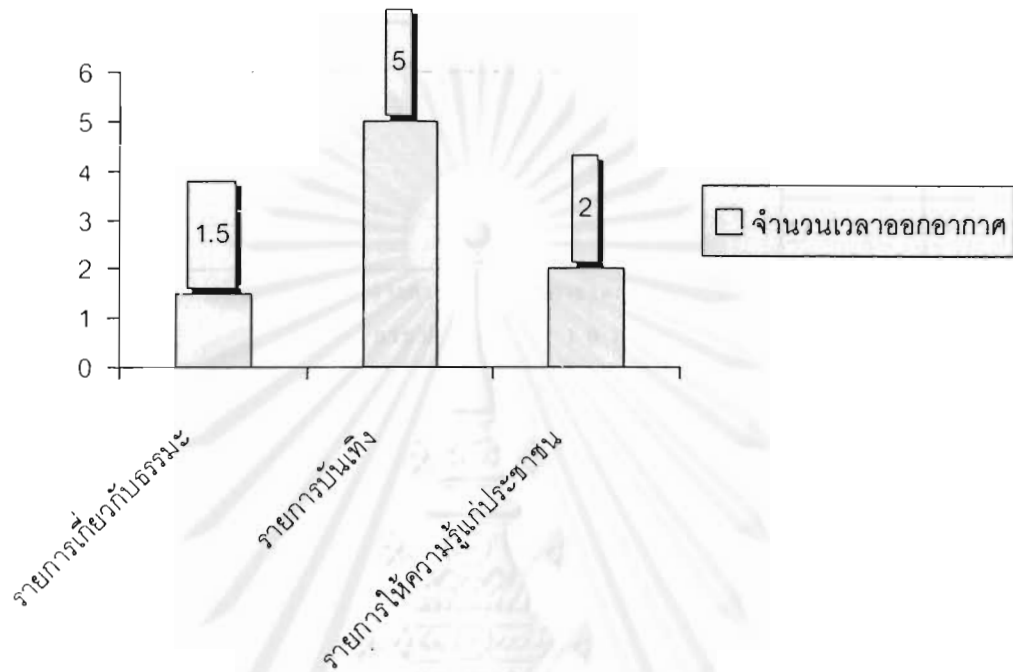
รูปแบบรายการที่พบในรายการกลุ่มเนื้อหาให้ความรู้แก่ประชาชนนี้เป็นลักษณะรายการแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) คือ ผู้จัดรายการเป็นผู้พูดเพียงผู้เดียวโดยพูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรง ผู้จัดรายการมีอิสระในการคิดผลิตเนื้อหาเอง รายการกลุ่มนี้มีผู้จัดทั้งหมดราวาสและสงฆ์ โดยพระสงฆ์นั้น ได้แก่ พระมหาสุกฤษ มหาวิโร จัดรายการวรรณกรรมล้านนาภาษาร่วมสมัย และ นายอิศรชัย ชัยแสวง ซึ่งเป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จัดรายการภาษาไทยในล้านนา

รายการ วรรณกรรมล้านนา ภาษาร่วมสมัย เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) โดยนำเอาวรรณกรรมล้านนามาเล่าให้ผู้ฟังฟังด้วยภาษาในปัจจุบัน

รายการ ภาษาไทยในล้านนา เป็นรายการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) เป็นการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในล้านนาในคนฟังได้รับทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงคำให้สัมภาษณ์และผังรายการเท่านั้น ทุกวันนี้ทางวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ถูกตัดงบประมาณจากทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ส่งผลให้ต้องยกเลิกการว่าจ้างนักจัดรายการที่มีอยู่ รายการต่าง ๆ ก็ทยอยหายไป เพราะผู้จัดรายการที่มาจากภายนอกนั้นขาดแรงจูงใจ ส่วนบุคคลภายในนั้นก็ต้องรับภาระทำงานสองอย่างในเวลาเดียวกัน ไหนจะงานของมหาวิทยาลัยที่ตนต้องทำ ใครเป็นอาจารย์ก็ต้องสอนหนังสือ เจ้าหน้าที่ก็ต้องทำงานตลอดทั้งวัน ทำให้การแบ่งเวลามาทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่งผลให้รายการ ที่ออกอากาศทุกวันนี้เป็นไปในลักษณะการเปิดเพลงจากคอมพิวเตอร์สลับด้วยเพลงประจำสถานี เจ้าหน้าที่ที่เคยเป็นดีเจนั้นจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้คอยเปิดเพลงในคอมพิวเตอร์และควบคุมการออกอากาศให้ราบรื่น การพูดออกอากาศของนักจัดรายการมีอยู่น้อยมากหรือบางวันไม่มีเลย

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนเวลาที่ออกอากาศของรายการเนื้อหาต่าง ๆ ในแต่ละวันเป็นแผนภูมิแท่งแล้ว สามารถแสดงได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5.2 แผนภูมิแสดงสัดส่วนเนื้อหารายการในหนึ่งวันของวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง (หน่วยเป็นชั่วโมง)

ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจนระหว่างผังรายการก่อนหน้าการประสบภาวะปัญหาการเงินกับหลังประสบภาวะการเงินคือ การถอดถอนรายการช่วงหลัง 17.00 น.ออกทั้งหมด

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบผังรายการเก่าพบว่า รายการในช่วงเวลาออกอากาศตั้งแต่ 8.30 น. – 17.30 น. นั้นล้วนแต่เป็นรายการเดิมที่เคยออกอากาศมาแล้วทั้งสิ้น รายการที่หายไปจากผังรายการใหม่คือรายการของคณาณักศึกษาปฏิบัติศาสนกิจ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เท่านั้นที่ถูกถอดไป

ส่วนรายการช่วงหลัง 17.00 น. ที่ถูกถอดออกไปนั้น สามารถแจงได้ดังนี้

ตารางที่ 5.4 ตารางแสดงผังรายการที่เคยออกอากาศหลังเวลา 17.00 น. และถูกถอดจากผังรายการของ
วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

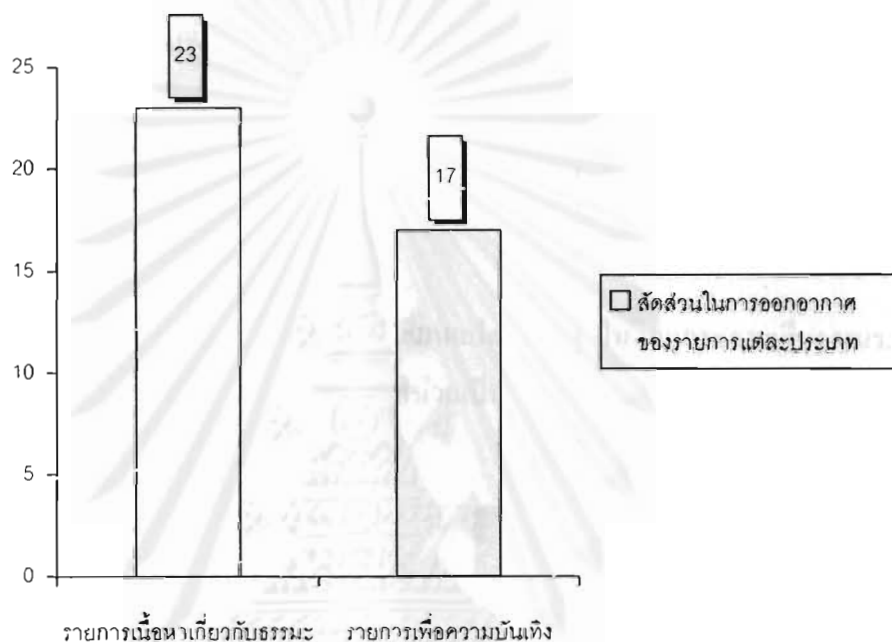
	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
17.00-17.30							
17.30-18.00	พระธรรมตามแนวพระไตรปิฎก						
18.00-18.30	สภายสไตลีสานบ้านเฮา						
18.30-19.00							
19.00-19.30							
19.30-19.45							
19.45-20.00	รายการ โดยพระปลัดสุชาติ	รายการ โดยพระปลัดสุชาติและพระมาเวียง	รายการ โดย ส ม า ค ม กะเหรี่ยงสันทราย	รายการ โดย พระวิหยา พระมหาชู และคณะ			
20.00-20.30							
20.30-21.00							

สำหรับรายการในวันเสาร์และอาทิตย์มีดังนี้

ตารางที่ 5.5 ตารางแสดงผังรายการที่ออกอากาศในวันเสาร์อาทิตย์และถูกถอดจากผังรายการของ
วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง

	เสาร์	อาทิตย์
7.00 – 8.00	ถ่ายทอดข่าวจากสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์	ถ่ายทอดข่าวจากสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์
8.00 – 9.00	เทพธรรมะ	เทพธรรมะ
9.00-10.00	Fun for time Radio	
10.00-10.30		
10.30-11.00	ลูกทุ่งวาไรตี้	
11.00-12.00		
12.00-13.00	ถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย	ถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย
13.00-14.00	รายการ โดยคณะนักศึกษปฏิบัติ	ทุ่งขุรรรบะโดยจำสิบเอกสุรศักดิ์
14.00-15.00	ศาสนกิจ วิทยาลัยศาสนศาสตร์	
15.00-16.00		
16.00-17.00	เพลงเพื่อชีวิต โดย การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด	ธรรมะภาคภาษาม้ง
17.00-18.00	เชียงใหม่	
18.00-19.00	สารบันเทิงกับภาษาม้ง	
19.00-20.00		
20.00-21.00	สารบันเทิงกับปะปากญอ	
21.00-22.00	ธรรมะก่อนนอนจากศูนย์บริการวิชาการ	ธรรมะก่อนนอนจากศูนย์บริการวิชาการ

เนื้อหารายการในส่วนที่ถูกตัดทิ้งไปทั้งในช่วงวันธรรมดาและช่วงวันเสาร์อาทิตย์หากไม่นับรายการข่าวจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยที่ต้องออกอากาศตามระเบียบอยู่แล้ว มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ รายการธรรมะ ซึ่งจัดโดยพระอาจารย์ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและนักศึกษา อีกประเภทหนึ่งคือรายการบันเทิงที่ให้ความบันเทิงต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ทำการแสดงเป็นแผนภูมิแท่งสัดส่วนเนื้อหารายการในรอบสัปดาห์ของช่วงที่หายไป ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5.3 แผนภูมิแสดงสัดส่วนเนื้อหารายการในส่วนที่หายไปตลอดหนึ่งสัปดาห์ของวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง (หน่วยเป็นชั่วโมง)

การเปลี่ยนแปลงนำมาสู่การตัดทอนรายการ ซึ่งโดยมากเป็นรายการเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะซึ่งส่วนใหญ่ออกอากาศในช่วงเย็น ทำให้สัดส่วนในการออกอากาศที่กำหนดไว้ในส่วนนโยบายนั้นมีการกลาดเคลื่อน ในการปรับผังรายการใหม่ ก็ได้มีการเพิ่มเติมรายการในส่วนนี้เข้าไปได้

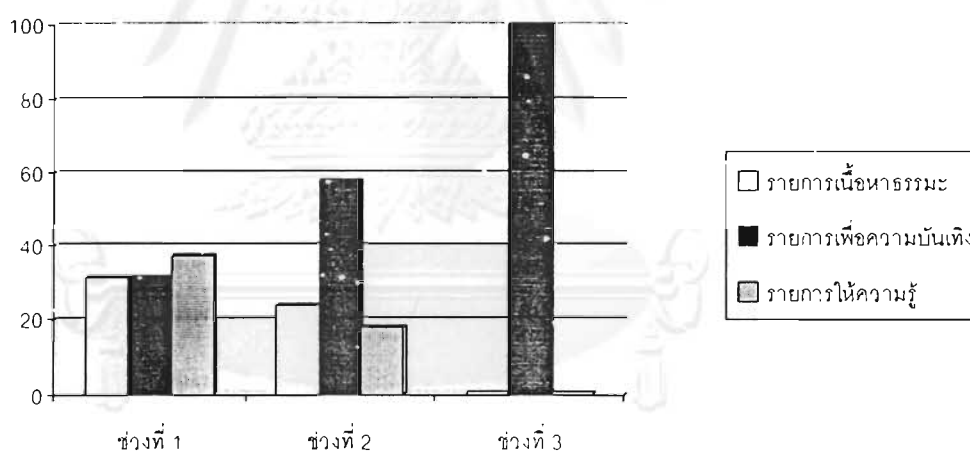
เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในสามจุดใหญ่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ในช่วงแรกมีการจัดรายการออกอากาศถึงสี่ทุ่ม รายการมีเนื้อหาหลากหลาย ทั้งรายการธรรมะ รายการบันเทิงและรายการเพื่อการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชน แต่เมื่อเปลี่ยนผ่านสู่ยุคที่สอง อันเป็นช่วงเริ่มแรกของการประสบภาวะปัญหาทางการเงิน วิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ได้ทำ

การลดเวลาการออกอากาศลง โดยตัดช่วงเวลาออกอากาศในวันธรรมดาช่วงเช้าคือ ตั้งแต่ 6.00 น. – 8.30 น. ช่วงเย็นตั้งแต่ 17.30 – 22.00 น. และขยับเวลาการออกอากาศในวันเสาร์อาทิตย์ทั้งหมด

เนื้อหารายการในช่วงนี้มีการปรับมุ่งเน้นรายการเพื่อความบันเทิง โดยเฉพาะรายการเพลงมากเป็นพิเศษ รายการธรรมะซึ่งถือเป็นสัดส่วนใหญ่ของผังรายการถูกลดลงเหลือเพียง 1-2 รายการต่อวันเท่านั้น ส่วนรายการเนื้อหาให้ความรู้แก่ประชาชนซึ่งมักเป็นเวลาช่วงบ่ายยังคงเดิม

การเปลี่ยนผ่านสู่จุดเปลี่ยนจุดที่สาม คือ การเปลี่ยนรายการเป็นรายการบันเทิงตลอดช่วงเวลาการออกอากาศ โดยทุกช่วงจะเป็นรายการเพลงโดยไม่มีนักจัดรายการ รายการเนื้อหาในรูปแบบอื่นไม่ปรากฏให้เห็นแม้จะมีอยู่ในผังรายการก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนเนื้อหารายการที่ออกอากาศในสามช่วงเป็นแผนภูมิ ก็สามารถแสดงได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5.4 แผนภูมิแสดงสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงรายการในวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง (หน่วยเป็นร้อยละ)

สรุปลักษณะวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นวิทยุสถานบันการศึกษา ก่อตั้งและกำหนดนโยบายโดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีคณะกรรมการบริหารหนึ่งชุด โดยถือเป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา งบประมาณต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินที่จัดสรรให้แก่มหาวิทยาลัย มุ่งหวังเป็นวิทยุเพื่อการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชน

จากการประสบภาวะปัญหาการเงิน ส่งผลให้เนื้อหารายการมีแต่เพียงการเปิดเพลงตลอดช่วงการออกอากาศเท่านั้น บุคลากรที่เข้าร่วมผลิตรายการคืออาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหา

มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เคยมีการว่าจ้างนักจัดรายการจากภายนอกแต่ก็ตัดทิ้งไปเหตุด้วยไม่มีเงินว่าจ้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับการเป็นผู้ฟังและโทรศัพท์เข้าไปร่วมพูดคุยกับนักจัดรายการ

จากการศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยได้คำตอบเกี่ยวกับการวิจัยชิ้นนี้ว่า การบริหารองค์กรสื่อทุกชนิด การวางแผนนโยบายให้สอดคล้องต่อจุดแข็งจุดด้อยของตนเองเป็นสิ่งสำคัญมาก และบริหารงบประมาณเป็นข้อพึงให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้องค์กรสื่อ นั้น ๆ ดำเนินไปรอดหรือไม่

าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิเคราะห์การวางนโยบาย การบริหารจัดการ การผลิตรายการและการสร้างการมีส่วนร่วมของวิทยุ
พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่และวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา

วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล และวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก่อตั้งขึ้นในยุคของการปฏิรูปสื่อ มุ่งเน้นการกระจายคลื่นให้ครอบคลุมทุกหน่วยองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ภายใต้กรอบแนวคิดของสื่อทางเลือกในแบบวิทยุชุมชน แม้จะอยู่ในยุคที่มุ่งเน้นเสรีภาพของสื่อ ทว่าด้วยความไม่พร้อมขององค์กรภาครัฐเช่นคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ที่จะเข้ามาควบคุมดูแล จึงก่อให้เกิดการจัดตั้งสถานีและคลื่นความถี่ใหม่ ๆ ออกมาอย่างมากมายทั่วประเทศโดยไร้ระเบียบปราศจากการควบคุม

ภาวะสูญญากาศอันเนื่องจากกฎเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจนและครอบคลุมจากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาตินั้น ก่อให้เกิดสภาพที่ภาคประชาชนตีความมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 ถึงสิทธิในการใช้คลื่นความถี่ นำมาสู่การเติบโตขึ้นของสื่อวิทยุใหม่ ๆ สถานีแล้วสถานีเล่าก็เกิดขึ้น ซึ่งวิทยุทั้งสองแห่งนี้ก็อยู่ในข่ายการตีความตามรัฐธรรมนูญเช่นกัน

การกำหนดนโยบาย

ทั้งสองสถานีเป็นวิทยุสถาบันที่ต้องดำเนินงานในรูปของวิทยุชุมชนเพราะข้อจำกัดทางกฎหมาย ทั้งสองแห่งคงรูปของวิทยุชุมชนไว้เพียงรูปแบบภายนอกและพร้อมขีดหุ่นกับหลักการ เมื่อพิจารณาแล้วมีเพียงองค์ประกอบด้านเทคนิคการออกอากาศ คือ ความสูงของเสาอากาศ กำลังของคลื่นส่งออกอากาศและพื้นที่การออกอากาศเท่านั้นที่เป็นตามหลักการของวิทยุชุมชนที่ออกอากาศในพื้นที่เล็ก ๆ ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร

เนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมายทำให้ถูกกำหนดด้วยพื้นที่การออกอากาศ แต่จุดมุ่งหมายที่แน่ชัดของทั้งสองสถานีมิได้ต้องการหยุดลงเพียงแค่นี้เป็นสื่อของชุมชนเล็ก ๆ เท่านั้น เพราะทั้งคู่ต่างมีเป้าหมายในระดับจังหวัด วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ต้องการเป็นวิทยุสำหรับพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่ออกอากาศทั้งจังหวัดเชียงใหม่และข้างเคียง ส่วนวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง นั้นต้องการเป็นวิทยุเพื่อการศึกษาที่ออกอากาศทั่วเชียงใหม่เช่นเดียวกัน

เวสลีย์ และ แมคคลีน (Westley and Maclean, 1957) ได้เสนอแบบจำลองในการเข้ามาใช้สื่อของสถาบันต่าง ๆ โดยทั้งสองได้เสนอว่ากลุ่มบุคคลหรือสถาบันต่าง ๆ ที่แสวงหาผลประโยชน์ได้เข้ามาใช้สื่อในฐานะของผู้สนับสนุนสถาบัน (Institutional Advocate) เวสลีย์กับแมคคลีนได้ยกตัวอย่างกลุ่มการเมืองและรัฐบาลที่เข้ามาใช้สื่อเพื่อการหาเสียง รวมไปถึงผู้นำทางศาสนา นักคิด นักเขียน ศิลปิน ฯลฯ การใช้สื่อเป็นไปเพื่อช่องทางในการเข้าถึงสาธารณชนหรือกลุ่มคนที่เลือกไว้จำเพาะเจาะจง เป็นการถ่ายทอดมุมมองทรรศนะต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ

วิทยุทั้งสองแห่งเป็นวิทยุสถาบัน โดยวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิลเป็นวิทยุสถาบันศาสนา ส่วนวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวงเป็นวิทยุสถาบันการศึกษา ทั้งสององค์กรมีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแสดงพันธกิจของตนมิได้เป็นสื่อมวลชน

ทั้งสององค์กรเล็งเห็นว่าสื่อมวลชนนั้นสามารถที่จะเป็นช่องทางในการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมของตนได้ โดยทั้งสององค์กรได้เข้ามาใช้สื่อวิทยุโดยเล็งเห็นว่าสื่อวิทยุเป็นช่องทางที่เหมาะสมกับการเผยแพร่เนื้อหาของตน

การเข้ามาใช้สื่อจนกลายเป็นสื่อมวลชนนั้น อยู่บนฐานคิดที่ว่าสื่อมวลชนนั้นเป็นผู้อบรมบ่มเพาะ เมื่อบวกเนื้อหาที่สถาบันมีอยู่เข้าไปในตัวสื่อมวลชนด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ผู้รับสารเป็นไปตามที่สถาบันต้องการ ในการวิจัยนี้คือประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล และ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เพิ่มขึ้นสำหรับวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

โครงสร้างการเป็นเจ้าของ

ตัววิทยุทั้งสองแห่งตั้งสถานะของตนต่างออกไปจากการเป็นวิทยุชุมชนอันดำเนินการโดยภาคประชาชน โดยวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิลกำหนดสถานะเป็นวิทยุสถาบันศาสนา ด้านวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นวิทยุสถาบันการศึกษา ปัญหาที่ตามมาคือลักษณะพันธกิจของวิทยุสถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษานั้น มีความแตกต่างซับซ้อนออกไปจากวิทยุภาคประชาชนทั่วไป ทั้งการวางนโยบาย การบริหารจัดการ การผลิตรายการ

คามโครงสร้างของสื่อวิทยุชุมชนแล้ว ผู้วางนโยบายต้องมาจากภาคประชาชนร่วมกันระดมสมองเพื่อกำหนดแนวทาง มิใช่องค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือใครคนใดคนหนึ่งมีบทบาทสำคัญเพียงกลุ่มเดียวหรือคนเดียว ทว่าความผิดพลาดในการหิบบัชมรูปแบบวิทยุชุมชนมาใช้แต่เปลือก ทำให้ผู้กำหนด

นโยบาย (Policy Maker) ของวิทยุทั้งสองแห่งคือคนที่ป็นเจ้าของต้นสังกัด อันได้แก่คณะสงฆ์จังหวัด เชียงใหม่สำหรับวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สำหรับวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง มิใช่ภาคประชาชนตาม แนวความคิดสื่อทางเลือกเมื่อผู้กำหนดนโยบายอันไม่ได้มาจากภาคประชาชน นโยบายต่าง ๆ จึงล้วน ผลิตขึ้นเมื่อสนองพันธกิจของต้นสังกัด มิใช่ประโยชน์อันจะเกิดกับภาคประชาชนโดยตรง

การบริหารงานองค์กร

ทั้งวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล และ วิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัด เจดีย์หลวง ต่างเป็นเจ้าของสถานีและมีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ซึ่งอนุมัติจากกรม ประชาสัมพันธ์ในฐานะของศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันกับกรมประชาสัมพันธ์ การดำเนินการมี คณะกรรมการบริหารของตนเองอย่างชัดเจน ไม่ได้มีการว่าจ้างบุคคลจากภายนอกเข้ามาควบคุมดูแล กิจการ

ผู้ที่เขามาบริหารวิทยุทั้งสองแห่งนั้นล้วนแต่เป็นคนในองค์กรต้นสังกัด ทางวิทยุ พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล คือเหล่าสงฆ์จากคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ บุคคลภายนอกที่เป็นฆราวาสเข้าร่วมร่วมน้อยมาก โดยฆราวาสเหล่านี้มิใช่คนในพื้นที่ในชุมชน แต่กลับ เป็นคนจากองค์กรสื่อในภาครัฐ คือ กรมประชาสัมพันธ์ โรงพยาบาลมหาราชจังหวัดเชียงใหม่ และวิทยุ เสียงสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นการรับรองสถานะของวิทยุ แห่งนี้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ด้านวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง บุคลากรบริหารล้วนมาจาก เจ้าหน้าที่และครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาทั้งสิ้น บุคคลภายนอกไม่ ว่าจะเป็นจากชุมชนเอง หรือจากภาครัฐเองก็ไม่มีโอกาสให้เข้าร่วมบริหารแม้แต่คนเดียว

ลักษณะการบริหารเป็นแบบลักษณะแบบราชการ (Bureaucratic) คือคณะบริหารจะมีการออก คำสั่งให้เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ทำตาม ทั้งสององค์กรต่างมีคณะบริหารสำหรับออกคำสั่งโดยตรงลงมายัง คณะกรรมการบริหารวิทยุเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในฝ่ายวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอิน ทขิล คือคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นผู้ออกคำสั่ง ส่วนวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง คือคณะบริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา นำโดยรองอธิการบดีประจำวิทยา เขตล้านนา

การบริหารงานแบบราชการใช้ลักษณะการสื่อสารภายในองค์กรแบบแนวตั้ง (vertical communication) คือเป็นลักษณะการสื่อสารแบบบนลงล่าง เป็นการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาสู่ผู้น้อย จากนายสู่บ่าว เป็นการแต่งตั้ง สั่งการ ควบคุม เหตุที่ทั้งสององค์กรใช้รูปแบบนี้ในการสื่อสารเพื่อ

บริหารในองค์กรเนื่องจากองค์กรทั้งสองมีการผูกขาดการเป็นเจ้าของสื่อ การบริหารที่รวมอำนาจไว้ที่คนกลุ่มหนึ่งแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นคำสั่งเป็นการง่ายในการควบคุมทิศทางการทำงาน สำหรับสื่อก็สามารถควบคุมเนื้อหาให้เป็นไปตามที่ต้องการหรือตามนโยบายที่ตั้ง

แหล่งทุน

วิทยุทั้งสองแห่งมีแหล่งทุนของตนเอง จากองค์กรเพียงองค์กรเดียว องค์กรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวิทยุทั้งสองแห่งอย่างแนบแน่น มิใช่เป็นองค์กรจากภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน มูลนิธิวัดพระบรมธาตุคอกยสุเทพซึ่งสนับสนุนวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล เป็นองค์กรที่ก่อตั้งจากพระสงฆ์ในคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเป็นเช่นนี้มูลนิธิวัดพระบรมธาตุคอกยสุเทพจึงเหมือนเป็นองค์กรคู่แข่งที่ทำหน้าที่หาทุนอุดหนุนป้อนสถานี โดยต่างมีจุดเหมือนกันคือมีผู้บริหารอยู่ในคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

ทางด้านวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ด้วยความเป็นองค์กรหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เงินทุนที่ได้มาจึงต่างไปจากวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ตรงที่เงินทุนที่ได้รับนั้นคือเงินงบประมาณแผ่นดินซึ่งมหาวิทยาลัยแบ่งจัดสรรให้ มิใช่เงินบริจาคจากประชาชนหรือองค์กรอื่นแต่อย่างใด

การผลิตรายการ

วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ใช้ผู้จัดรายการจากบรรดาพระสงฆ์จากคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เป็นหลัก ผู้จัดรายการเหล่านี้มีทั้งจากความสมัครใจและการได้รับคำสั่งจากคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ให้มาทำหน้าที่ โดยพื้นฐานการทำงานที่มีได้หวังผลรายได้จากการจัดรายการ เมื่อพิจารณาแล้ว นักจัดรายการส่วนใหญ่ล้วนเป็นมือสมัครเล่นที่อาสาสมัครเข้ามาทำหน้าที่ผู้จัดรายการจะมีบ้างที่เป็นมืออาชีพและมีประสบการณ์การทำงานสื่อมาก่อน แต่ก็มีน้อยเต็มที

ด้านบุคคลภายนอกที่เข้ามาร่วมจัดรายการด้วยนั้น มีทั้งที่เป็นคนจากในองค์กรภาครัฐและอาสาสมัคร หากเปรียบเทียบจำนวนชมราวาสที่เข้ามาจัดรายการกับจำนวนพระสงฆ์แล้วถือว่ามีไม่มากนัก แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปซึ่งอยู่ภายนอกองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการอยู่ในระดับน้อยมาก

อย่างไรก็ตามวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล เป็นตัวอย่างที่ดีในการสร้างผู้ผลิตรายการขึ้นมาใหม่เสมอ ในหลายรายการ ผู้จัดรายการจะจัดทีมงานสลับกันเข้ามาจัดรายการ จากพระสงฆ์หลาย ๆ แห่ง จากไม่มีประสบการณ์ก็ค่อย ๆ มีทักษะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนี่ก็เป็นอีกนโยบายที่ถูกต้องอย่างชัดเจน กิจกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สื่อทางเลือกพึงทำ การสร้างเครือข่าย เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดรายการ การทำให้ภาคประชาชนมีทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้นเป็นวัตถุประสงค์ชั้นดีในการผลิตรายการวันข้างหน้า หากมีว่แต่หวังพึ่งผู้จัดรายการวิฑูมีอาชีพแล้ว อาจทำให้ประสบปัญหาเช่นเดียวกับวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก็เป็นไปได้

รูปแบบการนำเสนอรายการของ วิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล นั้นสามารถออกเป็น 3 วิธีคือ 1. การใช้เทปธรรมะ เพื่อเปิดออกอากาศ 2. การจัดรายการสดในห้องส่ง 3. รายการที่ใช้การถ่ายทอดสด

ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ วิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ไม่มีการว่าจ้างนักจัดรายการ แต่หากนักจัดรายการท่านนั้นเดินทางมาจากต่างอำเภอ ทางสถานีก็มีค่าเดินทางให้ รวมไปถึงค่าโทรศัพท์สำหรับติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นการรายงานสด การโทรศัพท์เข้ามาร่วมรายการของนักจัดรายการ ในส่วนนี้ทางสถานีจะช่วยเหลือค่าใช้จ่ายให้ ส่วนอื่นก็มีค่าอินเทอร์เน็ตสำหรับส่งออกอากาศระหว่างสถานีและค่าเทปธรรมะต่าง ๆ ที่สถานีจัดหาจัดซื้อมาสำหรับออกอากาศ

ทางด้านวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง บุคลากรที่เข้ามาจัดรายการไม่ต่างจากวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่เท่าใดนัก เหล่านักจัดรายการส่วนใหญ่เป็นคนในองค์กรที่ก่อตั้งขึ้น ได้แก่ พระสงฆ์ อาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แต่สิ่งที่ต่างออกไปคือ บุคคลภายนอกที่เข้ามาจัดรายการมิได้มาจากการอาสาสมัคร แต่เป็นการว่าจ้างด้วยเงินตอบแทน แม้ทางวิฑูจะเปิดรับอาสาสมัคร แต่ก็ไม่มีใครสมัครใจเข้ามาทำงานโดยไร้ค่าตอบแทน

วิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ผลิตรายการ 2 รูปแบบ คือ การใช้เทปธรรมะและการจัดรายการสดในห้องส่ง รายการเกือบทั้งหมดของทางวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ล้วนเป็นรายการที่จัดสด ผู้จัดรายการจะมาจัดรายการ ณ ห้องส่งที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวง

ค่าใช้จ่ายที่วิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนาต้องจ่ายในการผลิตรายการนั้น เดิมมีค่าจ้างสำหรับนักจัดรายการ แต่ปัจจุบันได้ถูกตัดทิ้งไปแล้ว คงเหลือเพียงค่าใช้จ่ายในการซื้อสื่อที่ใช้ในการออกอากาศ ได้แก่ เพลง และเทปธรรมะ อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการออกอากาศ

เนื้อหารายการ

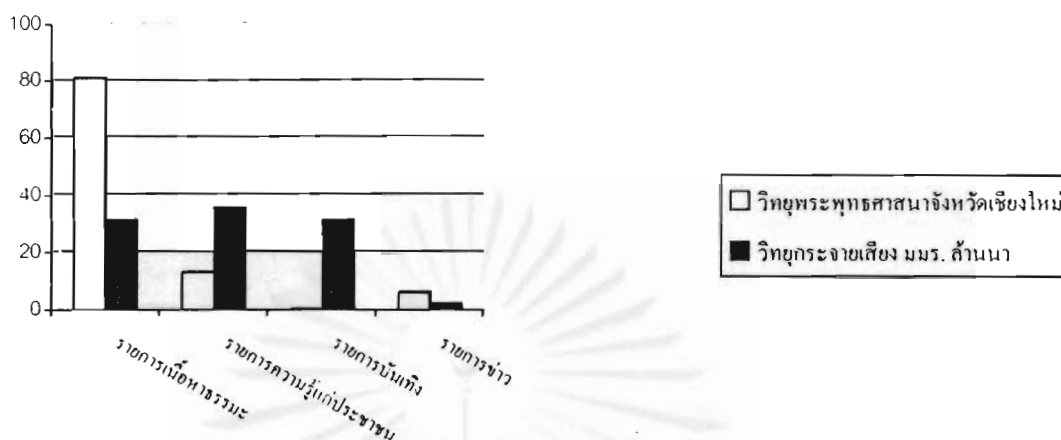
สืบเนื่องจากนโยบาย เนื้อหารายการของวิทยุทั้งสองแห่งจึงแตกต่างกัน วิทยุพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล เน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหลัก รายการเกือบทั้งหมดจึงมีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ค่อนข้างหลากหลายกว่า คือมีทั้งรายการเพลงเพื่อตอบสนองนโยบายมอบความบันเทิงให้แก่ผู้ฟัง รายการเพื่อการศึกษา และรายการธรรมะสอดแทรกอยู่ ส่วนรูปแบบในการจัดรายการไม่หลากหลาย เกือบทั้งหมดเป็นรูปแบบซ้ำ ๆ คือเป็นรูปแบบรายการสนทนา และรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง ซึ่งมีแตกต่างรายการวิทยุสถานีอื่น ๆ เลย

เนื้อหารายการที่ผลิตออกมาสอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน กว่าร้อยละเก้าสิบของรายการทั้งหมดคือรายการเนื้อหาเกี่ยวกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ สิ่งที่วิทยุแห่งนี้ได้เปรียบกว่าสื่อทางเลือกอื่นๆ ในการผลิตรายการคือ การมีบุคลากรซึ่งมีความรู้โดยตรง ซึ่งในที่นี้คือพระสงฆ์ที่มาร่วมผลิตรายการเป็นจำนวนมาก แม้เนื้อหาจะไม่หลากหลายแต่ก็เจาะลึกในประเด็นได้ชัดเจน

อุปสรรคปัญหาเรื่องงบประมาณมีผลกระทบต่อวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ดังที่กล่าวในบทที่ห้า ทำให้เกิดปัญหาและการเปลี่ยนแปลง การขาดงบประมาณส่งผลให้ไม่มีเงินว่าจ้างนักจัดรายการ รวมถึงค่าสาธารณูปโภค ส่งผลให้เกิดการลดเวลาออกอากาศ รวมไปถึงเปลี่ยนแปลงรายการเป็นรายการเพลงที่ออกอากาศตลอดทั้งวัน โดยไม่มีนักจัดรายการ

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะเนื้อหาของรายการวิทยุทั้งสองแห่งแล้ว ในช่วงแรกก่อนการประสบปัญหาภาวะการเงินของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา ก็เห็นถึงความแตกต่างของรายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของรายการเนื้อหาธรรมะ และรายการบันเทิง แสดงได้จากแผนภูมิแห่งดังนี้

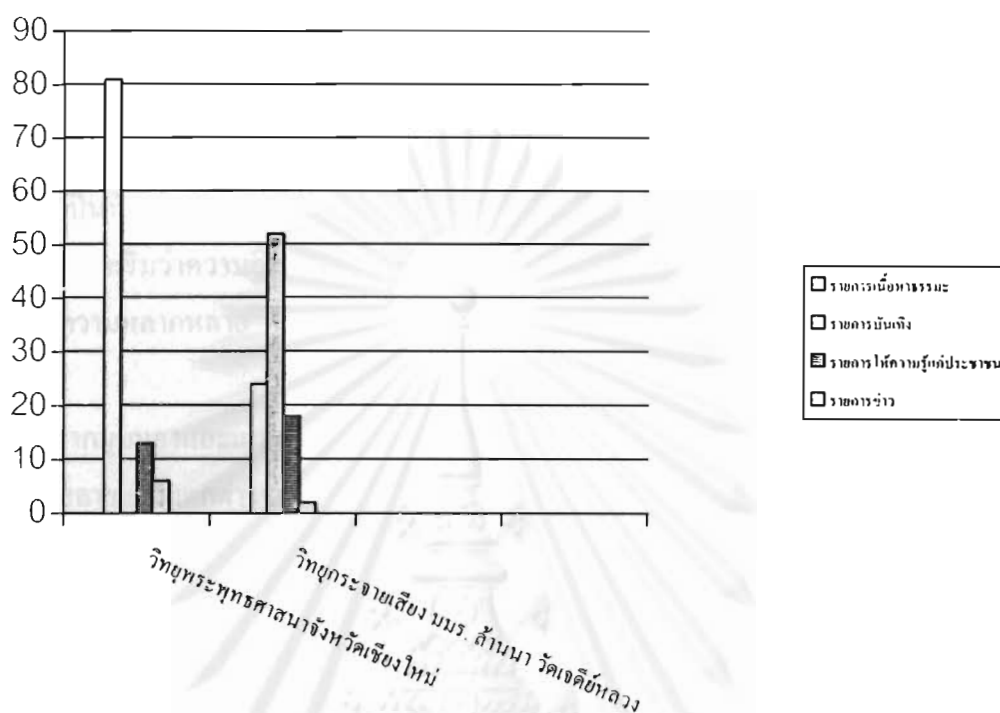
จุฬาลงกรณ์

แผนภูมิที่ 6.1 แผนภูมิเปรียบเทียบเนื้อหาของทั้งสองสถาบันก่อนการประสพภาวะการเงินของวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร (หน่วยเป็นร้อยละ)

ครั้งเมื่อเวลาผ่านไป วิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประสบปัญหาภาวะการเงินทำให้ต้องมีการปรับช่วงเวลาออกอากาศ สัดส่วนเนื้อหารายการมิได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย รายการบันเทิงยังคงอยู่แต่รายการเกี่ยวกับธรรมชาติและรายการให้ความรู้ถูกลดทอนไป เมื่อเปรียบเทียบกับอีกสถาบันหนึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 6.2 แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงรายการของทั้งสองสถานีหลังจากการ
 ประสิทธิภาพการเงินของวิทยุ มจร. ล้านนา (หน่วยเป็นร้อยละ)

มาถึงในขณะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลนั้น ทางวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา ได้ทำการเพียงแค่เปิดเพลงตลอดการออกอากาศโดยไม่มีนักจัดรายการ รายการในส่วนอื่น ๆ จึงไม่มีปรากฏให้เห็นแม้ว่าจะมีอยู่ในผังรายการก็ตาม สัดส่วนรายการจึงเป็นเนื้อหาบันเทิงร้อยละ 98 อีกร้อยละ 2 นั้นเป็นรายการข่าวของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย

อีกสิ่งที่น่าสนใจเมื่อศึกษาจากแผนภูมิลักษณะก็คือ สิ่งที่วิทยุทั้งสองแห่งไม่ได้เน้นเลยก็คือรายการเกี่ยวกับข่าว เมื่อศึกษาจากผังรายการพบว่ารายการข่าวที่ออกอากาศในหนึ่งวันมีเพียงหนึ่งถึงสองรายการเท่านั้น โดยวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา นำเสนอข่าวจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ส่วนวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมสงฆ์และข่าวในท้องถิ่นภาคเหนือในช่วงรายการเสียงข่าวชาวบ้าน เวลา 12.00 – 13.00 น. เท่านั้น

วิทยุทั้งสองแห่งผลิตรายการขึ้นจากพื้นฐานความคิดของสื่อเพื่อการพัฒนา (Development Media) เน้นการมีใช้สื่อเพื่อการพัฒนาประชาชน รายการที่ทั้งสองสถานีผลิตออกมานุ่งเน้นการสร้างสรรค์ประโยชน์ของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางโลกผ่านรายการวิชาความรู้ หรือทางธรรมที่กล่อมเกลাজิตใจของผู้คนผ่านคำสอนพระพุทธศาสนา

ตามแนวคิดของแมคควอล (D. McQuail) สื่อทางเลือกล้วนขึ้นอยู่บนแนวความคิดข้างต้นที่กล่าวมา สื่อจำเป็นที่จะต้องผลิตเนื้อหาขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนเป็นหลัก ไม่มุ่งหวังเรื่องพาณิชย์ แมคควอลยังเสริมว่าความอิสระในการผลิตรายการก็เป็นเรื่องสำคัญ เนื้อหารายการต้องเป็นอิสระจากภาครัฐ มีความหลากหลาย

จากมุมมองและแนวคิดของแมคควอล วิทยุทั้งสองแห่งมีเนื้อหารายการที่เด่นเฉพาะของตน แม้ไม่หลากหลายแต่ก็แตกต่างจากรายการในสถานีวิทยุอื่น ๆ ส่วนเรื่องการเป็นอิสระจากองค์กรภาครัฐนั้น สำหรับวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่มีความเป็นอิสระสูง จุดยืนในการไม่เป็นกระบอกเสียงให้การเมืองฝ่ายใดเลย พร้อมกับการมุ่งเจตนารมณ์ไปที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ประกอบกับเป็นองค์กรสงฆ์ซึ่งมีอำนาจเชิงวัฒนธรรมใน จ.เชียงใหม่สูง ทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ ส่งผลให้ไม่มีองค์กรภาครัฐเข้ามาแทรกแซง ซึ่งตรงข้ามกับกับวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ซึ่งรูปแบบและเนื้อหาถูกกำหนดขึ้นจากมหาวิทยาลัย ดันสังกัดซึ่งถือว่าเป็นองค์กรภาครัฐ ทิศทางจึงต้องเป็นไปตามแนวทางที่มหาวิทยาลัย (ซึ่งก็คือรัฐ) เห็นสมควร

การสร้างการมีส่วนร่วม

สถานีวิทยุทั้งสองแห่งเป็นวิทยุสถาบัน จึงให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมน้อยมาก การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชัดเจนและเด่นชัดที่สุดคือระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารและผู้ใช้สารเท่านั้น กรณีนี้คือผู้ฟังทำหน้าที่เป็นเพียงแกล่ผู้ฟัง จะมีส่วนร่วมได้อย่างมากที่สุดก็คือการ โทรศัพท์เข้าไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสอบถามปัญหาเท่านั้น จะเห็นได้ว่าช่องทางข่าวสารและเนื้อหาที่เป็นไปแบบไหลทางเดียว (one - way communication) จากบนลงล่าง ลักษณะของการไหลสารแบบนี้ประชาชนเป็นเพียงผู้รับเท่านั้น (passive) ซึ่งผิดไปจากหลักของสื่อทางเลือกที่เน้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมกับรายการทั้งการเข้าไปร่วมรายการ ร่วมแสดงทัศนะ ความคิดเห็น ไปจนถึงร่วมผลิตรายการ ซึ่งเป็นลักษณะแบบเดินหน้าเข้าร่วม (active)

การสื่อสารแบบไหลทางเดียวจากบนลงล่างนี้ มีต่างอะไรจากวิทยุกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานีวิทยุภาครัฐอย่างสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย เมื่อมองถึงการมีส่วนร่วมด้านอื่นที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการ ไร้โอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร และการวางนโยบายแล้ว จึงทำให้ยังเห็นว่าวิทยุทั้งสองแห่งนี้ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนรอบสถานีเข้ามามีส่วนร่วมกับวิทยุเท่าใดนัก การมีส่วนร่วมที่ทำได้ดีที่สุดคือการเป็นผู้ฟังที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นกับสื่อทางเลือก

จากภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทำให้เห็นว่าการสร้างการมีส่วนร่วมในสื่อวิทยุทั้งสองแห่งนั้น มีอยู่น้อยมาก ยิ่งจุดเริ่มต้นของวิทยุทั้งสองแห่งก่อตั้งจากองค์กรมิใช่ภาคประชาชนด้วยแล้ว ความสนใจในการสร้างการมีส่วนร่วมจึงถูกละเลย ผิดไปจากแนวคิดทฤษฎีอุดมคติของสื่อทางเลือก ซึ่งต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกส่วนทุกระดับตั้งแต่การเป็นผู้ฟังไปจนถึงการเป็นผู้บริหาร

สำหรับการวิเคราะห์ในคำตอบข้อที่สองนั้น ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ “เนื้อหาการรายการ” เพื่อตรวจสอบว่าวิทยุทั้งสองแห่งดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วิทยุอินทขิล นั้นเนื้อหาการรายการสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญของการเนื้อหาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังได้นำเอาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่ผลิตออกมาจึงเป็นการตอบสนองรองรับความเป็นสถาบันศาสนาของสถานีได้อย่างเด่นชัด

นอกจากนี้ทางวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วิทยุอินทขิล ยังมีการผลิตนักจัดรายการพระสงฆ์และสามเณรหน้าใหม่ขึ้นมาเสมอ ให้มีทักษะในการผลิตรายการ โดยสามารถดูได้จากมีรายการหลายรายการที่มีการหมุนเวียนนักจัดรายการ มิได้กำหนดนักจัดรายการตายตัว ส่งผลให้มีนักจัดรายการรองรับผังรายการออกอากาศได้อย่างสม่ำเสมอ

ด้านวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วิทยุเจดีย์หลวง การผลิตรายการมีเพียงแค่การเปิดเพลงตลอดทั้งช่วงเวลาการกระจายเสียงอันเนื่องจากการประสบภาวะปัญหาทางการเงิน ซึ่งหากต้องวิเคราะห์แล้ว ก็พบว่าวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วิทยุเจดีย์หลวงมิได้ดำเนินการไปตามนโยบาย โดยเฉพาะในส่วนของ การเป็นวิทยุเพื่อการศึกษา มีเพียงนโยบายด้านความบันเทิงเท่านั้นที่ได้รับการตอบสนองอย่างเด่นชัด

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมของวิทยุทั้งสองแตกต่างกัน นอกจากปัญหางบประมาณแล้ว คือ เรื่องบุคลากร การเป็นวิทยุสถาบันนั้นจำเป็นต้องมีบุคลากรที่พร้อมในการผลิตรายการวิทยุ เพราะวิทยุสถาบันนั้นมีลักษณะเนื้อหาที่เฉพาะตามพันธกิจที่สถาบันนั้น ๆ มุ่งเน้น

วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล ตั้งปณิธานแน่วแน่ในการผลิตรายการเพื่อ
 กลุ่มเมลาจิตใจผู้คน ดังนั้นรายการจึงเป็นรายการเนื้อหาธรรมะเกือบทั้งสิ้น ตัวสถาบันของวิทยุ
 พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล คือ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นสถาบันสงฆ์ มี
 บุคลากร ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ สามเณร จำนวนมาก ซึ่งล้วนแล้วชำนาญในเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะทั้งสิ้น
 ส่งผลให้มีบุคลากรในการเข้ามาผลิตรายการได้อย่างต่อเนื่อง

ผิดกับทางด้านวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ที่นอกจากการมุ่งเป็นวิทยุเพื่อ
 การศึกษาแล้ว ยังมุ่งเน้นการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังด้วย ตัวบุคลากรของวิทยุกระจายเสียง มจร.ล้านนา
 วัดเจดีย์หลวงคืออาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา อันเป็น
 สถาบันการศึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญต่อเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาการ เมื่อวิทยุเน้นไปที่การให้ความบันเทิง
 กับผู้ฟังด้วย บุคลากรต่าง ๆ จึงขาดความชำนาญและทำได้ไม่ดีเท่านักจัดรายการมืออาชีพ ต้องทำให้เกิด
 การว่าจ้างนักจัดรายการจากภายนอกเข้ามาจัดรายการให้

หากวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง มุ่งเน้นแต่การเป็นวิทยุเพื่อการศึกษาแบบเต็ม
 ตัว ก็ไม่จำเป็นต้องว่าจ้างนักจัดรายการจากภายนอกเข้ามาร่วมแต่อย่างใด เมื่อเกิดเหตุการณ์การตัด
 ประมาณเช่นนี้ขึ้น บุคลากรที่มีอยู่เดิมแล้วก็สามารถดำเนินรายการวิทยุต่อไปได้ เพราะไม่ต้องเสียเงิน
 ว่าจ้างแต่อย่างใด

อีกเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง
 ดำเนินการไปอย่างไม่ราบรื่น คือตัวบุคลากรนั้นอยู่ในภาวะ ‘เหยียบเรือสองแคม’ เหตุด้วยต้องทำงาน
 ราชการของมหาวิทยาลัยควบคู่ไปกับการบริหารและจัดรายการวิทยุด้วย ซึ่งต่างจากวิทยุ
 พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ที่บุคลากรส่วนใหญ่เป็นสมณะสงฆ์ มิต้องมีกิจธุระมากมาย ส่งผลให้
 สามารถทุ่มเทเวลาให้กับวิทยุได้อย่างเต็มที่ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็เป็นไปอย่างสะดวก

เมื่อสรุปในส่วนการวิเคราะห์ทั้งหมดแล้ว วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัด
 อินทขิล และวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นวิทยุสถาบัน ที่เข้ามาใช้สื่อมวลชนใน
 ฐานะช่องทางการเข้าถึงสาธารณะ โดยเชื่อว่าสื่อวิทยุนี้สามารถเป็นช่องทางอันดีในการเผยแพร่เนื้อหา
 ของตน ได้

ผู้กำหนดนโยบายคือตัวต้นสังกัดของวิทยุทั้งสองแห่ง คือ ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่
 สำหรับวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สำหรับวิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา โดยใช้การสื่อสารแบบภายในองค์กรแบบแนวตั้ง (vertical communication) เป็นลักษณะการออกคำสั่งแบบราชการ (bureaucratic)

เนื้อหารายการถูกผลิตขึ้นมาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์ของสถาบันอันเป็นที่ตั้งของสถานี อยู่บนพื้นฐานแนวคิดการใช้สื่อเพื่อการพัฒนา เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น การสร้างการมีส่วนร่วมมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากเป็นวิทยุสถาบัน การสื่อสารจึงยังคงเน้นการสื่อสารแบบทางเดียว (one-way communication) จากสถานีวิทยุไปสู่ประชาชนเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม วิทยุกระจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง มิสามารถดำเนินการผลิตรายการตั้งที่น โขบายตั้งไว้ได้ มีเพียงการเปิดเพลงตลอดช่วงเวลาการออกอากาศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงน โขบายที่มิได้รับการสนอง

าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

วิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล และวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นวิฑูสถาบันที่ต้องอิงกับรูปแบบของวิฑูชุมชนเพราะข้อจำกัดทางด้านกฎหมายที่ในช่วงขณะนั้นมีอาจจัดตั้งสถานีดั้งเดิมได้ ยกเว้นเสียงแต่ว่าเป็นรูปแบบศูนย์การเรียนรู้วิฑูชุมชนที่ร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์

วิฑูทั้งสองแห่งมิได้ก่อตั้งขึ้นจากภาคประชาชน วิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ก่อตั้งโดยคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวงก่อตั้งโดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา การกำหนดนโยบายล้วนแต่ถูกผลิตออกมากจากองค์กรที่ก่อตั้งทั้งสิ้น เนื่องด้วยถือสิทธิ์ความเป็นเจ้าของ มิจำเป็นต้องให้คนนอกเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบาย

นโยบายของวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ถือเป็นสถานีวิฑูที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่และเป็นพี่เลี้ยงเตรียมความพร้อมแก่บุคลากรให้มีพื้นฐานในการผลิตรายการวิฑู โดยทั้งหมดเพื่อให้ประชาชนเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่วนวิฑูกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวงมุ่งเน้นการเป็นวิฑูเพื่อการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรู้เพิ่มขึ้น ผสมผสานกับความบันเทิง โดยมีรายการธรรมะแทรกอยู่ประปราย

สองสถานีนี้อีกคณะกรรมการบริหาร 2 ชุด คือ คณะกรรมการฝ่ายกำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายรวมถึงออกคำสั่งมาให้ คณะกรรมการฝ่ายดำเนินกิจกรรม เป็นผู้ปฏิบัติ คณะกรรมการแต่ละชุดมีจำนวนบุคลากร ไม่มากนัก บุคลากรที่มาร่วมงานเป็นคนจากองค์กรก่อตั้งทั้งสิ้น ยกเว้นวิฑูพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ที่มีการให้บุคคลภายนอกองค์กรเข้าร่วมด้วย แต่เมื่อเทียบสัดส่วนแล้วก็ถือว่ามีส่วนน้อยมาก ลักษณะการบริหารใช้การสื่อสารแบบบนลงล่าง (top - down) คือเป็นลักษณะคำสั่งให้ปฏิบัติตาม เป็นลักษณะการสื่อสารแบบแนวตั้ง (vertical communication)

แหล่งเงินทุนที่สนับสนุนวิทยุทั้งสองแห่งมาจากแหล่งทุนเพียงแหล่งเดียว วิทยุพระพุทธศาสนา จังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล มีมูลนิธิพระบรมธาตุคุดอกสุเทพสนับสนุน ส่วนวิทยุกระจายเสียง นมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นเงินงบประมาณแผ่นดินในส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยจัดสรรให้ ซึ่งวิทยุกระจายเสียง นมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ประสานปัญหาถูกคัดค้านและยกเลิก ส่งผลให้รายรับที่ได้นั้นลดลงเป็นจำนวนมากจนไม่พอต่อภาระค่าน้ำหนักกรรมวิทยุ

วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล ออกอากาศทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง ส่วนวิทยุกระจายเสียง นมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เดิมออกอากาศทุกวัน ตั้งแต่ 05.00 – 21.00 น. แต่เมื่อประสานปัญหางบประมาณจึงลดเวลาการออกอากาศเป็นวันจันทร์ถึงศุกร์ ตั้งแต่ 09.00 – 17.00 น.

รูปแบบรายการที่พบทั้งสองสถานีมีเพียงลักษณะรูปแบบรายการสนทนา และรูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง เนื้อหาของวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล มุ่งเน้นการนำเสนอพระธรรมคำสอนตลอด 24 ชั่วโมง ส่วนวิทยุกระจายเสียง นมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก่อนหน้าการเกิดปัญหา เรื่องงบประมาณ รายการส่วนใหญ่เป็นรายการบันเทิง รายการเพื่อการศึกษา หนักอยู่ช่วงเวลาที่ายส่วนธรรมะแทรกอยู่ประปราย เมื่อประสานปัญหา รายการทั้งหมดเป็นเพียงการเปิดเพลงผ่านคอมพิวเตอร์โดยไม่มีนักจัดรายการตลอดทั้งวัน

ผู้จัดรายการที่มาร่วมจัดรายการขอวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล เป็นมือสมัครเล่น โดยมากเป็นพระสงฆ์ภายในคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่มาร่วมจัด บุคคลภายนอกที่เป็นฆราวาสที่เข้าร่วมจัดรายการบ้าง ส่วนวิทยุกระจายเสียง นมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก่อนหน้าการประสานปัญหางบประมาณ มีการจัดรายการมืออาชีวนักจัดรายการผสมทั้งเจ้าหน้าที่ อาจารย์ และนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย แต่เรื่องงบประมาณมีไม่เพียงพอต่อการจ้าง รายการต่าง ๆ จึงถูกยกเลิกกรรมการที่คอยควบคุมการออกอากาศก็ทำหน้าที่เพียงแค่คอยเปิดเพลงผ่านคอมพิวเตอร์และควบคุมในการออกอากาศเรียบร้อยเท่านั้น

เนื่องจากวิทยุทั้งสองแห่งเป็นวิทยุสถานีขนาดเล็ก การบริหารจัดการที่ส่วนร่วมจึงไม่ได้จัดการใส่ใจนักที่ประชาชนทั่วไปจากภายนอกองค์กรที่มีส่วนร่วมได้ถือในระ คับการเป็นผู้รับสารและผู้ให้สารเท่านั้น วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทิล นั้น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดคนโยบย การบริหารจัดการ รายการ วิทยุ การเข้าร่วมร่วมผลิตเนื้อหาสาระของพิธีกรรม ส่วนวิทยุกระจายเสียง นมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง นั้นไม่มีเลย

การค่าน้ำหนักกรรมวัดนโยบยที่ร่วมไว้ตั้งแต่ร่วมวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัด

อินทจิต เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นการเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การเผยแพร่กิจกรรมของคณะสงฆ์และการเตรียมความพร้อมทักษะทางวิทยุแก่บุคลากร แต่ในทางตรงกันข้าม วิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ที่นโยบายที่วางไว้ เมื่อประสบปัญหาทางงบประมาณก็แทบไม่ได้ทำตามเลย ยกเว้นเพียงนโยบายเรื่องการให้ความบันเทิงเท่านั้นที่ปฏิบัติได้ตามที่กำหนดไว้

เนื่องด้วยวิทยุทั้งสองแห่งเป็นวิทยุสถาบัน ซึ่งเน้นความชัดเจนของรูปแบบสถานี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนโยบาย การบริหารจัดการและการผลิตรายการ ความแตกต่างของทั้งสองสถานีอันทำให้เกิดข้อแตกต่างในการดำเนินกิจกรรมวิทยุ คือ ความชัดเจนของนโยบายนั้นแตกต่างกัน โดยวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิต มีความชัดเจนในการมุ่งสู่วิทยุพระพุทธศาสนามากกว่าการเป็นวิทยุเพื่อการศึกษาของวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง มากนัก

ความชัดเจนของนโยบายนำไปสู่การผลิตรายการ วิทยุสถาบันจำเป็นต้องมีบุคลากรที่ชำนาญในเนื้อหาสำหรับผลิตรายการที่สอดคล้องกับสถาบันนั้น ๆ ทว่าความไม่ชัดเจนในนโยบายของวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ซึ่งมีการเน้นรายการบันเทิงเทียบเท่ากับรายการเพื่อการศึกษา จึงนำไปสู่การจ้างบุคลากรจากภายนอกเข้ามาจัดรายการบันเทิง เนื่องด้วยบุคลากรที่มีอยู่ไม่ทันขาด ต่างจากวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิต ที่รายการเกือบทั้งหมดเป็นรายการธรรมะ ดังนั้นบุคลากรที่มีอยู่ซึ่งล้วนแต่เป็นคนในสถาบันสงฆ์จึงสามารถผลิตรายการป้อนออกอากาศได้ตลอด

ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับวิทยุสถาบันคือความชัดเจนในนโยบายและแนวทางการปฏิบัติซึ่งจำเป็นต้องกำหนดให้ชัดเจนและวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กรก่อนเสมอหากคิดจะตั้งสถานีวิทยุขึ้นใหม่สักแห่งหนึ่ง มิฉะนั้น ดำเนินการ ไปได้ระยะหนึ่ง รูปแบบรายการที่กำหนดไว้ในส่วนนโยบายที่ก็จะเปลี่ยนแปลง ไม่เกิดความแตกต่างกับคลื่นวิทยุอื่น ๆ ไม่มีความชัดเจนในตัวสถานี อาจส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของวิทยุไม่เป็นไปอย่างที่วางแผนและปิดตัวลงก่อนเวลาอันควร

อภิปรายผลการวิจัย

นับแต่รัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 ถูกประกาศใช้พร้อมแสดงเจตนารมณ์ในการปฏิรูปสื่อ โดยเฉพาะในเรื่องของคลื่นความถี่ ทั่วทั้งประเทศไทยมีสถานีวิทยุตั้งขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทจิต และวิทยุกระจายเสียง มจร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ก็คือหนึ่งในจำนวนข่าววิทยุเปิดใหม่ ที่ประชาชนเรียกติดปากกันว่า “วิทยุชุมชน”

เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาการบริหาร การวางแผนนโยบาย การผลิตรายการและการสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งสองสถานี่แล้ว ก็พบสิ่งที่ควรนำมาขยายเพื่อเป็นการจุดประเด็นเรื่องของสื่อทางเลือก รวมไปถึงเสนอแนวทางในการดำเนินการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยมีประเด็นที่เสนอสามประเด็นโดยประเด็นเรื่องความแตกต่างระหว่างแนวคิดวิทยุชุมชนกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ประเด็นต่อมาคือข้อเสนอในการดำเนินวิทยุทางเลือกเช่นนี้ให้สามารถดำเนินกิจกรรมตามที่ตั้งไว้ รวมถึงสามารถอยู่รอดได้ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

เริ่มแรกที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิทยุทั้งสองแห่งนี้ จุดเริ่มคือผู้วิจัยสนใจกระบวนการบริหารของวิทยุชุมชน และได้มุ่งเน้นไปที่สื่อของสถาบันศาสนา อย่างไรก็ตามเมื่อได้เข้าไปศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลก็พบสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเข้าใจของคำว่า “วิทยุชุมชน” ตามความเข้าใจของประชาชน

ตามข้อกำหนดอันเป็นผลสืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ปีพุทธศักราช 2540 การจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่จำเป็นจะต้องมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงแห่งชาติ หรือ กสช. เป็นผู้จัดสรร แต่ทว่าคณะกรรมการก็มีความล่าช้าในการจัดตั้ง ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อ อาทิเช่น การตั้งสถานีวิทยุ ด้วยคลื่นความถี่ใหม่ได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการตีความของภาคประชาชนถึงสิทธิอันพึงมีในคลื่นความถี่ ส่งผลให้เกิดการตั้งสถานีวิทยุขึ้นมาใหม่จำนวนมาก จนกรมประชาสัมพันธ์ต้องมีการจัดระเบียบขึ้น โดยให้ถือว่าเป็นสถานีใหม่เหล่านี้ตั้งขึ้นมาเป็นการเรียนรู้ร่วมกันกับกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดให้ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของความสูงของเสาส่งสัญญาณออกอากาศ รวมไปถึงกำลังส่งออกอากาศ ที่ถูกจำกัดให้อยู่ในวงรัศมีแคบ ๆ เพื่อสื่อสารกันเพียงแคในชุมชน

สิ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นคือความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนและประชาชนที่มีต่อแนวคิดวิทยุชุมชน ตามความเข้าใจทั่วไปนั้น วิทยุที่ตั้งขึ้นใหม่ซึ่งมีความสูงเสาส่งออกอากาศและกำลังส่งออกอากาศอย่างจำกัดนั้นล้วนคือวิทยุชุมชนทั้งสิ้น โดยหาได้พิจารณาองค์ประกอบด้านอื่น

ตามแนวทางทฤษฎีด้านวิทยุชุมชนนั้น วิทยุชุมชนต้องประกอบด้วยหลักการ โดยประชาชนของประชาชน และเพื่อประชาชน การเป็นเจ้าของต้องเกิดจากการรวมตัวของภาคประชาชนในสังคมนั้น ๆ บริหารด้วยประชาชนกันเองและตั้งอยู่บนประโยชน์สูงสุดที่ประชาชนพึงได้รับ ทว่าสิ่งที่พบเห็นในภาวะเหตุการณ์จริงนั้น วิทยุที่ตั้งขึ้นใหม่ล้วนแล้วจัดตั้งโดยกลุ่มทุน กลุ่มอิทธิพล ในท้องถิ่น การบริหารอยู่ในมือของคนเพียงกลุ่มเดียวมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตัวเอง

วิฑูพระพุทธรศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล และวิฑูกระเจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวงเอง ต่างก็ไม่ใช่วิฑูชุมชนตามแนวคิดทฤษฎี เพราะเป็นเพียงการอิงรูปแบบภายนอกเกี่ยวกับเรื่องการออกอากาศเท่านั้น

ผู้วิจัยใคร่เสนอแนวทางในการตรวจสอบความเป็นวิฑูชุมชนอย่างง่าย ๆ คือ การตรวจสอบจากเนื้อหารายการที่ถูกผลิตออกมาจากสถานีต่าง ๆ เนื้อหาวิฑูชุมชนนั้นพึงตอบสนองรองรับความต้องการของประชาชน รวมไปถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสูง ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ระดับการเป็นนักจัดรายการเท่านั้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างรายการเนื้อหาลักษณะที่วิฑูชุมชนพึงเป็นอันเด่นชัดในประเทศไทย ได้แก่ รายการวิฑูจรจร จส. 100 ในรายการมีการรายงานการจรจรและร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในจุดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯและปริมณฑล ผู้ฟังสามารถโทรศัพท์เข้ามาให้ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า ลักษณะเนื้อหารายการเช่นนี้เกิดขึ้น โดยภาคประชาชนและเพื่อตอบสนองความต้องการเป็นหลัก

สถานีวิฑูมากมายที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ มักมีลักษณะเนื้อหารายการที่ไม่เด่นชัด โดยมากมักเปิดเป็นรายการบันเทิงเปิดเพลงเหมือนกับสถานีวิฑูอื่น ๆ มีตั้งมาก่อนหน้านี้แล้ว หากใช้เกณฑ์ทางด้านเนื้อหาเป็นตัววัดก็สามารถแยกความเป็นวิฑูชุมชนในสถานีนั้น ๆ ได้

วิฑูชุมชนที่แท้จริงตามแนวคิดทฤษฎีอาจเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งสิ่งแรกที่นักสื่อสารมวลชนพึงทำมิใช่การสอนเทคนิคในการจัดรายการ แต่เป็นการทำความเข้าใจว่าวิฑูชุมชนที่แท้จริงเป็นเช่นไร และหาสูตรเฉพาะที่เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เพื่อจัดตั้งออกมาเป็นวิฑูชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนได้อย่างเต็มที่

ประเด็นต่อมาที่ผู้วิจัยต้องการอภิปรายคือ เมื่อตั้งสถานีวิฑูขึ้นมาแล้ว ทำอย่างไรจึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้ตลอดรอดฝั่งและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกรณีของวิฑูสถาบัน

ประการแรกเรื่องของนโยบาย วิฑูสถาบันนั้นเป็นวิฑูที่ตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองพันธกิจขององค์กร ดังนั้นเนื้อหาที่ผลิตออกมาจึงมีลักษณะเชื่อมโยงกับตัวสถาบันนั้น ๆ เช่น วิฑูพระพุทธรศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล เป็นวิฑูสถาบันศาสนาพุทธ เนื้อหาจึงมุ่งเน้นเกี่ยวกับหลักธรรม

พระพุทธศาสนา วิฑูยกระเจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวงต้องการนำเสนอเนื้อหาให้ความรู้แก่ประชาชนเพราะเป็นวิฑูยสถานบันการศึกษา

อย่างไรก็ดี วิฑูยกระเจายเสียง มมร.ล้านนาทำพลาด โดยมีได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีทั้งการรับใช้ชุมชนและการให้ความบันเทิงด้วย ประเด็นคือวิฑูยแห่งนี้มีแต่บุคลากรณัดด้านวิชาการ ขาดบุคลากรเข้ามาทำหน้าที่ในการผลิตรายการเนื้อหาารูปแบบอื่น จึงต้องว่าจ้างนักจัดรายการวิฑูยจากภายนอกเข้ามาดำเนินรายการให้ เมื่อประสบภาวะปัญหาการเงิน ทำให้งบประมาณในการว่าจ้างนักจัดรายการจากภายนอกมาร่วมงานถูกตัดไป ส่งผลให้บุคลากรที่มีอยู่เดิมต้องเข้ามาจัดการในสิ่งที่ไม่ถนัด

ดังนั้นวิฑูยสถานบันพึงมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาไปด้านใดด้านหนึ่งที่ตนถนัด อย่างวิฑูยกระเจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวงก็พึงมุ่งไปแต่การนำเสนอความรู้ให้แก่ประชาชน เพราะมีบุคลากรที่พร้อมอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมาบุคลากรจากภายนอกมาเพิ่ม

ดังนั้นสิ่งที่พึงทำเป็นครั้งแรกของการทำสถานีวิฑูยคือการหาจุดแข็งจุดอ่อนของตนก่อน แล้วจึงกำหนดนโยบาย การเป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ย่อมมีบุคลากรที่พร้อมนำเสนอเรื่องเชิงวิชาการ แต่ไม่พร้อมเรื่องเกี่ยวกับบันเทิง เมื่อวิเคราะห์ได้ดังนี้ก็วางนโยบายไว้ให้สอดคล้องกับความจริงและเน้นไปเฉพาะเรื่องเนื้อหาที่องค์กรถนัดเท่านั้น

ประการต่อมาคือเรื่องของบุคลากร ปัญหาที่เกิดขึ้นของวิฑูยกระเจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวงคือ บุคลากรต้องทำงานสองอย่าง คือเป็นอาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยและดำเนินกิจกรรมวิฑูยไปพร้อม ๆ กัน ส่งผลให้เกิดภาวะเหยียบเรือสองแคม 'ไม่รู้ว่าควรจะเน้นให้ความสำคัญไปงานใดมากกว่ากัน' ยังผลให้บุคลากรต้องทุ่มเทพลังสมองและพลังกายมากกว่าเดิมสองเท่า ยังผลให้เกิดภาวะเหนื่อยล้า ประสิทธิภาพจากการทำงานทั้งสองอย่างก็ลดลง

ผู้วิจัยเสนอทางออกโดยการจัดตั้งบุคลากรเฉพาะขึ้นมาดำเนินหน้าที่เหล่านี้แทน ควรมีฝ่ายบริหารเฉพาะแยกออกมาประหนึ่งเป็นอีกหน่วยงานของมหาวิทยาลัย เพื่อมิก่อให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อน สามารถทุ่มเทปัญญาและสมองให้แก่สถานีได้เต็มที่ มิต้องกังวลใจในงานหลาย ๆ อย่าง ซึ่งสถานีวิฑูยแห่งอื่นที่อยู่ในลักษณะวิฑูยสถานบันเช่นนี้ หลายองค์กรมีการบริหารคล้ายคลึงกับวิฑูยกระเจายเสียง มมร.ล้านนา วัดเจดีย์หลวง การวางแผนลดปัญหาซึ่งอาจการเกิดในภายภาคหน้าคือการบริหารบุคลากรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จัดตำแหน่งหน้าที่มิให้ซ้อนทับหรือมากเกินไป

ประเด็นสุดท้ายคือ เรื่องของการเงิน วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวงประสบภาวะปัญหาการเงิน เนื่องด้วยงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลถูกตัด ส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยทำต้องถูกตัดทิ้ง เหลือเพียงการเปิดเพลงตลอดช่วงเวลาการออกอากาศ

เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารและการดำเนินการวิทยุเป็นอย่างมาก ทั้งสองแห่งได้เงินมาจากแหล่งทุนเดียว แดมองค์กรนั้นยังมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะให้นำเงินไปทำอะไร การดำเนินการไปตามพันธกิจของวิทยุจึงเป็นเรื่องง่าย หากเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นที่มีแหล่งเงินทุนหลายแห่ง แหล่งทุนเหล่านั้นย่อมหวังผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คอบแทนกลับไปแตกต่างกันไป ยังมีหลายแหล่งทุน ผลที่หวังย้อนกลับก็ยังมีหลากหลาย อาจนำมาสู่การแทรกแซงกิจการภายใน เส้นทางของการดำเนินงานอาจจะเบี่ยงเบนไปจากที่ตั้งไว้

การมีแหล่งทุนเดียว แดมยังมีวัตถุประสงค์ตรงกัน สำหรับกรณีวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา เงินงบประมาณที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยโดยตรงนั้น ใช่ว่ามีแต่แง่ดีเสมอไป หากเกิดข้อขัดข้องขึ้นในองค์กรแหล่งทุนนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อและสร้างปัญหาให้กับสถานีวิทยุโดยตรง เหตุเพราะไม่มีผู้สนับสนุนรายอื่นเข้ามารับภาระค่าใช้จ่าย กรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้วกับวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ซึ่งโดนตัดงบประมาณและตกเบิก กิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยทำก็ต้องพักไว้ก่อนเพราะไม่มีเงินสำหรับรายจ่ายที่ต้องเสียไป

ทางที่ดีที่สุดสำหรับสถานีวิทยุเช่นนี้คือ การมีแหล่งทุนซึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกันและไม่หวังผลกำไรด้านเงินทองขนาดกลาง ประมาณ 2-3 แหล่ง ร่วมกันให้ทุน โดยต้องให้ในระดับที่ใกล้เคียงกันเพื่อป้องกันแหล่งทุนใดแหล่งทุนหนึ่งมีบทบาทอำนาจจนแทรกแซงการทำงาน การมีแหล่งทุนไม่มากและขนาดปานกลางมีผลดีคือสามารถกำหนดรายรับที่แน่ชัดได้เพราะหากรับจากรายย่อยจำนวนเยอะแล้ว อาจส่งผลให้เกิดการควบคุมลำบาก ไม่รู้รายรับที่แน่ชัด ที่สำคัญไม่เป็นการเสี่ยงหากแหล่งทุนใดแหล่งทุนหยุดให้ทุน ก็ยังมีแหล่งทุนอื่นสนับสนุนอยู่

จากปัญหาที่กล่าวถึงทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงไม่พร้อมขององค์กรในด้านต่าง ๆ ซึ่งขาดการวางแผนระยะยาว วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ทำเพียงแค่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าระยะสั้น โดยการเปิดเพลงเพื่อรักษาสถานะภาพของสถานีไว้เท่านั้น ส่วนแผนระยะยาวก็ต้องดูทิศทางของมหาวิทยาลัยว่าจะสนับสนุนอย่างไร หากยังเป็นเช่นนี้ต่อไป วิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง คงมีรูปแบบไม่แตกต่างจากวิทยุคลื่นอื่น ๆ

กรณีวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง เป็นอุทธรณ์ของผู้ที่อยากเข้ามาดำเนินการด้านวิทยุชุมชนได้เป็นอย่างดี ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารเป็นไปตามนโยบายนอกจากการมีแนวทางที่แน่ชัดแล้ว เงินทุนซึ่งเป็นสายป่านสำคัญยิ่งยวดนั้นต้องมีการวางแผนระยะสั้นและระยะยาวเพื่อจัดการระบบให้ดี ซึ่งหากไม่มีการวางแผนในจุดนี้เท่ากับไร้ความพร้อม ก็อย่าได้กระโดดเข้ามาเสี่ยงกับการทำสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อทางเลือกที่มีได้เน้นและต้องการผลกำไรในรูปแบบทรัพย์สินเงินทอง

ด้านวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ที่นี้ยังไม่เจอปัญหาอุปสรรคจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเนื้อหารายการอย่างวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ปัญหาเรื่องทุนยังไม่เกิดขึ้นเพราะยังมีเงินสนับสนุนจากมูลนิธิวัดพระบรมธาตุคอขลุ่ยตลอดทุกเดือน ด้วยรายจ่ายเฉพาะแค่ค่าสาธารณูปโภค และค่าผลิตรายการสำหรับพระสงฆ์ที่ต้องเดินทางมาจากต่างอำเภอ จึงทำให้สามารถกำหนดค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนได้ ที่สำคัญผู้จัดรายการที่เข้ามาจัดรายการนั้นเข้ามาจัดด้วยความสมัครใจ มิได้เกิดจากประโยชน์เงินทอง จึงสามารถลดค่าใช้จ่ายของสถานีในจุดนี้ได้เป็นอันมาก

ข้อแตกต่างที่ทำให้ผลการดำเนินการแตกต่างกันไปที่สำคัญไม่แพ้เรื่องการจัดการเงินทูนก็คือรูปแบบที่ชัดเจนของสถานี วิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทนิล มีความชัดเจนในนโยบายซึ่งสะท้อนออกมาในเนื้อหาของรายการวิทยุ การมุ่งเน้นไปทางใดทางหนึ่งของสื่อสถาบันทำให้สามารถหามุคลากรที่ชำนาญเฉพาะด้านเข้ามาช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้เดินหน้าต่อไปได้ ผิดกับวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ที่ตัวองค์กรเป็นวิทยุสถาบันการศึกษา แต่กลับมีหลายแนวทางปฏิบัติ เน้นทั้งเรื่องการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนและความบันเทิงควบคู่กันไป ส่งผลให้ต้องจ้างบุคลากรเข้ามาจัดการในส่วนของการบันเทิงเหตุด้วยบุคลากรที่มีอยู่ไม่ทัน

การจะทำวิทยุสักแห่งจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนและวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตนให้ดีเสียก่อน มิใช่ว่าคิดอยากจะทำก็ตั้งขึ้นเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อวิทยุที่อิงรูปแบบของวิทยุชุมชนอันอุดมคติไม่มุ่งหาผลกำไร หากมีรูปแบบสถานีที่ชัดเจน นโยบายมุ่งตรงไปด้านใดด้านหนึ่งอย่างมุ่งมั่น มีบุคลากรเฉพาะด้านที่พร้อมผลิตรายการป้อนออกอากาศเสมอ และการบริหารเงินทูนที่มีประสิทธิภาพแล้ว วิทยุเหล่านี้ย่อมสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้เป็นแน่

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการประสบปัญหาการเงินของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง ส่งผลให้ช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลนั้นพบเพียงรายการเพลงที่เปิดออกอากาศทั้งวัน โดยไม่มีนักจัดรายการศึกษารายการเก่า ๆ จึงทำได้เพียงแต่การศึกษาจากผังรายการและคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่เท่านั้น

นอกจากนั้นผู้วิจัยมิได้ศึกษากลุ่มผู้ฟังรวมถึงการวัดผลประสิทธิภาพในการออกอากาศด้วย จึงมิได้เชื่อมโยงประเด็นดังกล่าวเข้าไปในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเข้าไปใช้สื่อของสถาบันสงฆ์และสถาบันการศึกษาระหว่างสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ อาทิเช่น วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ และสื่อใหม่ อย่างอินเทอร์เน็ต ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรในวิธีการนำเสนอเนื้อหา ลักษณะเนื้อหาที่ถ่ายทอดออกมา

าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กัลยา คชวัต.สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

กาญจนา แก้วเทพ.การสื่อสารเพื่อชุมชน : แนวคิดเบื้องต้น. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

กาญจนา แก้วเทพ.ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

คุณวดี อึ้งสกุล.บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายทอล์กในช่วงวิกฤติการณ์ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

จุมพล รอดคำดี.วิทยุชุมชน: การปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

จุมพล รอดคำดี.สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ฉัตรทิพย์ โนนชมพู.สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

ฉะนัฐ เดชะ. พินเอก. สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

ดวงจันทร์ ศิริปัญญาชัย.บทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอฟ เอ็ม 101.5 เมกะเฮิร์ตซ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ทิวาพร แส่นเมืองชิน.การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนใน โดยผ่านรายการวิทยุชุมชนสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

นภัส เปาโรหิต. รายการวิทยุ "ใจถึงใจ" กับการปรับบทบาทของสถาบันทหารในสังคมไทยในปัจจุบัน.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

นารีรัตน์ เครื่องแก้ว. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

นิภากร กำจรเมฆกุล, วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และ เสกสรร พรหมพิทักษ์. แนวทางการพัฒนาวิद्यุชุมชนเพื่อ
 ตอบสนองความต้องการของชุมชน จ.นครราชสีมา และ จ.บุรีรัมย์. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การวิจัย, 2545.

ประภาพร ดลกิจ. การวิเคราะห์การจัดรายการวิทยุชุมชนรายการ “สร้างสรรค์จับตบุรี” .วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

พระครูปริยัติยานุศาสตร์. สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

พระมหาบุญช่วย สิริธโร. สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน พ.ศ. 2549.

พระวิสุวัตร วรกิจโจ. สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

พัชรี พรหมคช. การวิเคราะห์รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ของสถานีวิทยุจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

วรรณนิภา เมฆเมืองทอง. เนื้อหาและวิธีการนำเสนอเรื่องสุขภาพอนามัย ของสถานีวิทยุสถาบัน
 เทคโนโลยีราชมงคล F.M.89.5 MHz. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

วิสาข์ รอดคำดี. โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 โทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนด
 รูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2542.

สมัคร ใจมาแก้ว.สัมภาษณ์, 18กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

สิริพร สงบธรรม.บทบาทของรายการวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างประชาคมสงขลาด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2544.

สุรินทร์ แปลงประสพโชค.การทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนสำหรับชุมชนชนบทในเขตชนเมืองจังหวัดจันทบุรี .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2534.

ศุวิทย์ รุ่งวิสัย.สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

ภาษาอังกฤษ

Fleming C. The Radio Handbook (2ed). London : Routledge,2002.

McQuail,D. Mass Communication Theory.(3ed),Sage,1994.

O'Donnell L.,Benoit P. and Hausman C.Modern Radio Production.California : Wadsworth,1990.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายศาสวัต บุญศรี เกิดเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2526 ณ จังหวัดพิษณุโลก จบการศึกษาจากภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษาต่อระดับมหาบัณฑิตที่ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีการศึกษา 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย